
protecție

dezvoltare

participare

Rolul și responsabilitățile
personalului didactic
în protecția și promovarea
drepturilor copilului

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României

**AUTORITATEA NAȚIONALĂ PENTRU PROTECȚIA
DREPTURILOR COPILULUI (București)**

**Rolul și responsabilitățile personalului didactic în
protecția și promovarea drepturilor copilului** / Autoritatea
Națională pentru Protecția Drepturilor Copilului. - București :
Editura Trei, 2006

Bibliogr.

ISBN (10) 973-707-107-7 ; ISBN (13) 978-973-707-107-1

371.12:364.442.6

Rolul și responsabilitățile personalului didactic în protecția și promovarea drepturilor copilului

© Autoritatea Națională pentru Protecția Drepturilor Copilului, 2006
Toate drepturile rezervate

CUPRINS

Introducere	5
1. Protecția drepturilor copilului în România	6
1.1. De unde provine ideea de drepturi ale copilului?	6
1.2. Situația înainte de Legea nr. 272/2004	6
1.3. Ce noutăți aduce legea actuală?	9
1.4. Care sunt drepturile copilului și cum se reflectă în legislația românească?	11
1.5. Pe ce principii a fost clădită noua lege?	15
1.6. Drepturile nu exclud responsabilitățile	15
1.7. Serviciile actuale de protecție a copilului din România	16
2. Rolul familiei, al comunității locale și al statului în protecția și promovarea drepturilor copilului	18
2.1. Rolul părinților	20
2.2. Rolul comunității și al autorităților publice locale	21
2.3. Rolul statului	26
3. Calitatea de bun părinte și capacitățile în continuă dezvoltare ale copilului	30
4. Cum să comunici cu copilul?	37
5. Rolul școlii și al cadrelor didactice în protecția și promovarea drepturilor copilului	40
5.1. Rolul școlii	40
5.2. Implicarea părinților în viața școlară a copilului	41
5.3. Cum se poate implica mai mult familia în activitatea școlară a copilului?	42
5.4. Principii de acțiune pentru cadrele didactice	45
6. Nediscriminarea	49
6.1. Nediscriminarea și exemple de discriminare	49
6.2. Ce pot face cadrele didactice pentru combaterea discriminării?	51
7. Drepturile de participare ale copiilor	53
7.1. Care sunt drepturile de participare ale copiilor?	53
7.2. De ce este important să ascultăm copiii?	54
7.3. Care sunt activitățile la care pot participa copiii și de la ce vârstă?	54
7.4. Pot fi obligați copiii să participe?	54
7.5. Cum pot facilita cadrele didactice participarea copiilor?	55
8. Educația cu privire la drepturile omului	59
8.1. Ce este educația cu privire la drepturile omului și de ce este importantă?	59
8.2. Cum să predăm drepturile omului?	60
8.3. Metodologia participativă. Exemple	61
8.4. Un sistem disciplinar uman și un mediu pozitiv de învățare la școală – Educație în loc de disciplină!	63

9. Dreptul copilului la protecție împotriva abuzului, neglijării, a pedepselor fizice și a oricărei forme de exploatare	65
9.1. Cum se definește abuzul?	65
9.2. Diferite tipuri de abuz și protecția copilului drept răspuns la aceste situații	67
9.3. Sesizarea, identificarea și sprijinul din partea personalului didactic în cazuri de abuz, neglijare, exploatare și trafic	68
9.4. Comunicarea și confidențialitatea în cazuri de neglijare și abuz	73
10. Exploatarea prin muncă a copilului	75
11. Lucrul în rețea	79
Referințe și recomandări bibliografice	82

Introducere

„Autoritatea Națională pentru Protecția Drepturilor Copilului împreună cu Ministerul Educației și Cercetării, Ministerul Muncii, Solidarității Sociale și Familiei, Ministerul Sănătății, precum și, după caz, cu celelalte instituții publice și private interesate vor asigura formarea inițială și continuă a personalului care, în exercitarea sarcinilor ce îi revin, intră în contact cu domeniul protecției și promovării drepturilor copilului” (art.143 alin. 3 din Legea nr. 272/2004 privind protecția și promovarea drepturilor copilului).

Având în vedere prevederile acestui articol, Autoritatea Națională pentru Protecția Drepturilor Copilului și Ministerul Educației și Cercetării au elaborat acest manual privind rolul și responsabilitățile personalului didactic în protecția și promovarea drepturilor copilului.

Manualul nu pretinde că epuizează toate aspectele din acest domeniu, dar își propune ca prin temele prezentate să promoveze o nouă abordare, centrată pe copil și pe familie, punând permanent în prim-plan nevoile copilului. Indiferent despre ce acțiuni este vorba, atunci când ne aflăm în fața unui copil, trebuie să-l tratăm cu respect, într-un mod demn, nediscriminatoriu și just.

Copilul înțelege mai mult decât suntem noi obișnuiți să credem. Este extrem de important, pentru bunăstarea lui fizică și psihică, să ținem cont de acest fapt și să învățăm să ne comportăm față de el luând în considerare capacitățile lui în continuă dezvoltare.

Tot în interesul superior al copilului, trebuie să avem o anumită atitudine față de părinții lui, indiferent de situația în care se află aceștia. Părinții sunt principalii responsabili pentru creșterea și îngrijirea copiilor lor, iar toți ceilalți – profesioniști, comunități, autorități locale și stat - au datoria să îi sprijine în îndeplinirea acestei responsabilități.

Mesajul pe care încercăm să-l transmitem este că fiecare profesionist îi poate ajuta pe părinți și, de ce nu, și pe copii, să devină mai buni și mai responsabili, iar beneficiile pe termen lung ale acestui demers sunt incalculabile pentru societate.

Elaborarea acestui manual face parte din Campania de educație „Drepturile copilului sunt lege!”, finanțată de Uniunea Europeană prin programul Phare 2003 și implementată de Autoritatea Națională pentru Protecția Drepturilor Copilului în parteneriat cu Ministerul Educației și Cercetării.

Permițându-ne să-i acordăm fiecărui cititor al acestui manual titlul de „agent al schimbării” și misiunea de a transmite mai departe mesajele relevante, vă dorim lectură plăcută!

Autoritatea Națională pentru
Protecția Drepturilor Copilului

Ministerul Educației și Cercetării

1. Protecția drepturilor copilului în România

1.1. De unde provine ideea de drepturi ale copilului?

Interesul pentru drepturile copilului a apărut în a doua jumătate a secolului al XIX-lea, când a luat naștere prima mișcare preocupată de aspecte referitoare la **DEZVOLTAREA** copilului, care pleda pentru **PROTECȚIA** acestuia împotriva neglijării, exploatării și a violenței. În Europa, perioada s-a caracterizat prin deschiderea unui număr considerabil de instituții publice de ocrotire, școli și instituții separate pentru copii delincvenți, precum și de tribunale pentru minori.

După Primul Război Mondial, ideea drepturilor copilului a captat pentru prima dată atenția lumii. În 1924, Liga Națiunilor a adoptat Declarația de la Geneva. În 1959, Organizația Națiunilor Unite a adoptat Declarația drepturilor copilului. Ambele declarații au reprezentat o recunoaștere timidă a drepturilor copilului, deoarece, deși susțineau ferm protecția și bunăstarea copilului, nu îi recunoșteau dreptul de a participa la deciziile care îl priveau. Conform acestora, copiii erau niște membri fragili, slabi și vulnerabili ai societății. În plus, nu au fost luate măsuri ulterioare pentru punerea în aplicare a drepturilor menționate în cele două declarații.

Spre sfârșitul anilor '60, s-a pus accentul pe ideea drepturilor de **PARTICIPARE** ale copilului. Mai mulți lideri de opinie au susținut că și copiii au competențele necesare pentru a lua decizii în privința problemelor importante din viața lor și că ar trebui lăsați să participe la luarea acestor decizii. De exemplu, copiii ar trebui să aibă un cuvânt de spus în privința educației lor. Profesorii și părinții ar trebui să-i sprijine în această privință și să-i ajute să devină independenți.

În 1978, cu un an înainte de Anul Internațional al Copilului, Guvernul Poloniei a propus elaborarea unei Convenții privind drepturile copilului. S-a înființat un grup de lucru special care să redacteze un proiect al Convenției. Pe 20 noiembrie 1989, s-a adoptat **Convenția ONU cu privire la drepturile copilului**. Aceasta a intrat în vigoare în septembrie 1991 și a fost ratificată de majoritatea țărilor din lume, cu excepția Statelor Unite ale Americii și a Somaliei.

România a ratificat Convenția pe 28 septembrie 1990 prin Legea nr.18/1990 și s-a inspirat din aceasta atunci când a elaborat Legea nr. 272/2004 privind protecția și promovarea drepturilor copilului.

1.2. Situația înainte de Legea nr. 272/2004

Prima lege românească în domeniul protecției copilului a fost adoptată în 1970. Scopul legii era să protejeze anumite grupuri de copii, în special copiii cu nevoi de îngrijire în afara familiei. Principala formă de protecție pentru acești copii era plasarea în instituții. Totuși, instituțiile au devenit suprapopulate în timpul regimului comunist, ca urmare a politicii guvernului comunist de creștere cu orice preț a populației, prin interzicerea avortului și a altor metode mai convenționale de planificare familială. După căderea comunismului, efectele teribile ale acestei politici au șocat lumea. Jurnaliștilor străini li s-a permis să viziteze casele de copii și căminele-spital pentru copii cu handicap. S-au publicat numeroase articole și s-au difuzat filme documentare în multe țări; deși imaginea României a avut de suferit, partea pozitivă a lucrurilor a fost că acești copii au câștigat

compasiunea oamenilor din toată lumea, care au început să trimită ajutoare umanitare sub formă de hrană, îmbrăcăminte și jucării către instituțiile care stărniseră o impresie atât de profundă. Cu toate acestea, marile organizații umanitare au conștientizat în timp că, în cazul copiilor din România, este nevoie de o schimbare fundamentală. Reprezentanțe ale unor organizații precum UNICEF, USAID, World Vision, Holt Terre des Hommes au fost create în România și, în colaborare cu autoritățile publice locale și centrale, au desfășurat programe de formare a personalului, programe de restructurare pentru unele instituții, precum și de creare de noi tipuri de servicii în anumite județe-pilot.

Prima Strategie Guvernamentală în domeniul drepturilor copilului, aprobată în 1997, a vizat perioada 1997-2000 și a marcat începutul reformei sistemului de protecție a copilului în România. La acea vreme, s-au luat primele măsuri pentru reformarea cadrului legislativ, pentru descentralizarea activităților de protecție a copilului, restructurarea și diversificarea instituțiilor de protecție a copilului, dezvoltarea alternativelor de tip familial pentru protecția de tip rezidențial, precum și pentru prevenirea abandonului copiilor.

Efectul imediat al adoptării noii legislații a fost înființarea, în toate județele țării și în cele șase sectoare ale municipiului București, a comisiilor pentru protecția copilului și a serviciilor publice specializate pentru protecția copilului (denumite Direcții pentru protecția copilului).

Descentralizarea activităților de protecție a copilului nu s-a limitat la înființarea comisiilor și a serviciilor publice specializate subordonate consiliilor județene sau consiliilor sectoarelor municipiului București. Instituțiile de protecție a copilului, cu diferite subordonări ierarhice la nivel central, au fost și ele transferate în subordinea consiliilor județene sau a consiliilor sectoarelor municipiului București, fiind incluse în structura serviciilor publice specializate.

După procesul de descentralizare, **instituțiile de tip vechi de protecție a copilului au fost restructurate**. În același timp, au fost create alternative de tip familial pentru protecția de tip rezidențial a copilului, precum și servicii de prevenire a abandonului copiilor. Instituțiile clasice de mare capacitate (între 100 și 400 de locuri) au fost restructurate, în încercarea de a le reduce capacitatea și de a le modula, pentru a-i oferi mai mult spațiu fiecărui copil în parte, într-un mediu cât mai apropiat de cel familial. Însă, după ce s-a conștientizat că acest demers nu era de ajuns pentru reintegrarea acestor copii în viața comunității, a început **procesul de închidere a instituțiilor de tip vechi**.

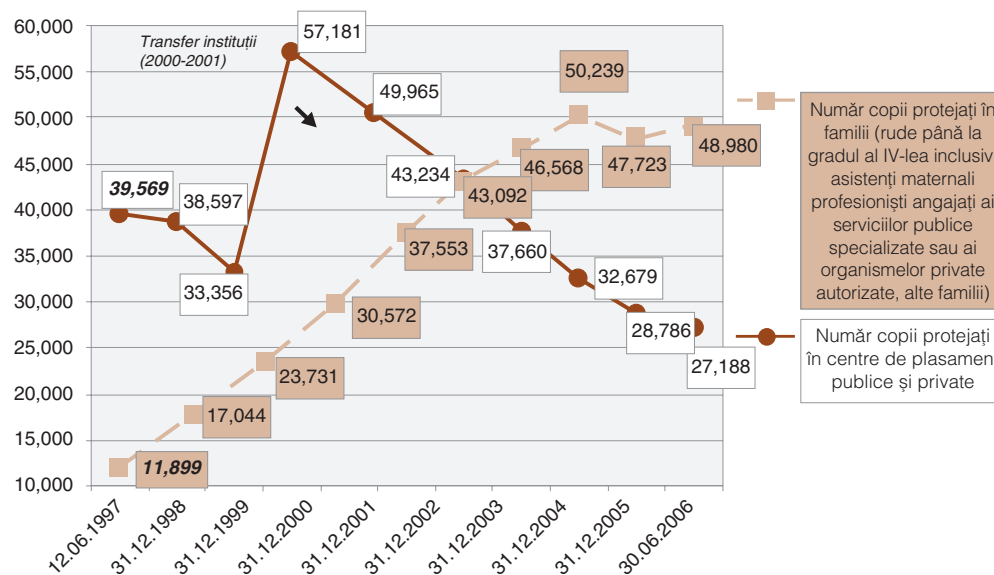
Peste 200 de instituții de tip vechi de protecție a copilului au fost deja închise, acordându-se prioritate închiderii instituțiilor mari, cu peste 100 de locuri, a fostelor „leagăne” pentru copii cu vârsta sub 3 ani și a căminelor-spital pentru copii cu handicap. Soluțiile identificate și dezvoltate pentru închiderea instituțiilor de tip vechi au constat în: reintegrarea copilului în familia naturală, protecția copilului prin alternative de tip familial (rude, alte familii/persoane, asistenți maternali profesioniști), precum și protecția copilului în case sau apartamente de tip familial. Astfel, la sfârșitul lunii iunie 2006, existau aproximativ 600 de servicii alternative funcționale, inclusiv centre maternale, centre de zi, servicii de asistență și sprijin pentru tinerii provenind din centrele de plasament, centre de consiliere și sprijin pentru copii și părinți, servicii de prevenire a abandonului în perioada prenatală, centre de zi și centre de recuperare pentru copii cu dizabilități, servicii pentru copiii străzii, consiliere și sprijin pentru copiii victime ale abuzului, maltratării, neglijării sau ale violenței în familie.

Evoluția sistemului

- Descentralizarea activităților
- Restructurarea instituțiilor de tip vechi
- Închiderea treptată a instituțiilor de tip vechi
- Dezvoltarea de servicii alternative

Analiza datelor statistice referitoare la protecția copilului arată că, între 2000 și 2006, numărul copiilor din centrele de plasament a scăzut la jumătate (de la 57 181 la 27 188), în vreme ce numărul copiilor plasați la asistenți maternali a crescut de mai mult de trei ori (de la 5 157 la 19 368).

Graficul următor ilustrează evoluția numărului de copii protejați în centre de plasament și în familii substitutive în perioada 1997–2006. Sursa: *Autoritatea Națională pentru Protecția Drepturilor Copilului*.

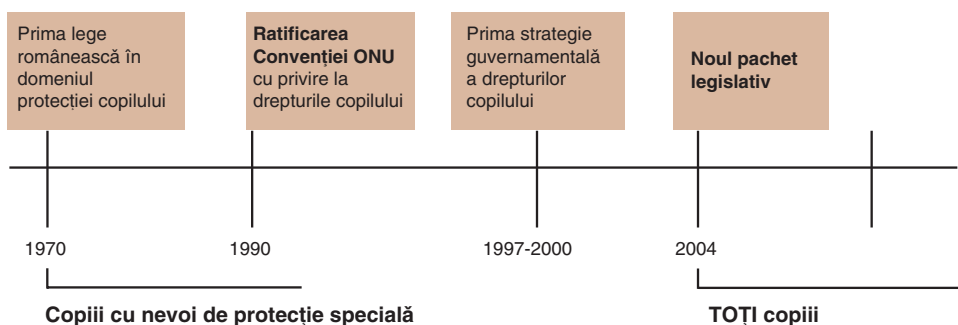
12.06.1997 - reforma protecției copilului (OUG nr. 26/1997)

În ceea ce privește serviciile de protecție specială pentru copiii separați de părinți, la sfârșitul lunii iunie 2006 existau 1.100 de centre publice de plasament și 393 de centre private de plasament. Centrele publice de plasament cuprindeau 439 apartamente, 342 de case de tip familial, 136 de instituții modulare și 183 de instituții de tip clasic.

Cadrul legal adoptat între 1997 și 1999 a fost considerat revoluționar la acea vreme și a rămas în vigoare până la sfârșitul anului 2004. Între timp, un nou pachet legislativ în domeniul protecției drepturilor copilului, conținând patru legi, a fost adoptat de Parlamentul României și a intrat în vigoare la 1 ianuarie 2005. Acest nou cadru legal a fost necesar în lumina reformelor semnificative întreprinse în sistemul de protecție a copilului în ultimii ani din punctul de vedere al descentralizării, al închiderii instituțiilor de tip vechi, al dezvoltării de servicii alternative, precum și al concentrării asupra prevenirii separării copiilor de părinții lor. România trebuia să continue procesul de adaptare a legilor și practicilor sale la standardele stabilite de Convenția ONU cu privire la drepturile copilului, care garantează drepturi **pentru toți copiii**. Legea nr. 272/2004 privind protecția și promovarea drepturilor copilului reprezintă nucleul pachetului legislativ. În cele ce urmează vor fi clarificate elementele noi aduse de aceasta.

1.3. Ce noutăți aduce legea actuală?

Astăzi, în România, sunt garantate toate drepturile copiilor, nu doar dreptul la protecție specială.

Legea nr. 272/2004 introduce în România o nouă viziune asupra copilăriei. Aceasta refuză să vadă copiii ca pe niște mini-cetățeni cu mini-drepturi și subliniază că drepturile copilului fac parte din categoria drepturilor omului. Printre elementele de noutate se numără următoarele:

- ⇒ Spre deosebire de legislația anterioară, care conținea dispoziții doar pentru copiii aflați în dificultate și care aveau nevoie de măsuri de protecție, legislația actuală își extinde prevederile asupra **tuturor copiilor** (fie că trăiesc împreună cu părinții lor sau separat de aceștia; fie că au sau nu nevoi speciale de educație sau îngrijire medicală etc.), acoperind astfel majoritatea situațiilor în care se poate găsi un copil.
- ⇒ Legea subliniază că **părinții sunt primii responsabili pentru creșterea, îngrijirea și dezvoltarea copilului**. Pentru îndeplinirea responsabilităților lor, părinții au dreptul să primească sprijinul necesar din partea comunității și a autorităților locale.
- ⇒ Legea continuă **procesul de descentralizare** prin transferarea unor atribuții și servicii de la nivel județean la nivel local (la nivel de comune, orașe, municipii). Pe lângă întărirea capacităților autorităților locale, acest proces reprezintă soluția pentru înființarea și diversificarea serviciilor pentru copil și familie cât mai aproape de domiciliul acestora. Un serviciu important la nivel local este reprezentat de Serviciul public de asistență socială (SPAS). Acest serviciu are atribuții multiple, printre care identificarea situațiilor de risc, prevenirea separării copiilor de părinți, precum și monitorizarea situației copiilor din respectiva unitate administrativ-teritorială. La nivelul sectoarelor municipiului București, responsabilitățile SPAS sunt preluate de Direcția generală de asistență socială și protecția copilului (DGASPC).
- ⇒ De asemenea, legea promovează **calitatea** în activitățile de protecție a drepturilor copilului (prin stabilirea mecanismelor de inspecție și licențiere a serviciilor pentru copii).

⇒ Elementele de noutate în ceea ce îi privește pe copiii aflați în situație de risc de a fi separați de părinții lor cuprind următoarele:

- Legea **pune accent pe prevenirea separării copilului de familie**. Serviciile publice de asistență socială de la nivelul municipiilor, orașelor și comunelor au sarcina de a monitoriza și de a analiza situația copiilor din raza lor administrativ-teritorială, de a identifica și evalua situațiile de risc, precum și de a pregăti documentația pentru acordarea de servicii și/sau prestații necesare prevenirii separării. Orice separare a copilului de părinții săi, precum și orice limitare a exercitării drepturilor părintești trebuie precedate de furnizarea sistematică de servicii și prestații prevăzute de lege, cu accent pe informarea adecvată a părinților, pe consiliere, terapie sau mediere, furnizate în baza unui plan de servicii. Planul de servicii poate avea ca finalitate transmiterea către Direcția generală de asistență socială și protecția copilului, de la nivel județean, a cererii de instituire a unei măsuri de protecție specială pentru copil numai atunci când, după acordarea serviciilor prevăzute în plan, se ajunge la concluzia că nu mai este posibilă menținerea copilului alături de părinții săi;
- Înainte de adoptarea noii legi, o autoritate administrativă (și anume Comisia pentru protecția copilului) era responsabilă de **luarea de decizie privind separarea copilului de părinți**. Această competență este acum împărțită între Comisia pentru protecția copilului și instanța judecătorească, aceasta din urmă fiind singura autoritate care poate decide separarea în cazul în care părinții sau, după caz, copilul care a împlinit 14 ani nu sunt de acord;
- Autoritățile au obligația de a adopta **măsuri active pentru menținerea contactului între copil și părinți în timpul plasamentului**. Prioritatea instituțiilor și a profesioniștilor responsabili de aplicarea și monitorizarea acestor măsuri o reprezintă **reintegrarea copilului în familie**;
- Luând în considerare cu prioritate interesul superior al copilului și pentru a evita efectele negative ale instituționalizării la o vârstă fragedă, precum și efectele unei spitalizări prelungite, România a ales **să interzică plasarea copiilor sub vârsta de 2 ani** în servicii de tip rezidențial. Acest plasament va fi permis doar în cazul în care copilul suferă de un handicap sever și este dependent de servicii specializate de protecție de tip rezidențial;
- Problema specifică a copiilor care **părăsesc sistemul de protecție a copilului** și sunt supuși riscului de excluziune socială este și ea abordată de noua lege. În vederea sprijinirii integrării tinerilor în societate și a dobândirii unui loc de muncă, aceștia pot beneficia de protecție specială și după împlinirea vârstei de 18 ani, chiar și atunci când nu își continuă studiile, pe o perioadă de doi ani.

⇒ Legea interzice **orice formă de pedeapsă corporală** aplicată copiilor. Pentru aceasta, este nevoie de programe educaționale ample care să schimbe mentalitățile reflectate de proverbe precum „Bătaia-i ruptă din rai” sau „Unde dă mama, crește” și să promoveze metode alternative.

⇒ Legea menționează expres **grupurile profesionale care au responsabilitatea** de a identifica și sesiza autoritățile competente despre situațiile de risc în care se pot afla copiii și familiile lor: cadrele didactice, personalul medical, polițiștii, preoții, precum și angajații altor instituții care vin în contact cu copilul.

⇒ Legea promovează **colaborarea între instituții și specialiști** pentru **sprijinirea** familiei și a copilului, în vederea maximizării eforturilor de prevenire, precum și pentru promovarea unei noi abordări a copilului și a copilăriei.

1.4. Care sunt drepturile copilului și cum se reflectă în legislația românească?

Copiii trebuie să beneficieze de drepturile generale ale omului, la care suntem toți îndreptățiți încă din momentul nașterii. Drepturile omului înseamnă să îi tratezi pe ceilalți așa cum ți-ar plăcea ție să fii tratat, și anume cu **demnitate, respect, egalitate și dreptate**, și se aplică fără deosebire de cetățenie, naționalitate, rasă, etnie, limbă, sex, orientare sexuală, abilități sau orice alt statut. Însă, copiii diferă de adulți. Ei sunt vulnerabili, trebuie să se joace, sunt în proces de dezvoltare și au nevoie de oarecare autonomie. De aceea ei au nevoie de drepturi proprii, cu caracter special.

Drepturile copiilor pot fi grupate în trei categorii

- ⇒ **Drepturi de protecție, care se referă la protecția împotriva oricăror forme de abuz fizic sau emoțional, precum și împotriva oricăror forme de exploatare.**
- ⇒ **Drepturi de dezvoltare, care se referă la disponibilitatea și accesul la toate tipurile de servicii de bază, precum educația și serviciile de îngrijire medicală.**
- ⇒ **Drepturi de participare, care se referă la dreptul copilului de a fi implicat în deciziile care îl privesc.**

Drepturi de protecție

Majoritatea drepturilor copilului au un caracter protector. Copiii trebuie protejați împotriva unor situații de risc, precum transferul ilegal în străinătate, violență, abuz sau neglijare din partea părinților sau a îngrijitorilor săi, abuz sexual ori de altă natură, implicarea în traficul de substanțe ilicite și traficul de copii.

Protecția este necesară și în cazul copiilor aflați în situații vulnerabile: copii refugiați, copii cu dizabilități, copii aparținând minorităților naționale, precum și copii aflați în zone de conflict armat.

În plus, trebuie protejate relațiile copilului cu familia. Copiii au dreptul să își cunoască părinții, să fie îngrijiți de părinți și nu pot fi separați de aceștia decât în condiții strict definite. Dacă are totuși loc o astfel de separare, copiii au dreptul să mențină relații personale și să fie în contact direct cu părinții chiar și atunci când locuiesc în țări diferite.

Drepturi de protecție garantate în baza Legii nr. 272/2004

Copiii au dreptul să fie protejați împotriva:

- oricăror forme de violență, abuz, rele tratamente sau neglijență (art. 85);
- transferului ilicit în străinătate și a nereturnării (art. 99);
- exploatării economice (art. 87);
- exploatării sexuale și a violenței sexuale (art. 99);
- folosirii ilicite de stupefiante și substanțe psihotrope (art. 88);
- răpirii și traficării în orice scop și sub orice formă (art. 99);
- pedepselor fizice sau altor tratamente umilitoare ori degradante (art. 28 și 90);

- lipsirii, în mod ilegal, de elementele constitutive ale identității sale sau de unele dintre acestea (art. 8.5). Copilul este înregistrat imediat după naștere și are de la această dată dreptul la un nume, dreptul de a dobândi o cetățenie și, dacă este posibil, de a-și cunoaște părinții și de a fi îngrijit, crescut și educat de aceștia (art. 8.2).

Se acordă protecție specială:

- copiilor refugiați (art. 72);
- copiilor cu dizabilități (art. 46);
- copiilor aparținând unei minorități naționale, etnice, religioase sau lingvistice (art. 27);
- copiilor aflați în zone de conflict armat (art. 76);
- copiilor neînsoțiți de părinți sau de un alt reprezentant legal ori care nu se găsesc sub supravegherea legală a unor persoane (art. 19);
- copiilor care au săvârșit o faptă penală și nu răspund penal (art. 80).

În relația cu părinții, copiii au dreptul:

- de a-și cunoaște părinții și de a fi îngrijiți și educați de aceștia (art. 8.2 și art. 30);
- de a nu fi separați de părinți împotriva voinței acestora, cu excepția cazurilor expres și limitativ prevăzute de lege (art. 33);
- la protecție alternativă (art. 39);
- de a menține relații personale și contacte directe cu părinții, rudele, precum și cu alte persoane față de care copilul a dezvoltat legături de atașament (art. 14).

Drepturi de dezvoltare

Tuturor copiilor trebuie să li se asigure satisfacerea nevoilor de bază, nu numai pentru supraviețuire și protecție, ci și pentru a-și dezvolta personalitatea, talentele, abilitățile mentale și fizice.

Ei au nevoie de tot ceea ce îi poate ajuta să crească și să se dezvolte. De exemplu, au nevoie de prieteni și de familie, de dragoste și de distracție, au nevoie de un mediu curat și de locuri de joacă, de povești și muzică, de școli și biblioteci, precum și de toate lucrurile care le stimulează mintea și îi ajută să crească și să se dezvolte de la an la an.

Toate lucrurile de care au nevoie copiii pentru dezvoltare trebuie să corespundă fiecărui stadiu de dezvoltare în parte. Dacă se sare o etapă, copilul va avea nevoie de ajutor special pentru a o compensa. De exemplu, un copil surd trebuie să învețe o limbă înainte să împlinească 5 ani, fie că este o limbă vorbită sau un limbaj pentru surdo-muți, deoarece aceasta e perioada propice în care creierul construiește conexiunile necesare pentru limbaj. Dacă se ratează această „fereastră de oportunitate”, copilul va avea nevoie de îngrijire specială sau de recuperare ca să ajungă din urmă stadiul de dezvoltare.

Prin urmare, copiii au drepturi de dezvoltare, precum dreptul la educație, dreptul la îngrijiri medicale, dreptul la asistență socială și dreptul la joacă.

Părinții, atât mama, cât și tatăl, sunt principalii responsabili pentru asigurarea dezvoltării copilului, care trebuie să țină seama de capacitățile în dezvoltare ale copilului și de drepturile de participare ale copilului. Statul trebuie să ajute părinții în această sarcină prin furnizarea unor facilități precum școli, spitale ș.a.m.d..

Drepturi de dezvoltare garantate în baza Legii nr. 272/2004

- Copiii au dreptul de a primi o educație care să le permită dezvoltarea, în condiții nediscriminatorii, a aptitudinilor și personalității lor (art. 47).
- Copiii au dreptul să crească alături de părinții lor (art. 30). Ambii părinți sunt responsabili pentru creșterea copiilor lor (art. 31).
- Copiii au dreptul de a se bucura de cea mai bună stare de sănătate pe care o pot atinge și de a beneficia de serviciile medicale și de recuperare necesare pentru asigurarea realizării efective a acestui drept (art. 43).
- Copiii au dreptul de a beneficia de un nivel de trai care să le permită dezvoltarea fizică, mintală, spirituală, morală și socială (art. 44).
- Copiii au dreptul de a beneficia de asistență socială și de asigurări sociale (art. 45).
- Copiii au dreptul la odihnă și vacanță (art. 49).

Drepturi de participare

Drepturile de participare le permit copiilor să aibă un cuvânt de spus în ceea ce privește viața lor. Acestea le oferă copiilor posibilitatea de a-și exprima părerile, de a discuta problemele pe care ei le consideră importante, precum și de a căuta și a primi informații relevante pentru ei. În unele cazuri, legislația românească permite în mod explicit copiilor să aibă un cuvânt de spus după o anumită vârstă. De exemplu, religia copilului care a împlinit 14 ani nu poate fi schimbată fără consimțământul acestuia. Mai mult, copilul care a împlinit 16 ani poate să își aleagă singur religia.

Drepturile de participare ale copilului sunt, totuși, limitate, în sensul că, pentru a și le exercita, copiii trebuie să fie *capabili* să-și formeze propriile lor păreri. Însă, a nu se înțelege că drepturile de participare nu se aplică în cazul copiilor mici. Din contră, și aceștia din urmă au nevoi și capacități participative. În conformitate cu legislația românească, copilul în vârstă de peste 10 ani trebuie să fie ascultat în toate procedurile juridice și administrative care îl privesc (de exemplu, copilul în vârstă de peste 10 ani pentru care s-a deschis procedura de adopție trebuie să consimtă la adopție). Și copiii cu vârstă mai mică pot fi ascultați, dacă autoritatea competentă apreciază că este necesar, iar părerile copilului vor fi luate în considerare în funcție de vârsta și de gradul lui de maturitate. Pe scurt, cu cât copilul avansează în vârstă, cu atât va avea mai multe nevoi participative și va fi mai *capabil* să-și formeze propriile sale păreri. Prin urmare, drepturile de participare devin extrem de importante la copii.

Drepturi de participare garantate în baza Legii nr. 272/2004

Copiii au dreptul:

- să-și exprime liber opinia asupra oricărei probleme care îi privește (art. 24);
- să fie ascultați în toate procedurile care îi privesc (art. 24);
Dreptul de a fi ascultat îi conferă copilului posibilitatea de a cere și de a primi orice informație pertinentă, de a fi consultat, de a-și exprima opinia și de a fi informat asupra consecințelor pe care le poate avea opinia sa, dacă este respectată, precum și asupra consecințelor oricărei decizii care îl privește. (art. 24.3).
- la libertatea de exprimare (art. 23);
- la libertatea de gândire, de conștiință și de religie (art. 25);
- la libera asociere în structuri formale și informale, precum și libertatea de întrunire pașnică, în limitele prevăzute de lege (art. 26);
- la protejarea imaginii lor publice și a vieții lor intime, private și familiale (art. 22);
- să depună singuri plângeri referitoare la încălcarea drepturilor lor fundamentale (art. 29, alin. 1);
- Copilul aparținând unei minorități naționale, etnice, religioase sau lingvistice are dreptul la viață culturală proprie, la declararea apartenenței sale etnice, religioase, la practicarea propriei sale religii, precum și dreptul de a folosi limba proprie în comun cu alți membri ai comunității din care face parte (art. 27.1);
- la împlinirea vârstei de 14 ani, copilul poate cere încuviințarea instanței judecătorești de a-și schimba felul învățaturii și al pregătirii profesionale (art. 47.3);
- să conteste modalitățile și rezultatele evaluării și să se adreseze în acest sens conducerii unității de învățământ, în condițiile legii (art. 48.3).

Notă: listele cu drepturi de mai sus nu sunt exhaustive!

1.5. Pe ce principii a fost clădită noua lege?

În toate situațiile care privesc copiii, trebuie avut în vedere interesul superior al copilului. Ei trebuie încurajați să-și formeze și să-și exprime propriile opinii și nu trebuie să fie discriminați.

Toate drepturile menționate în secțiunea 1.4. se bazează pe *patru principii fundamentale*.

Principiul nediscriminării, conform căruia trebuie să i se asigure fiecărui copil toate drepturile, fără deosebire de rasă, culoare, sex, limbă, religie, opinii politice sau de altă natură, origine etnică sau socială, avere, dizabilitate, statut la naștere sau alt statut al său, al părinților săi sau al tutorilor săi legali.

Principiul interesului superior al copilului trebuie să primeze în toate acțiunile care privesc copiii. Aceasta nu înseamnă că interesul superior al copilului va fi întotdeauna singurul factor hotărâtor ce trebuie luat în seamă, dar că „pot exista interese competitive sau conflictuale privind drepturile omului, de exemplu între copii luați separat, între diferite grupuri de copii și între copii și adulți”. Cu toate acestea, interesul copilului trebuie avut în vedere în orice situație și trebuie demonstrat că interesele copilului au fost analizate și luate în considerare cu prioritate.

Dreptul la supraviețuire și dezvoltare include mai multe drepturi. Unele articole din lege subliniază rolul-cheie al părinților și al familiei în dezvoltarea copilului, precum și obligația statului de a-i sprijini. Protecția împotriva violenței și exploatării este la fel de necesară pentru asigurarea dezvoltării optime a copilului; acest principiu stabilește, spre exemplu, obligația de a proteja copiii străzii, prin asigurarea recunoașterii și respectării drepturilor acestora, inclusiv dreptul la educație și la îngrijire medicală.

Dreptul copilului de a-și exprima liber opiniile asupra oricăror probleme care îl privesc, precum educația, sănătatea, mediul, este un alt principiu de luat în considerare pentru implementarea tuturor celorlalte drepturi din Legea nr. 272/2004. Copiii, de exemplu, trebuie implicați sistematic în deciziile luate la școală sau de instanțele judecătorești, atunci când părinții divorțează sau în caz de adopție.

1.6. Drepturile nu exclud responsabilitățile

Se poate interpreta că prevederile Legii nr. 272/2004 și drepturile copilului, în general, subminează autoritatea părinților, a altor membri ai familiei sau a altor persoane care îi îngrijesc pe copii. Totuși, o astfel de interpretare nu este corectă, dat fiind că Legea nr. 272/2004 subliniază importanța familiei în viața copilului, precum și respectul pe care copilul îl datorează părinților săi, celorlalți adulți și copii. Articolul 33 relevă importanța familiei, a non-separării copilului de părinții săi, iar prin articolul 22 se interzice amestecul arbitrar în viața de familie a copilului. La articolul 29, Convenția ONU cu privire la drepturile copilului subliniază necesitatea dezvoltării respectului față de părinți, afirmând că acesta este unul dintre principalele scopuri ale educației copilului.

Prin urmare, acordarea de drepturi copiilor nu exclude automat autoritatea parentală și responsabilitățile copiilor. Chiar dacă manualul de față încearcă să reliefeze responsabilitățile și să contribuie la întărirea capacităților adulților în relație cu drepturile copilului, nu trebuie uitat că și copiii, și tinerii trebuie să-și dezvolte simțul răspunderii.

Copiii au drepturi, dar și responsabilități. Ei trebuie să respecte drepturile și obligațiile celorlalți copii și ale adulților cu care relaționează.

Drepturi și responsabilități pentru copii

- dreptul de a nu fi tratați necorespunzător, dar și responsabilitatea de a nu trata necorespunzător alte persoane;
- dreptul de a nu fi expuși unor situații de risc, dar și responsabilitatea de a nu expune alte persoane la situații de risc;
- dreptul de a fi ascultați, dar și responsabilitatea de a-i asculta pe ceilalți;
- dreptul de a nu fi discriminați, dar și responsabilitatea de a nu discrimina pe alții;
- dreptul la protecția proprietății, dar și responsabilitatea de a respecta proprietatea altora;
- dreptul la educație, dar și responsabilitatea de a merge la școală;
- dreptul la intimitate, dar și responsabilitatea de a respecta intimitatea celorlalți;
- dreptul de a fi protejați împotriva oricărei forme de intimidare verbală sau fizică, împotriva oricărui abuz sau forme de exploatare, dar și responsabilitatea de a nu intimida, abuza sau teroriza pe ceilalți.

În concluzie, Legea nr. 272/2004 subliniază autoritatea parentală și responsabilitățile părinților în relația cu copilul, precum și faptul că fiecare copil este important și este o ființă capabilă.

Această lege, la fel ca și Convenția ONU cu privire la drepturile copilului, consideră că nu este suficient dacă se înregistrează rezultate medii bune sau o rată înaltă de progres general. Este foarte important să se identifice disparitățile, să se aibă în vedere acei copii care nu beneficiază de valul de progres, cei care rămân neglijăți sau uitați din cauza genului, a originii sociale sau etnice sau, pur și simplu, pentru că sunt săraci, au dizabilități sau trăiesc în zone îndepărtate. Pe scurt, ideea pe care Legea nr. 272/2004 o transmite tuturor celor care sunt responsabili cu promovarea drepturilor copilului în România este că **fiecare copil contează** și toate autoritățile responsabile cu promovarea și protecția drepturilor copilului în România au datoria de a depune toate eforturile pentru a asigura că **nici un copil nu este uitat sau ignorat**.

1.7. Serviciile actuale de protecție a copilului din România

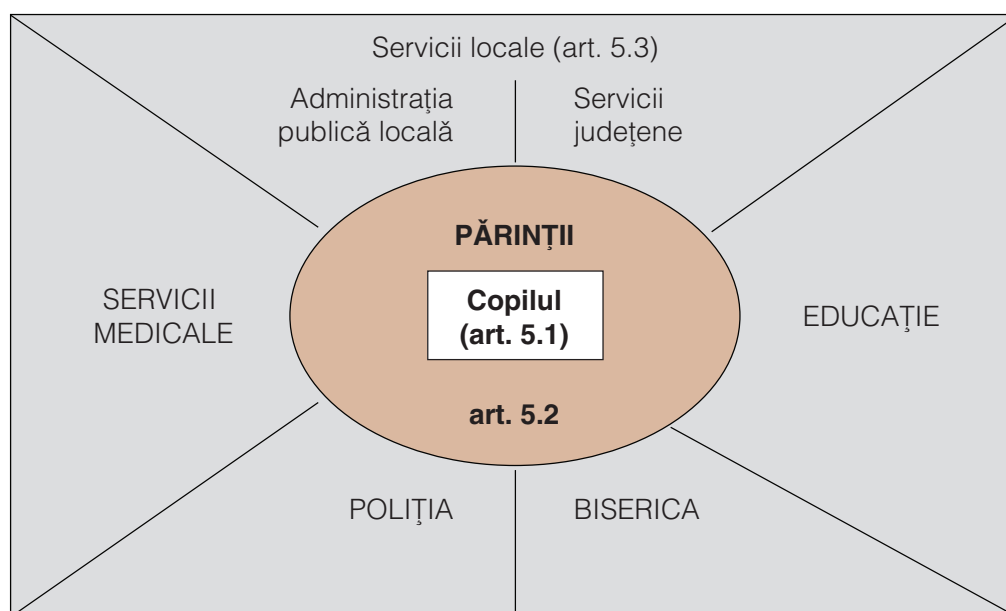
Legea nr. 272/2004 stabilește atât **tipurile de servicii** destinate prevenirii separării copilului de părinți, cât și pe cele de protecție specială a copilului care a fost temporar sau definitiv separat de părinți. S-au organizat și au devenit funcționale următoarele tipuri de servicii: **servicii de zi, servicii de tip familial și servicii de tip rezidențial**. Beneficiarii acestor servicii și obligațiile celor care le administrează sunt descrise în detaliu în Hotărârea Guvernului nr. 1438/2004 (Cf. tabelului următor).

TIP	SERVICII DE ZI	SERVICII DE TIP FAMILIAL	SERVICII DE TIP REZIDENȚIAL
DESCRIERE	Sunt acele servicii prin care se asigură menținerea, refacerea și dezvoltarea capacităților copilului și ale părinților săi, pentru depășirea situațiilor care ar putea determina separarea copilului de familia sa. Acestea cuprind: a) centre de zi; b) servicii de consiliere și sprijin pentru părinți; c) centre de asistență și sprijin pentru readaptarea copiilor cu probleme psihice și sociale; d) serviciile de monitorizare, asistență și sprijin al femeii gravide predispușe să își abandoneze copilul.	Serviciile de tip familial asigură creșterea și îngrijirea copilului separat temporar sau definitiv de părinți, la domiciliul unei persoane fizice sau familii (familie extinsă, asistent maternal, altă familie/persoană).	Rolul serviciilor de tip rezidențial este de a asigura protecția, creșterea și îngrijirea copilului separat, temporar sau definitiv, de părinții săi, ca urmare a stabilirii în condițiile legii a măsurii plasamentului. Aceste servicii includ centrele de plasament (inclusiv casele de tip familial), centrele de primire a copilului în regim de urgență, precum și centrele maternale.
BENEFICIARI	a) copiii și părinții cărora li se acordă prestații și servicii destinate prevenirii separării lor; b) copiii care au beneficiat de o măsură de protecție specială și au fost reintegrați în familie; c) copiii care beneficiază de o măsură de protecție specială; d) părinții copiilor care beneficiază de o măsură de protecție specială e) copiii neînsoțiți de părinți sau de un alt reprezentant legal care solicită o formă de protecție în condițiile reglementărilor legale privind statutul și regimul refugiaților.	a) copiii pentru care urmează a fi instituită tutela, în condițiile legii; b) copiii față de care a fost stabilită, în condițiile legii, încredințarea în vederea adopției; c) copiii separați, temporar sau definitiv, de părinții lor, ca urmare a stabilirii, în condițiile legii, a măsurii plasamentului; d) copiii pentru care a fost dispus, în condițiile legii, plasamentul în regim de urgență; e) tinerii care au împlinit vârsta de 18 ani și care beneficiază, în condițiile legii, de protecție specială.	a) copiii separați, temporar sau definitiv, de părinții lor, ca urmare a stabilirii în condițiile legii a măsurii plasamentului în aceste servicii; b) copiii pentru care a fost dispus, în condițiile legii, plasamentul în regim de urgență; c) tinerii care au împlinit vârsta de 18 ani și beneficiază de protecție specială în condițiile legii; d) cuplurile părinte/reprezentant legal - copil, în situația constatării riscului de abandon al copilului din motive neimputabile părintelui/reprezentantului legal sau în situația includerii acestuia într-un program de restabilire a legăturilor familiale; e) copiii neînsoțiți de părinți sau de un alt reprezentant legal, care solicită o formă de protecție în condițiile reglementărilor legale privind statutul și regimul refugiaților.
ATRIBUȚII	a) să asigure un program educațional adecvat vârstei, nevoilor, potențialului de dezvoltare și particularităților copiilor; b) să asigure activități recreative și de socializare; c) să le asigure copiilor consiliere psihologică, orientare școlară și profesională; d) să le asigure consiliere și sprijin părinților; e) să dezvolte programe specifice pentru prevenirea comportamentelor abuzive ale părinților, precum și a violenței în familie; f) să asigure programe de abilitare și reabilitare; g) să contribuie la depistarea precoce a situațiilor de risc care pot determina separarea copilului de părinți; h) să contribuie la realizarea obiectivelor incluse în planul de servicii sau, după caz, în planul individualizat de protecție.	Personalul specializat care lucrează cu familiile substitutive care îngrijesc copiii trebuie să asigure: a) formarea, informarea și susținerea adecvată a familiei substitutive pentru îngrijirea copilului; b) evaluarea periodică a nevoilor copilului și revizuirea planului individualizat de protecție în concordanță cu acestea; c) menținerea de către copil a relațiilor cu familia naturală și cu alte persoane importante din viața acestuia; d) prioritate acordată interesului superior al copilului în toate deciziile luate de familia substitutivă care afectează copilul; e) implicarea altor specialiști de către familia substitutivă atunci când nevoile copilului o cer; f) respectarea de către familia substitutivă a drepturilor și demnității copilului; g) oferirea de îngrijiri individuale copilului și protecția copilului împotriva abuzurilor, exploatării și neglijenței; h) susținerea de către familia substitutivă a exercitării de către copil a drepturilor sale în conformitate cu capacitățile în dezvoltare ale copilului; i) menținerea fraților împreună; j) desfășurarea de activități în vederea integrării sau reintegrării copilului în familia naturală, extinsă sau substitutivă.	a) asigură cazarea, hrana, cazarmamentul, echipamentul și condițiile igienico-sanitare necesare protecției speciale a copiilor, tinerilor și, după caz, mamelor care beneficiază de acest tip de serviciu, în funcție de nevoile și de caracteristicile fiecărei categorii de beneficiari; b) asigură, după caz, supravegherea stării de sănătate, asistență medicală, recuperare, îngrijire și supraveghere permanentă a beneficiarilor; c) asigură paza și securitatea beneficiarilor; d) asigură beneficiarilor protecție și asistență în cunoașterea și exercitarea drepturilor lor; e) asigură accesul beneficiarilor la educație, informare, cultură; f) asigură educația informală și nonformală a beneficiarilor, în vederea asimilării cunoștințelor și a deprinderilor necesare integrării sociale; g) asigură socializarea beneficiarilor, dezvoltarea relațiilor cu comunitatea; h) asigură climatul favorabil dezvoltării personalității copiilor; i) asigură participarea beneficiarilor la activități de grup și la programe individualizate, adaptate nevoilor și caracteristicilor lor; j) asigură intervenție de specialitate; k) contribuie la realizarea obiectivelor cuprinse în planul individualizat de protecție; l) urmăresc modalitățile concrete de punere în aplicare a măsurilor de protecție specială, integrarea și evoluția beneficiarilor în cadrul serviciului și formulează propuneri vizând completarea sau modificarea planului individualizat de protecție sau îmbunătățirea calității îngrijirii acordate; m) asigură posibilități de petrecere a timpului liber.

2. Rolul familiei, al comunității locale și al statului în protecția și promovarea drepturilor copilului

În conformitate cu Convenția ONU cu privire la drepturile copilului, Legea nr. 272/2004 stabilește în mod clar cui aparțin responsabilitățile legate de protecția drepturilor copilului. Răspunderea pentru creșterea și asigurarea dezvoltării copilului revine în primul rând părinților, care au obligația de a-și exercita drepturile și de a-și îndeplini obligațiile față de copil ținând seama cu prioritate de interesul superior al copilului (art. 5.2).

Potrivit principiului subsidiarității (care privește stabilirea nivelului de intervenție cât mai aproape de beneficiar), responsabilitatea imediată revine, după părinți, colectivității locale din care fac parte copilul și familia (art. 5.3). Autoritățile administrației publice locale au obligația de a sprijini părinții sau, după caz, pe reprezentantul legal al copilului, în îndeplinirea obligațiilor legale pe care le au cu privire la copil, dezvoltând și asigurând servicii diversificate, accesibile și de calitate, corespunzătoare nevoilor copilului. Este vorba aici despre consiliile locale și consiliile județene care, cunoscând situația copiilor și familiilor aflate în raza lor administrativ-teritorială, pot dezvolta servicii primare, respectiv servicii specializate, potrivit nevoilor identificate și resurselor existente.

Intervenția statului este complementară. Statul asigură protecția copilului și garantează respectarea tuturor drepturilor sale, prin activitatea specifică realizată de instituțiile statului și de autoritățile publice cu atribuții în acest domeniu (art. 5.4). Prin politicile urmărite, prin planurile de dezvoltare, prin strategiile și legile adoptate în vederea realizării acestor politici, statul acționează la nivelul societății în ansamblu, creând cadrul general necesar unei implementări depline a drepturilor copilului.

Rolul fundamental al familiei în protecția și dezvoltarea copilului este susținut nu numai de articolul 5, ci și printr-o serie de alte articole:

- art. 2 alin. 4 - „...autoritățile publice și organismele private autorizate, ...instanțele judecătorești] sunt obligate să implice familia în toate deciziile, acțiunile și măsurile privitoare la copil și să sprijine îngrijirea, creșterea și formarea, dezvoltarea și educarea acestuia în cadrul familiei”;
- art. 8 alin. 2 - „Copilul...are dreptul..., dacă este posibil, de a-și cunoaște părinții și de a fi îngrijit, crescut și educat de aceștia”;
- art. 14 alin. 1 - „Copilul are dreptul de a menține relații personale și contacte directe cu părinții, rudele, precum și cu alte persoane față de care copilul a dezvoltat legături de atașament”;
- art. 16 alin. 1 - „Copilul care a fost separat de ambii părinți sau de unul dintre aceștia printr-o măsură dispusă în condițiile legii are dreptul de a menține relații personale și contacte directe cu ambii părinți, cu excepția situației în care acest lucru contravine interesului superior al copilului”;
- art. 30 alin. 1 - „Copilul are dreptul să crească alături de părinții săi”;
- art. 31 alin. 1 - „Ambii părinți sunt responsabili pentru creșterea copiilor lor”;
- art. 32 - „Copilul are dreptul să fie crescut în condiții care să permită dezvoltarea sa fizică, mentală, spirituală, morală și socială. În acest scop părinții sunt obligați:
 - a) să supravegheze copilul;
 - b) să coopereze cu copilul și să îi respecte viața intimă, privată și demnitatea;
 - c) să informeze copilul despre toate actele și faptele care l-ar putea afecta și să ia în considerare opinia acestuia;
 - d) să întreprindă toate măsurile necesare pentru realizarea drepturilor copilului lor;
 - e) să coopereze cu persoanele fizice și persoanele juridice care exercită atribuții în domeniul îngrijirii, educării și formării profesionale a copilului”.
- art. 33 - „Copilul nu poate fi separat de părinții săi sau de unul dintre ei, împotriva voinței acestora, cu excepția cazurilor expres și limitativ prevăzute de lege, sub rezerva revizuirii judiciare și numai dacă acest lucru este impus de interesul superior al copilului”;
- art. 34 alin. 2 - „Orice separare a copilului de părinții săi, precum și orice limitare a exercițiului drepturilor părintești, trebuie să fie precedată de acordarea sistematică a serviciilor și prestațiilor prevăzute de lege, cu accent deosebit pe informarea corespunzătoare a părinților, consilierea acestora, terapie sau mediere, acordate în baza unui plan de servicii”;
- art. 37 alin. 1 - „Direcția generală de asistență socială și protecția copilului va lua toate măsurile necesare pentru ca părinții decăzuți din drepturile părintești, precum și cei cărora le-a fost limitat exercițiul anumitor drepturi să beneficieze de asistență specializată pentru creșterea capacității acestora de a se ocupa de copii, în vederea redobândirii exercițiului drepturilor părintești”;
- art. 54 alin. 3 - „La stabilirea obiectivelor planului individualizat de protecție se acordă prioritate reintegrării copilului în familie sau, dacă nu este posibil, plasamentul copilului în familia extinsă. Obiectivele planului se stabilesc cu consultarea obligatorie a părinților și a membrilor familiei lărgite care au putut fi identificați”.

2.1. Rolul părinților

„Copilul are dreptul să crească alături de părinții săi.” (art. 30.1)

Legăturile de atașament se stabilesc încă din primele momente de viață și sunt vitale pentru dezvoltarea armonioasă a copilului. Importanța acestor legături (cu părinții, bunicii sau alte persoane semnificative din viața copilului) pentru dezvoltarea copilului și formarea lui ca adult este recunoscută de lege, care exprimă în mod clar dreptul copilului de a menține relații personale și contacte directe cu părinții, cu rudele, dar și cu alte persoane față de care a dezvoltat legături de atașament.

Conform preambulului Convenției ONU cu privire la drepturile copilului, acesta „*trebuie să crească într-un mediu familial, într-o atmosferă de fericire, dragoste și înțelegere*”, pentru a-și dezvolta complet și armonios personalitatea. Este recunoscut faptul că în cadrul familiei copilul își dezvoltă simțul identității. O relație pozitivă și consistentă cu părinții, în care aceștia reușesc să vină în întâmpinarea nevoilor copilului, îl ajută să capete siguranță interioară, să-și cunoască și să-și înțeleagă propriul trecut, să devină autonom. Familia este primul mediu în care copilul experimentează relații și el va dezvolta relații în afara acestui mediu pornind de la modelele pe care le-a preluat de aici. De aceea, un copil are nevoie de legături emoționale stabile, de sentimentul apartenenței necondiționate la un grup de persoane (în esență, familia sa), de un mediu securizant care să-i permită experiențe normale de viață.

Responsabilitatea de a educa, îndruma și a sfătui le revine, în primul rând, părinților. Aceștia trebuie să-i poată oferi copilului îngrijire, să-i garanteze siguranța, să-i ofere căldură emoțională, stimulare, dar și îndrumare și reguli.

Legea nr. 272/2004 subliniază **importanța rolului tatălui** în creșterea și educarea copiilor, precizând că „*ambii părinți sunt responsabili pentru creșterea copiilor lor*” (art. 31.1). Această responsabilitate trebuie văzută sub forma unei implicări active în toate aspectele vieții copilului.

Tatăl trebuie să joace un rol activ în viața copilului – să comunice, să se joace, să se implice în activități comune, să stabilească și să explice reguli –, implicarea ambilor părinți având beneficii incontestabile pentru dezvoltarea psihosocială a copilului. Este cunoscut faptul că familiile monoparentale se numără printre grupurile sociale cele mai vulnerabile. Un copil crescut și educat cu dragoste și responsabilitate de ambii părinți, chiar și atunci când aceștia nu locuiesc împreună, are șanse mult mai mari de integrare și reușită socială.

Efectele negative ale separării copilului de părinți au fost demonstrate prin numeroase studii de specialitate. Copiii care au fost lipsiți temporar sau definitiv de ocrotirea părinților lor se confruntă cu dificultăți reale de adaptare la viața socială. De aceea, e nevoie să se pună accentul pe prevenirea separării și pe acordarea de sprijin pentru menținerea unității familiei. Astfel, este importantă identificarea precoce a oricărei situații de risc care ar putea conduce la separarea copilului de părinții săi.

Profesioniștii – atât cei din domeniul protecției copilului, cât și cei care, prin natura activității lor, intră în contact cu copilul și familia – au un rol-cheie în identificarea acestor situații și pot contribui la păstrarea echilibrului funcțional al familiei. În acest scop, familia trebuie sprijinită să găsească resurse proprii, resurse în cadrul rețelei sociale de sprijin sau să aibă acces la servicii sociale (*servicii de informare a părinților, consiliere, terapie*

sau mediere, acordate în baza unui plan de servicii) (art. 34.2). Părinții au dreptul să primească informațiile și asistența de specialitate necesare în vederea îngrijirii, creșterii și educării copiilor, astfel încât să-și poată asuma și exercita cât mai bine această responsabilitate. Acolo unde este cazul, părinții trebuie ajutați să înțeleagă care sunt nevoile copiilor lor, care este cea mai potrivită modalitate de a răspunde acestor nevoi, care sunt caracteristicile de dezvoltare ale copilului în funcție de vârsta sa, dar și faptul că fiecare copil este un univers în sine, care trebuie înțeles, sprijinit, ascultat, respectat.

Numai în ultimă instanță și când interesul superior al copilului o cere, poate fi luată o măsură de protecție specială care presupune separarea temporară a copilului de părinții săi.

Au existat numeroase cazuri când s-a decis separarea copilului de familie din cauza sărăciei. Profesioniștii și membrii comunității trebuie să fie conștienți de faptul că *sărăcia în sine nu este un motiv de a separa copilul de părinții săi și că în luarea unei decizii privind menținerea copilului în familie, cel mai important criteriu nu este reprezentat de condițiile materiale*. În situațiile în care:

- dezvoltarea copilului nu este pusă în pericol în familie;
- părinții au dorința și potențialul de a-și educa și îngriji copiii;
- relația părinte-copil este pozitivă și securizantă pentru copil,

este important ca profesioniștii din comunitate să intervină pentru a ajuta familia să depășească situația dificilă și să-și dezvolte capacitățile parentale.

Când vorbim de familie, ne referim, în primul rând, la părinți, dar un loc foarte important îl are în viața copilului familia extinsă, formată în mod tradițional din bunici și rude până la gradul al IV-lea. Familia extinsă îl ajută pe copil să-și cunoască rădăcinile, să-și întregească experiențele de viață de familie, să dezvolte relații personale multiple și complexe. De aceea este foarte important pentru fiecare copil să își cunoască rudele și să se bucure de relații personale cu acestea. În plus, familia extinsă este principala rețea de suport pentru părinți. În special bunicii pot fi un sprijin real pentru părinți și, de multe ori, reprezintă principala resursă pentru prevenirea separării.

2.2. Rolul comunității și al autorităților publice locale

*“Autoritățile administrației publice locale au obligația de a implica **colectivitatea locală** în procesul de identificare a nevoilor **comunității** și de soluționare la nivel local a problemelor ce privesc copiii”* (art. 103.1).

Comunitatea locală și autoritățile locale intervin în subsidiar prin asigurarea de asistență și sprijin părinților în vederea creșterii și educării copiilor.

Comunitatea locală reprezintă totalitatea locuitorilor unei unități administrativ-teritoriale, cu interese, credințe sau norme de viață comune. O comunitate puternică și unită, care își cunoaște membrii, nevoile acestora și găsește modalități eficiente de răspuns la aceste nevoi, va putea asigura cu succes protecția și promovarea drepturilor copilului. În lege sunt precizate clar responsabilitățile care revin comunității în **sprijinirea părinților** pentru creșterea și educarea copiilor și în **prevenirea separării copilului de familie**.

Legea nr. 272/2004 recunoaște că responsabilizarea familiei nu se poate realiza fără abordarea sistemică a problemelor cu care se confruntă copiii și familiile acestora. Astfel, resursele pentru depășirea unor situații dificile trebuie căutate, pe rând, în familia extinsă, în cadrul rețelei sociale a familiei (de exemplu, prieteni, vecini, persoane apropiate),

în rândul profesioniștilor care intervin la un moment dat în viața copilului (de exemplu, medic de familie, educator, preot), în comunitate prin intervenția structurilor comunitare consultative, la autoritățile locale și serviciile sociale primare de prevenire și, în ultimă instanță, se va face apel la intervenția specializată.

Când vorbim de rolul comunității în protecția drepturilor copilului, este relevant să ne referim la trei categorii de „actori” care vin în contact cu copilul și familia sa:

- membrii comunității, în general (dintre membrii comunității, un rol particular îl au vecinii);
- profesioniștii din diferite grupuri profesionale și instituțiile pe care le reprezintă (unități de învățământ, unități sanitare, biserică, poliție etc.);
- specialiștii din serviciile autorităților publice locale (Serviciul public de asistență socială).

Membrii comunității (vecini, colegi de serviciu, părinți ai colegilor copiilor, persoane care frecventează aceeași biserică, magazin sau cabinet medical etc.) sunt primii care află despre existența, în comunitatea lor, a unor familii în situație de risc.

Prin situație de risc se înțelege orice situație care amenință unitatea sau buna funcționare a familiei ori pune în pericol sănătatea sau dezvoltarea membrilor acesteia. Astfel de situații de risc sau care pot favoriza apariția unei situații de risc sunt:

- familiile cu mulți copii sau familiile monoparentale;
- lipsa unui loc de muncă sau a unei locuințe corespunzătoare;
- violența domestică;
- consumul de alcool sau droguri;
- abandonul școlar sau neînscrierea copiilor la școală;
- relațiile familiale conflictuale;
- plecarea la muncă în altă localitate a unuia sau a ambilor părinți;
- boli cronice sau dizabilități;
- sarcini timpurii.

Pentru a repera aceste situații și, mai ales, pentru a nu rămâne indiferenți, este esențială informarea și sensibilizarea cetățenilor. Vechile tradiții de solidaritate și întrajutorare reprezintă o resursă care poate fi mai bine valorizată atât în mediul rural, cât și în cel urban.

Cetățenii trebuie să înțeleagă faptul că bunăstarea comunității depinde de bunăstarea fiecăruia dintre membrii săi și de măsura în care aceștia sunt pregătiți să-și asume responsabilități familiale, profesionale și sociale. De aceea, sensibilitatea la problemele celor din jur și disponibilitatea de a-i ajuta la nevoie ar trebui să redevină valori ale culturii comunității.

În mod concret, întrajutorarea între membrii comunității poate lua următoarele forme:

- oamenii se ajută reciproc și benevol la renovarea locuinței sau la lucrările agricole („clacă”);
- părinții duc și iau de la școală sau supraveghează în pregătirea temelor, pe rând, copiii din mai multe familii;
- îmbrăcămintea, cărțile sau jucăriile copiilor mai mari sunt dăruite altor copii;
- produsele alimentare din care există un surplus în gospodărie sunt oferite familiilor cu posibilități materiale mai reduse ș.a.

Vecinii, rudele sau alte cunoștințe apropiate, de încredere, pot discuta cu un părinte alcoolic și/sau violent, pentru a-l determina să-și schimbe comportamentul sau să apeleze la specialiști care îl pot ajuta. Părinții care nu au suficiente resurse pentru a asigura creșterea și dezvoltarea adecvată a copiilor pot fi, la rândul lor, îndrumați către serviciile corespunzătoare sau către specialiști.

Atunci când constată că sprijinul pe care îl pot acorda unei familii nu este de ajuns ori problemele cu care se confruntă aceasta nu pot fi depășite prin intervenția lor, membrii comunității ar trebui să sesizeze ei înșiși instituțiile competente (Serviciul public de asistență socială) și să-i sprijine pe specialiștii din cadrul acestora în evaluarea, soluționarea și monitorizarea cazului respectiv.

Legea precizează în mod expres că, pentru a proteja copiii împotriva oricăror forme de violență, inclusiv violență sexuală, de vătămare sau de abuz fizic sau mental, de rele tratamente sau exploatare, de abandon sau neglijență, membrii comunității pot sesiza Serviciul public de asistență socială sau Direcția generală de asistență socială și protecția copilului atunci când au suspiciuni cu privire la existența unei asemenea situații (art. 85 alin. 2).

Profioniștii sunt investiți în mod oficial cu atribuții în ceea ce privește protecția și promovarea drepturilor copilului. Cooperarea între sectoare (social, sănătate, educație, siguranță publică), între instituții (servicii sociale, unități sanitare, școli, biserici, poliție etc.) și între profesioniștii din aceste domenii joacă un rol esențial în maximizarea capacității și a eforturilor de prevenire.

O modalitate de implicare a mai multor grupuri profesionale din comunitate o reprezintă „structurile comunitare consultative” care pot cuprinde, dar fără a se limita la aceștia, oameni de afaceri locali, preoți, cadre didactice, medici, consilieri locali, polițiști” (art. 103.2). Aceste structuri, al căror mandat se stabilește prin acte emise de către autoritățile administrației publice locale, au rolul de a găsi cel mai adecvat răspuns la problemele comunității, iar baza acțiunilor lor o reprezintă comunicarea, cooperarea și lucrul în echipă, axat pe copil și familie.

Autoritățile administrației publice locale au obligația de a sprijini părinții sau, după caz, alt reprezentant legal al copilului, în realizarea obligațiilor ce le revin cu privire la copil, dezvoltând și asigurând în acest scop servicii diversificate, accesibile și de calitate, corespunzătoare nevoilor copilului (art. 5.3).

Legea nr. 272/2004, în special prin articolul 106, accentuează rolul major al consiliilor locale, prin **Serviciile publice de asistență socială (SPAS)**. Serviciile publice de asistență socială organizate la nivelul municipiilor, orașelor și comunelor (sau persoanele cu atribuții de asistență socială din aparatul propriu al consiliilor locale comunale) au obligația de a monitoriza situația copiilor și modul de respectare a drepturilor acestora, precum și de a realiza activitatea de prevenire a separării copilului de familia sa. La nivelul sectoarelor municipiului București, atribuțiile SPAS sunt exercitate de Direcția generală de asistență socială și protecția copilului.

SPAS identifică și evaluează situațiile care impun acordarea de servicii și/sau prestații pentru prevenirea separării copilului de familia sa și elaborează în acest scop planul de servicii, care se aprobă de către primar.

Pentru prevenirea separării, consiliile locale ale municipiilor, orașelor, comunelor și sectoarelor municipiului București au obligația să organizeze, în mod autonom sau prin asociere, servicii de zi. **Serviciile de zi** au rolul de a asigura menținerea, refacerea și dezvoltarea capacităților copilului și ale părinților, pentru depășirea situațiilor care ar putea determina separarea copilului de familia sa.

Din categoria serviciilor de zi fac parte:

- a) **centrul de zi**, care asigură, pe timpul zilei, activități de îngrijire, educație, recreere-socializare, consiliere, dezvoltare a deprinderilor de viață independentă, orientare școlară și profesională etc., pentru copii și activități de sprijin, consiliere, educare etc., pentru părinți, reprezentanți legali, precum și pentru alte persoane care au în îngrijire copii;
- b) **centrul de consiliere și sprijin pentru părinți** sprijină și asistă părinții/potențialii părinți pentru a face față dificultăților psihosociale care afectează relațiile familiale, pentru dezvoltarea competențelor parentale, pentru prevenirea separării copilului de familia sa și sprijină copiii atunci când apar probleme în dezvoltarea acestora;
- c) **serviciul de monitorizare, asistență și sprijin al femeii gravide predispuse să își abandoneze copilul** asigură femeii însărcinate consiliere (socială, juridică și/sau de altă natură), suport (material și/sau financiar) și facilitează accesul la servicii medicale de specialitate, cu scopul de a preveni abandonul copiilor și de a promova dreptul acestora la viață și la o stare de sănătate cât mai bună.

Consiliile locale pot înființa și alte tipuri de servicii de zi, potrivit nevoilor identificate în comunitatea respectivă.

Planul de servicii prevede și prestațiile care vor fi acordate familiilor care se confruntă cu dificultăți financiare (venit minim garantat, alocații pentru familiile cu mai mulți copii sau pentru familiile monoparentale ș.a.), ori prestațiile care se acordă în situații excepționale (financiare sau în natură).

Dacă, după acordarea sistematică a tuturor serviciilor și prestațiilor prevăzute în planul de servicii, se constată că nu este posibilă menținerea copilului alături de părinții săi, Serviciul public de asistență socială va sesiza Direcția generală de asistență socială și protecția copilului, în vederea evaluării cazului, acordării de servicii specializate și, eventual, instituirii unei măsuri de protecție specială a copilului.

Direcția generală de asistență socială și protecția copilului (DGASPC) este instituția publică cu personalitate juridică, înființată în subordinea consiliului județean, respectiv a consiliului local al sectorului municipiului București, cu rolul de a asigura pe teritoriul județului/sectorului aplicarea politicilor și strategiilor de asistență socială în domeniul protecției copilului, familiei, persoanelor singure, persoanelor vârstnice, persoanelor cu handicap, precum și a oricăror persoane aflate în nevoie. De asemenea, DGASPC coordonează activitățile de asistență socială și protecție a copilului la nivelul județului, respectiv al sectorului municipiului București.

Activitatea DGASPC în domeniul protecției drepturilor copilului este complementară activității desfășurate de SPAS, specialiștii săi intervenind în cazul copiilor care au nevoie de protecție în afara familiei, în situațiile de abuz, neglijare sau exploatare și/sau atunci când se impune acordarea de servicii specializate.

DGASPC evaluează situația copilului și a familiei, propune Comisiei pentru protecția copilului sau, după caz, instanței stabilirea unei măsuri de protecție, întocmește planul individualizat de protecție, identifică și evaluează familiile sau persoanele care pot lua în plasament copilul, monitorizează îngrijirea acordată copilului pe durata măsurii de protecție, acordă asistență și sprijin părinților copilului separat de familie, în vederea reintegrării copilului în mediul său familial, reevaluează împrejurările care au stat la baza stabilirii măsurilor de protecție specială și propune, după caz, menținerea, modificarea sau încetarea acestora.

În cazul în care finalitatea planului individualizat este adopția, DGASPC realizează demersurile necesare pentru deschiderea procedurii adopției interne, identifică familiile sau persoanele potențial adoptatoare în vederea atestării acestora, monitorizează evoluția copiilor adoptați, precum și evoluția relațiilor dintre aceștia și părinții lor adoptivi; sprijină părinții adoptivi ai copilului în îndeplinirea obligației de a-l informa pe acesta că este adoptat, de îndată ce vârsta și gradul de maturitate ale copilului o permit. Principiul care stă la baza acestor demersuri este acela de a găsi cea mai potrivită familie pentru copil, și niciodată acela de a găsi un copil pentru familie. Nici o familie care dorește să adopte nu are dreptul să-și aleagă copilul, mergând, spre exemplu, într-o maternitate unde ar putea exista copii părăsiți de părinți la naștere.

În structura Direcțiilor generale de asistență socială și protecția copilului se organizează servicii de tip rezidențial și servicii de tip familial, ca servicii de protecție specială a copilului lipsit, temporar sau definitiv, de ocrotirea părinților săi.

Serviciile de tip rezidențial sunt acele servicii prin care se asigură protecția, creșterea și îngrijirea copilului separat, temporar sau definitiv, de părinții săi, ca urmare a stabilirii măsurii plasamentului. Serviciile de tip rezidențial publice pot fi organizate numai în structura DGASPC, în regim de componente funcționale ale acesteia, fără personalitate juridică. Din această categorie fac parte:

- a) centrele de plasament (inclusiv casele de tip familial), care au drept misiune generală furnizarea sau asigurarea accesului copiilor, pe o perioadă determinată, la găzduire, îngrijire, educație și pregătire în vederea reintegrării sau integrării familiale și socioprofesionale;
- b) centrele de primire a copilului în regim de urgență pentru copilul abuzat, neglijat și exploatat, care au drept misiune asigurarea protecției copilului, pe o perioadă determinată de timp, atunci când se află în pericol iminent în propria-i familie, familia lărgită sau în familia substitutivă;
- c) centrele maternale sunt servicii pentru protecția copilului de tip rezidențial, organizate pe model familial și au drept misiune formarea, menținerea și întărirea legăturilor familiale, precum și sprijinirea familiei pentru asumarea responsabilităților parentale. Beneficiarii direcți ai centrului maternal sunt cuplurile mamă-copil, precum și gravida în ultimul trimestru de sarcină, în situații de risc în ceea ce privește separarea copilului de familia sa, cum ar fi:
 - mame cu copii nou-născuți, cu risc de abandon (în general, mame singure, mame minore, mame provenind din familii marginalizate, sărace etc.);
 - mame cu copii care, temporar, nu (mai) au locuință sau/și care se confruntă cu mari probleme (financiare, profesionale, relaționale), fiind în imposibilitate de a răspunde corespunzător nevoilor specifice ale copilului.

Serviciile de tip rezidențial pot fi înființate și de organisme private acreditate, numai cu aprobarea consiliului județean, respectiv a consiliilor locale ale sectoarelor municipiului București.

Serviciile de tip familial pot fi organizate de consiliul județean, respectiv de consiliul local al sectoarelor municipiului București, sau de organisme private acreditate. Serviciile de tip familial au rolul de a asigura, la domiciliul unei persoane fizice sau familiei (familia extinsă, asistentul maternal, alte familii sau persoane), creșterea și îngrijirea copilului separat, temporar sau definitiv, de părinții săi.

Consiliul județean poate organiza și dezvolta și servicii de zi, în funcție de nevoile evaluate ale copiilor plasați (cum sunt centrele de zi și de recuperare pentru copiii cu dizabilități), precum și servicii de zi specializate pentru copilul abuzat sau neglijat, servicii care se consideră de interes județean.

Toate tipurile de servicii pot funcționa numai pe baza licenței eliberate de Autoritatea Națională pentru Protecția Drepturilor Copilului.

Comisia pentru protecția copilului

Comisia pentru protecția copilului funcționează în subordinea consiliului județean și, respectiv, a consiliului local al sectorului municipiului București, ca organ de specialitate al acestora, fără personalitate juridică. Aceasta desfășoară o activitate decizională în materia protecției și promovării drepturilor copilului, privind încadrarea copiilor cu dizabilități într-un grad de handicap și, după caz, orientarea școlară a acestora, stabilirea unor măsuri de protecție specială (plasamentul sau supravegherea specializată) a copiilor, atestarea asistenților maternali profesioniști.

Măsurile de protecție specială se stabilesc de către Comisia pentru protecția copilului, în situația în care există acordul părinților, pentru:

- copilul care, în vederea protejării intereselor sale, nu poate fi lăsat în grija părinților din motive neimputabile acestora;
- copilul care a săvârșit o faptă prevăzută de legea penală și care nu răspunde penal.

Măsurile de protecție specială a copilului care a împlinit vârsta de 14 ani se stabilesc numai cu consimțământul acestuia.

Comisia este condusă de un președinte (secretarul general al consiliului județean) și un vicepreședinte (directorul general al DGASPC) și cuprinde cinci membri, reprezentând diferite instituții publice, ceea ce îi asigură o componență multidisciplinară.

2.3. Rolul statului

Așa cum s-a menționat la începutul acestui capitol, intervenția statului în ceea ce privește protecția drepturilor copilului este complementară intervenției autorităților publice locale. Statul asigură protecția copilului și garantează respectarea tuturor drepturilor sale, prin activitatea specifică realizată de instituțiile statului și de autoritățile publice cu atribuții în acest domeniu.

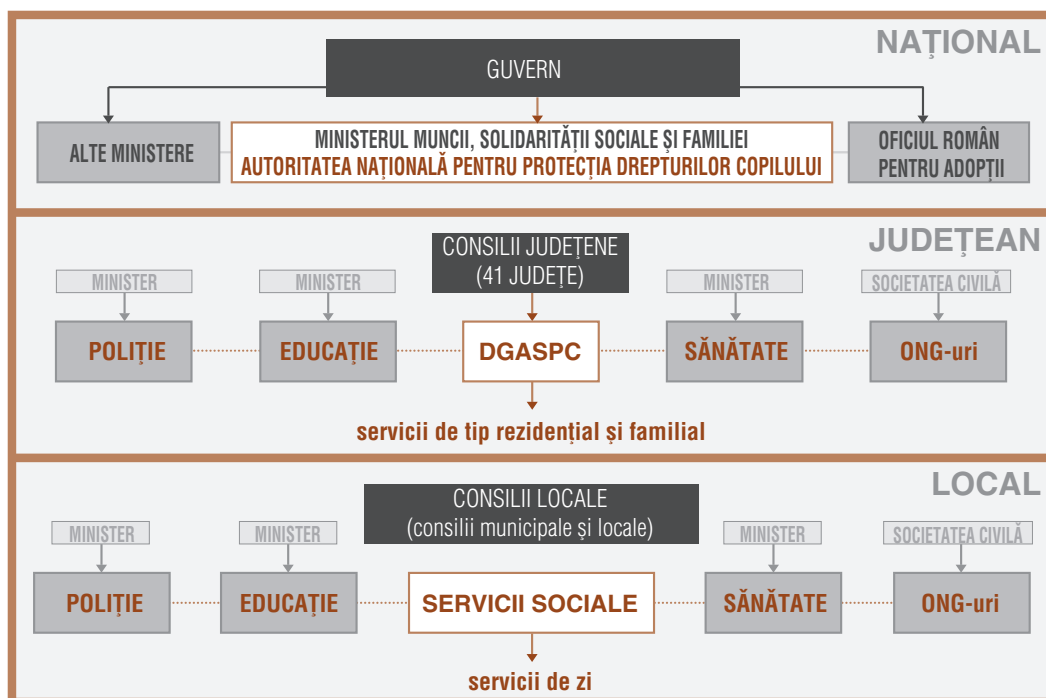
Statul intervine în stabilirea politicilor sociale de protecție a familiei și copilului, în dezvoltarea unui sistem eficient de asigurări sociale, în dezvoltarea de programe de interes național. O funcție importantă a statului este aceea de a crea și monitoriza gradul de implementare a cadrului legal privind respectarea și promovarea drepturilor copilului. Astfel, pe lângă pachetul legislativ în domeniul protecției drepturilor copilului adoptat în 2004, din care fac parte Legea nr. 272/2004 privind protecția și promovarea drepturilor

copilului și Legea nr. 273/2004 privind regimul juridic la adopției, au fost adoptate o serie de hotărâri de guvern și ordine ale autorităților centrale care detaliază modalitățile de aplicare a legilor menționate.

Principalele autorități publice centrale cu atribuții în reglementarea și asigurarea respectării legislației în domeniu sunt Autoritatea Națională pentru Protecția Drepturilor Copilului și Oficiul Român pentru Adopții.

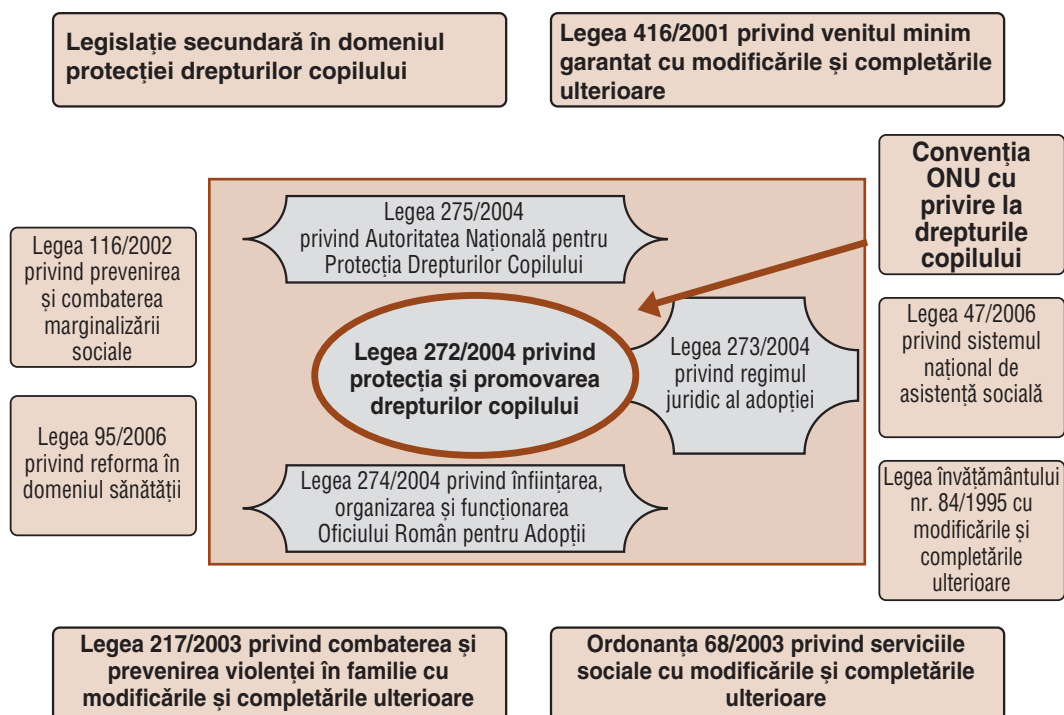
Constituită în baza prevederilor Legii nr. 275/2004, **Autoritatea Națională pentru Protecția Drepturilor Copilului (ANPDC)** este organizată și funcționează ca organ de specialitate al administrației publice centrale, cu personalitate juridică, în subordinea Ministerului Muncii, Solidarității Sociale și Familiei și asigură respectarea, pe teritoriul României, a drepturilor copilului, prin intervenția, în condițiile legii, în procedurile administrative și judiciare privind respectarea și promovarea drepturilor copilului. ANPDC realizează monitorizarea respectării principiilor și drepturilor stabilite de legea menționată anterior și de Convenția ONU cu privire la drepturile copilului, ratificată prin Legea nr. 18/1990, republicată, precum și coordonarea și controlul activității de protecție și promovare a drepturilor copilului.

Oficiul Român pentru Adopții (ORA) îi revine rolul principal în ceea ce privește promovarea adopției naționale, în dezvoltarea serviciilor de adopție și postadopție, conform standardelor minime obligatorii aprobate, precum și în realizarea de metodologii specifice și proceduri de lucru care să vină în sprijinul profesioniștilor.

Însă, protecția drepturilor copilului nu se poate realiza eficient fără o corelare a legilor cuprinse în pachetul legislativ și a legislației sale secundare cu cele care reglementează alte domenii, precum sănătatea, educația, protecția socială etc., și a activităților desfășurate de autoritățile și instituțiile care coordonează aceste domenii.

LEGEA NR. 272/2004 ÎN CONTEXTUL LEGISLATIV ROMÂNESC

Atât în legislația în vigoare, cât și în *Proiectul Strategiei Naționale în domeniul protecției și promovării drepturilor copilului 2006-2013*, se pune accentul pe colaborarea dintre instituțiile administrației publice centrale și locale, cu respectarea, deopotrivă, a descentralizării și subsidiarității. Principalele autorități centrale cu responsabilități în respectarea și promovarea drepturilor copilului în domeniile lor de activitate sunt:

- Ministerul Muncii, Solidarității Sociale și Familiei;
- Ministerul Educației și Cercetării;
- Ministerul Sănătății Publice;
- Ministerul Administrației și Internelor;
- Ministerul Afacerilor Externe;
- Ministerul Culturii și Cultelor;
- Ministerul Justiției;
- Avocatul Poporului;
- Consiliul Național pentru Combaterea Discriminării.

Justiția

Justiția este unul dintre instrumentele prin care statul asigură respectarea drepturilor copilului. Astfel, instanța judecătorească este responsabilă pentru instituirea tutelei, precum și pentru stabilirea măsurilor de protecție specială, pentru:

- copilul ai cărui părinți sunt decedați, necunoscuți, decăzuți din exercițiul drepturilor părintești sau cărora li s-a aplicat pedeapsa interzicerii drepturilor părintești, puși sub interdicție, declarați judecătorește morți sau dispăruți, când nu a putut fi instituită tutela;

- copilul care, în vederea protejării intereselor sale, nu poate fi lăsat în grija părinților din motive neimputabile acestora, precum și copilul care a săvârșit o faptă prevăzută de legea penală și care nu răspunde penal, atunci când nu există acordul părinților sau, după caz, al unuia dintre părinți, pentru instituirea acestei măsuri;
- copilul abuzat sau neglijat și copilul găsit sau copilul abandonat de către mamă în unități sanitare, pentru care Direcția generală de asistență socială și protecția copilului a dispus plasamentul în regim de urgență.

Totodată, instanța stabilește măsurile de protecție specială pentru copilul care a împlinit vârsta de 14 ani, în situațiile în care acesta refuză să-și dea consimțământul pentru o măsură stabilită de Comisia pentru protecția copilului. În situații temeinic motivate, instanța poate trece peste refuzul acestuia de a-și exprima consimțământul față de măsura propusă.

Părinții și copilul care a împlinit vârsta de 14 ani au dreptul să atace în instanță măsurile de protecție specială instituite potrivit Legii nr. 272/2004, beneficiind de asistență juridică gratuită.

Instanța judecătorească este singura autoritate competentă să se pronunțe, luând în considerare, cu prioritate, interesul superior al copilului, cu privire la:

- persoana care exercită drepturile și îndeplinește obligațiile părintești în situația în care copilul este lipsit, temporar sau permanent, de ocrotirea părinților săi;
- modalitățile în care se exercită drepturile și se îndeplinesc obligațiile părintești;
- decăderea totală sau parțială din exercițiul drepturilor părintești;
- redarea exercițiului drepturilor părintești.

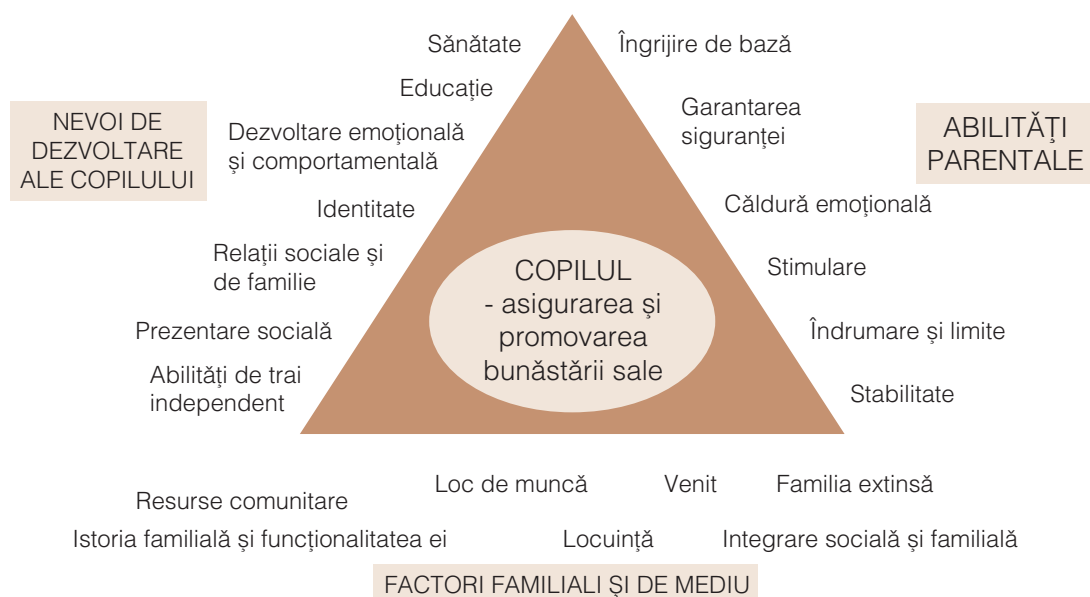
Esența reformelor din domeniul protecției copilului o constituie tocmai asumarea responsabilităților de către părinți și comunitățile locale, de către fiecare unitate administrativă în parte, obligând administrația publică locală să dezvolte servicii locale de sprijin pentru familie. În aceste condiții, se dorește trecerea de la mentalitatea de tip „paternalist”, în care statul trebuia să intervină pentru a rezolva problemele sociale ale unei comunități, la o mentalitate în care accentul să cadă pe asumarea și îndeplinirea responsabilităților comunităților locale față de copil și familie.

3. Calitatea de bun părinte și capacitățile în continuă dezvoltare ale copilului

După cum am menționat deja, răspunderea pentru creșterea și asigurarea dezvoltării adecvate a copilului le revine în primul rând părinților; aceștia au obligația de a-și exercita drepturile și de a-și îndeplini obligațiile față de copil, ținând seama cu prioritate de interesul superior al copilului. În plus, art. 44 alin. 2 din Legea nr. 272/2004 prevede că părinților le revine în primul rând responsabilitatea de a asigura, în limita posibilităților, cele mai bune condiții de viață necesare creșterii și dezvoltării copiilor; părinții sunt obligați să le asigure copiilor locuința, precum și condițiile necesare pentru creștere, educare, învățatură și pregătire profesională.

Am putea spune că, dacă părinții fac tot ce le stă în putință pentru a satisface nevoile copilului legate de locuință, hrană, îmbrăcăminte și educație, aceștia încearcă să fie buni părinți. Dar legea mai precizează (art. 28, alin.1 și 2): „Copilul are dreptul la respectarea personalității și individualității sale și nu poate fi supus pedepșelor fizice sau altor tratamente umilitoare ori degradante. Măsurile de disciplinare a copilului nu pot fi stabilite decât în acord cu demnitatea copilului, nefiind permise sub nici un motiv pedepșele fizice.”

De fapt, calitatea de părinte poate fi determinată de multe influențe, nu doar de comportamentul părinților dat de caracteristicile și resursele lor psihologice sau de acela al copilului, ci și de sursele contextuale care privesc stresul și sprijinul, mai ales condițiile materiale și calitatea relațiilor sociale, de exemplu cu rudele, prietenii, comunitatea. Modelul de mai jos arată diversitatea factorilor care compun contextul și mediul familial și care influențează calitățile parentale. Sursă: *Departamentul de Sănătate, Departamentul pentru Educație și Ocuparea Forței de Muncă, Departamentul de Afaceri Interne* (2000), în Mary Daly, 2006.

Atunci când vorbim despre ce înseamnă a fi un bun părinte, apare o diversitate de opinii despre acest concept. Credințele, normele și standardele comportamentale care definesc ce înseamnă a fi un bun părinte se transmit din generație în generație. Pe măsură ce societatea progresează și familiile se schimbă, normele care odinioară defineau ce înseamnă un bun părinte se schimbă și ele. Nu mai există un model ideal, iar consensul asupra conceptului de bun părinte este acum mai deschis și mai fluid, cu mai puține reguli și limite bine definite.

De exemplu, în trecut, mamele stăteau acasă și aveau grijă de copii și de gospodărie. În zilele noastre, multe mame lucrează și contribuie la venitul familiei în aceeași măsură ca și bărbații. Acest lucru nu le face neapărat să fie părinți mai puțin buni.

Pe lângă grijă și afecțiune, calitatea de bun părinte presupune și socializarea copilului. În creșterea modernă a copilului și în cercetările despre viața de familie se observă o tendință spre un model de socializare caracterizat prin reciprocitate. În acest model, copilul participă la problemele care îl privesc în mod activ și competent, iar părinții sunt atenți și receptivi față de nevoile și părerile lui.

Încă de la cea mai timpurie vârstă, copiii participă la propria lor creștere, fiind priviți ca participanți pregătiți pentru interacțiunea socială. Noul concept sau construct al copilului ca fiind competent și activ înseamnă, de asemenea, că raportul de putere între adult și copil este echilibrat, astfel încât copiii și părinții să poată lucra împreună pentru construirea unor relații de respect și dezvoltare reciprocă, în care ambele părți învață, iar părinții negociază și adoptă decizii prin prisma propriilor experiențe, fără a renunța la calitatea de lideri.

Viața de familie contemporană a trecut de la o relație de autoritate la una de încredere. Astfel, părinții se îndreaptă de la modelul autoritar, în care creșterea copilului se baza mai mult pe forță și control, spre un model caracterizat prin deschidere, căldură și coerență în stabilirea și aplicarea regulilor, a limitelor și așteptărilor adecvate. În acest din urmă caz, comunicarea, bazată pe o relație de demnitate și recunoaștere reciprocă, joacă un rol crucial. Deschiderea față de activitățile zilnice și preocupările copilului au un rol central în relația dintre părinți și copii, ca și explicațiile, raționamentul, negocierile și argumentele. În acest mod, copiii cresc învățând ce înseamnă responsabilitatea, autocontrolul și egalitatea și sunt mult mai pregătiți să devină adulți.

Părinții trebuie să îi ofere copilului îndrumare adecvată în exercitarea drepturilor sale, într-o manieră care să țină seamă de *capacitățile lui în continuă dezvoltare*. Îndrumarea adecvată înseamnă că părinții, pe măsură ce copiii înaintază în vârstă, ar trebui să le ofere mai multă responsabilitate în problemele personale, facilitând exercitarea sporită a autonomiei. Opiniilor copilului trebuie să li se acorde importanța cuvenită, în funcție de vârsta și gradul lui de maturitate. Aceasta nu înseamnă acordarea unei autonomii totale, ci implicarea și încurajarea participării copilului în procesul de luare a deciziilor ce îi afectează viața. Pe de altă parte, părinții nu ar trebui să îi ceară sau să se aștepte din partea copilului la lucruri inadecvate cu stadiul lui de dezvoltare. Este, de asemenea, important ca îndrumarea să nu se realizeze prin intermediul unor forme umiltoare de disciplină.

Când părinții explică, negociază și argumentează, ambele părți învață. Copilul crește învățând despre responsabilitate, stăpânire de sine, egalitate. Copilul este privit ca persoană activă și competentă; autonomia copilului sporește.

Atunci când drepturile copilului sunt puse pe primul plan, un bun părinte poate fi descris în termeni de *părinte cu atitudine pozitivă*. În primul rând, drepturile copilului trebuie respectate de către părinți, ceea ce înseamnă că aceștia trebuie să le ofere copiilor îngrijire, afecțiune și un cadru de dezvoltare caracterizat prin recunoaștere, dar și prin stabilirea limitelor. Și, nu mai puțin important, calitatea de părinte trebuie exercitată într-o manieră nonviolentă. Calitatea de **părinte cu atitudine pozitivă** poate fi descrisă prin **patru tipuri de activități parentale: îngrijire, structurare, recunoaștere și împuternicire**.

Tipurile de activități parentale	Nevoile copilului	Activitatea parentală	Rezultate
Îngrijire ca răspuns la nevoile copilului	Emoționale De hrană De securitate De apartenență și de un atașament sigur	Căldură, acceptare, sensibilitate, deschidere, implicare pozitivă și susținere	Respect de sine
Structurare pentru delimitarea comportamentului adecvat de comportamentul inadecvat	Principii călăuzitoare și orientare comportamentală	Limite, standarde clare, program ordonat, limite rezonabile și adecvate, fără violență fizică sau psihică. <i>Dacă se caută corectarea unui comportament inacceptabil, aceasta trebuie să se realizeze într-o manieră care respectă demnitatea copilului și se referă strict la comportamentul respectiv.</i> Părinții ca modele pozitive.	Independență Capacități și competențe sociale Valori Respectul față de ceilalți
Recunoaștere	Nevoile copilului trebuie recunoscute și trebuie să se răspundă experiențelor și opiniilor copilului, care trebuie confirmate de părinți.	Ascultare, înțelegere. Stabilirea unei relații caracterizate prin demnitate și implicare. Îi oferă copilului posibilitatea de a-și spune cuvântul și de a juca un rol activ în viața de familie și în procesul de luare a deciziilor.	Respect reciproc
Împuternicire	Controlul asupra propriului comportament și influențarea comportamentului altor persoane	Sporirea punctelor forte ale copilului și respectarea capacităților în continuă dezvoltare ale copilului. Dezvoltarea comportamentului și a ideilor pe măsură ce copilul crește și se dezvoltă. Conștientizarea faptului că dezvoltarea nu este liniară și că poate exista o pendulare a copilului între dependență și autonomie.	Deschidere, disponibilitate de a vedea propriile puncte slabe și puncte forte Independență, dar și căutarea unui sprijin la nevoie.

Ca o concluzie privind calitatea de părinte cu atitudine pozitivă, putem spune că nevoile copilului ar trebui să aibă prioritate în fața nevoilor părinților, în sensul că, dacă există un conflict de interese cu alte roluri ale părinților, bunăstarea și dezvoltarea copilului trebuie să reprezinte principala preocupare, iar nevoilor lui fizice și emoționale de bază trebuie să li se acorde prioritate. Aceasta mai înseamnă și că părinții trebuie să se preocupe, în același timp, de propria lor bunăstare și să-și dezvolte strategii prin care să gestioneze situațiile dificile, oferindu-i astfel copilului un model de comportament. La rândul său, copilul va ști să discearnă între propriile sale nevoi și interese și cele ale părinților, și, până la urmă, între cele ale altor persoane cu care intră în legătură.

Calitatea de părinte cu atitudine pozitivă promovează și creșterea fără violență a copilului. Evoluțiile din ultimele decenii au adus schimbări importante și în atitudinile și comportamentele legate de pedepsirea copilului. Nu numai că pedeapsa fizică a fost interzisă prin lege, iar creșterea fără violență a copilului a devenit o problemă a drepturilor omului, dar s-a dovedit că, de cele mai multe ori, pedeapsa fizică are un efect

contrar celui așteptat. Chiar dacă, pe termen scurt, pare să fie eficientă, prin inducerea supunerii, pe termen lung, pedeapsa fizică, în loc să disciplineze copilul, poate duce la dezvoltarea comportamentelor opuse, precum agresivitatea, delincvența și manifestările antisociale. Copiii pot dezvolta, de asemenea, sentimente de teamă, furie și anxietate și pot învăța în mod greșit că forța, și nu argumentele logice, primează în rezolvarea conflictelor.

Dimpotrivă, internalizarea principiilor este maximă atunci când sunt utilizate strategii care se bazează cât mai puțin pe relația de putere, punând, în schimb, accentul pe explicarea așteptărilor și a comportamentelor dorite.

Uneori, părinții recurg la pedepse fizice din neputință, din teamă sau pentru că nu știu ce altceva să facă. Cel mai important factor în abordarea problemelor de disciplină îl reprezintă **prevenirea**, prin oferirea de **modele** și prin stabilirea unei **relații** în cadrul căreia copilul se simte iubit și în siguranță. Copilul tinde astfel să fie mai „ascultător”, chiar și atunci când trebuie să-și corecteze comportamentul. În felul acesta, putem spune că a educa este mult mai important decât a pedepsi și poate că nici nu ar mai trebui să vorbim despre pedepsă, ci doar despre educație.

Cercetătorul suedez Staffan Janson (vezi Mary Daly, 2006) a dezvoltat unele direcții pentru creșterea fără violență a copilului. El a identificat următoarele condiții în relația părinte-copil ca fiind importante pentru promovarea unui comportament pozitiv la copil:

- ⇒ menținerea unei atmosfere emoționale pozitive în interiorul căminului, prin joc, căldură părintească și afecțiune față de copil;
- ⇒ acordarea de atenție copilului pentru obținerea unui comportament pozitiv;
- ⇒ constanță în alcătuirea programului și a conținutului activităților și interacțiunilor cotidiene, pentru a reduce rezistența copilului, precum și pentru a face sarcinile „neplăcute” mai puțin stresante;
- ⇒ reacții similare la comportamente asemănătoare, într-un mod care nu dăunează armoniei relației părinte-copil;
- ⇒ flexibilitate, mai ales în relația cu copiii mai mari și cu adolescenții, ascultare și negociere, pentru a reduce episoadele în care copilul nu se comportă conform așteptărilor părinților.

Cum îi pot ajuta cadrele didactice pe părinți să devină „părinți mai buni”?

Cadrele didactice, precum și alte categorii profesionale care interacționează cu copiii și părinții lor, îi pot ajuta pe părinți să-și dezvolte un comportament pozitiv, oferindu-le îndrumare atunci când aceștia nu reușesc să satisfacă nevoile de bază ale copiilor și îndreptându-i către serviciile/autoritățile competente să îi ajute. De asemenea, judecătorii și procurorii le pot oferi părinților informații despre consecințele negative ale pedepsei fizice, precum și despre metodele alternative care pot fi folosite pentru educarea copilului. Unele dintre aceste metode sunt enumerate în exemplul de mai jos. Când oferă asemenea informații, profesioniștii trebuie să fie atenți la tonul pe care îl folosesc, să manifeste respect față de demnitatea părinților și față de eforturile pe care le fac pentru a-și îngriji copiii. Aceștia nu trebuie să aibă o atitudine acuzatoare și trebuie să dovedească înțelegere pentru situația fiecărei familii în parte.

Cum putem schimba comportamentul unui copil? Alternative la pedeapsa fizică

Un exemplu din Belgia

Autoritatea administrativă în domeniul copilului și familiei din Flandra („Kind en Gezin”) sfătuiește părinții să folosească una dintre următoarele metode atunci când doresc să schimbe sau să corecteze comportamentul copilului lor.

Ignorați-l!

Puteți ignora copilul, părăsind camera sau prefăcându-vă că nu l-ați auzit. De exemplu, când copilul dumneavoastră refuză să-și pună jucăriile la loc, puteți să-i spuneți că nu o să aveți timp pentru el decât după ce jucăriile sunt înapoi la locul lor și puteți continua să vă vedeți de treabă. Într-o primă fază, comportamentul nedorit poate continua, dar dacă și dumneavoastră continuați să aplicați metoda, comportamentul respectiv se va diminua. Atunci când copilul începe să devină agasant, când sunteți la cumpărături, este recomandabil să îi ignorați comportamentul.

Niciodată să nu ignorați comportamentul copilului dumneavoastră atunci când acest comportament este periculos.¹

Dezaprobați comportamentul copilului însă nu și persoana copilului

În loc să-l pedepsiți, puteți să vă manifestați dezaprobarea față de comportamentul copilului dumneavoastră, fie prin tonul vocii, fie prin atitudine. De exemplu: „Nu, nu poți da drumul la televizor”, „Oprește-te și asigură-te înainte să treci strada”, „Nu-mi place că nu te-ai șters pe picioare înainte să intri în casă”. Dezaprobați comportamentul, nu copilul. Spuneți „Nu cred că e bine că nu vrei să mă ajuți”, în loc de „Nu ești un copil bun”.

Lăsați copilul să suporte consecințele negative ale comportamentului său

Și acesta este un mod de a corecta comportamentul copilului. Prin această metodă, copilul învață care pot fi consecințele comportamentului său. Dacă, de exemplu, copilul dumneavoastră intră în casă cu pantofii murdari puteți să-i spuneți: „Te-am rugat să nu intri în sufragerie cu pantofii murdari. Pantofii se lasă la intrare. Acum, în loc să ne jucăm, va trebui să curățăm amândoi podeaua”.

Luati o pauză

Iată o altă metodă de a-l face pe copil să înțeleagă consecințele unui comportament negativ: încercați să îl calmați, punându-l să stea jos și să se gândească la ce a greșit. Puteți chiar să-l trimiteți în altă cameră, dacă vă temeți că vă puteți pierde controlul. Uneori acest lucru este necesar pentru a vă calma atât dumneavoastră, cât și copilul. Copilul poate reflecta o clipă la ceea ce a făcut. Ca părinte, puteți și dumneavoastră să vă calmați, pentru a evita să faceți lucruri necugetate, cum ar fi lovirea copilului.

1. Se poate argumenta că, în exemplul prezentat, în loc să-l ignore, părintele ar trebui să-i explice copilului ce așteaptă de la el. Dacă este un copil mai mic, ar trebui să-i arate ce trebuie să facă, dar și să-i explice de ce. La cumpărături, părintele ar trebui din nou să explice și să se întrebe și dacă nu cumva copilul este foarte obosit. Se întâmplă, atunci când părintele vine de la slujbă și copilul de la grădiniță, după o zi lungă pentru amândoi. Atunci când copilul cere dulciuri sau alimente nesănătoase, părintele ar putea să-i spună că nu i le va cumpăra acum, dar îl lasă să-și aleagă altceva, cum ar fi un fruct sau tipul și aroma iaurtului. Dacă persistă în pretențiile sale, deranjându-i pe cei din jur, părintele îi poate spune că nu mai pot rămâne în magazin și vor merge acasă.

Este important să vă păstrați calmul și să-i explicați copilului de ce trebuie să se gândească la ce a făcut. Nu are nici un rost să lăsați copilul în locul respectiv prea mult timp. Țineți cont de vârsta copilului. Regula este: un minut pentru fiecare an din vârsta copilului. Un copil de 3 ani poate fi izolat trei minute. Puteți, de asemenea, să îi spuneți copilului ca se poate întoarce după ce s-a calmat. Nu trimiteți copilul într-un loc neprietenos. Copilul nu trebuie să se sperie sau să devină confuz. Nu este recomandabil să trimiteți copilul în astfel de situații în dormitorul lui, pentru că acesta poate începe să asocieze dormitorul cu pedeapsa, iar dormitorul trebuie să fie un loc atractiv și sigur pentru somn.

Luați-i un lucru care îi place sau dați-i o sarcină care nu-i face plăcere

Puteți să vă determinați copilul să-și schimbe comportamentul punându-l să facă ceva ce nu-i place, de exemplu să spele vasele sau să pună masa. Acest mod de corectare se potrivește mai degrabă copiilor mai mari, dar nu este recomandat pentru copiii de vârstă mai fragedă. Puteți, de asemenea, să-i interziceți copilului să facă ceva ce îi place, de exemplu să se uite la televizor sau să meargă afară. Este important să vă faceți înțeles și să fiți siguri ca ați menționat comportamentul pe care îl dezaprobați. Aveți grijă să existe proporționalitate între măsura de corecție și comportamentul incriminat. Fiți coerent și aplicați-vă deciziile în mod eficient. Asigurați-vă că și partenerul/partenera dumneavoastră este de acord.

DE REȚINUT

1. Încercați să vă concentrați asupra răsplătirii copilului, și nu asupra pedepsirii lui. Pedepsiți-vă copilul cât mai rar posibil. Răsplătiți-l cât mai des posibil: reacționați în mod pozitiv, acordați-i atenție etc. Este mai bine să răsplătiți mai des un comportament pozitiv și să găsiți metode alternative. Răsplătindu-vă copilul în mod frecvent, vă veți asigura o relație bună cu acesta. Copilul dumneavoastră va dobândi o mai mare încredere în sine și va începe să repete comportamentele pozitive.
2. Reacționați imediat la un comportament nedorit al copilului. NU spuneți, de exemplu, „...în seara asta nu o să te uiți la televizor, pentru că nu te-ai spălat pe dinți de dimineață”.
3. Uneori veți tinde să vă pierdeți cumpătul. Nu scuturați copilul, căci poate fi periculos. Este mai bine să-l trimiteți în altă cameră pentru o vreme, ca să vă puteți calma. Această măsură nu ar trebui să dureze prea mult.
4. În privința copiilor, ca părinte, nu doriți numai să nu acționeze într-un fel anume, dar, adeseori, vreți să obțineți un anumit comportament. De aceea, este important să discutați situația cu copilul dumneavoastră și să-i spuneți ce ar fi putut să facă. De exemplu, sunteți supărat pentru că s-a jucat cu mingea în casă. Puteți să-i explicați de ce v-ați supărat și, împreună, puteți căuta un loc în grădină unde să se joace cu mingea.
5. După ce îi aplicați copilului o măsură de corecție, este important să vă găsiți timp să vă împăcați cu el. V-ați supărat pentru că a făcut ceva rău, dar după aceea trebuie să fie clar că acest lucru va fi uitat. De asemenea, nu trebuie să-i reamintiți copilului episodul fără motiv.

Informații adaptate după: <http://www.kindengezin.be/KG/>

Am adăuga la aceste recomandări observația că fiecare copil este diferit. Unii își vor însuși mai repede comportamentul dorit de părinți, alții vor avea nevoie de mai mult timp și mai multă răbdare din partea acestora. Însă, oricât de mult se vor strădui părinții să corecteze unele manifestări nedorite ale copiilor, părinții trebuie să se asigure că le transmit copiilor ideea că îi iubesc necondiționat, îi prețuiesc și sunt mândri de progresele acestora.

Profesioniștii care intră în contact cu copiii trebuie să îi încurajeze pe părinți să-și educe copiii în spiritul toleranței, al acceptării diferențelor și respectului față de cei din jur, promovând, în același timp, aceste valori în activitatea pe care o desfășoară.

4. Cum să comunicăm cu copilul?

Când comunicăm cu un copil trebuie să conștientizăm, în primul rând, relația inegală dintre noi, în calitate de adulți, și copii. Ca adulți, avem o poziție de putere și puterea de a defini situația. În relație cu personalul didactic, copilul poate resimți mai puternic raportul de inegalitate pentru că acesta e perceput ca o autoritate. Dar sistemul de educație, în mod tradițional autoritar, este pe cale să devină o instituție democratică. De aceea, este importantă crearea unei relații de încredere, care se construiește dovedind respect față de unicitatea copilului din fața noastră.

O modalitate de a dovedi respect este să apreciem unicitatea copilului. Aceasta înseamnă să înțelegem ce simte el în situația în care se află și cum vede relațiile cu adulții, dar și să îl sprijinim în găsirea unei soluții la nevoie sau când e în pericol. A aprecia nu înseamnă a fi autoritar, ci a-ți menține autoritatea într-un mod respectuos față de persoana cu care comunicăm.

Teoriile moderne despre comunicarea între profesioniști și copii se concentrează asupra creării unei relații bazate pe recunoaștere și apreciere. Dacă noi, în calitate de specialiști, fie că suntem cadre didactice, medici, asistenți medicali, polițiști sau asistenți sociali, devenim conștienți de poziția de putere pe care o deținem și suntem hotărâți să recunoaștem și să apreciem în comunicarea noastră caracterul individual al copilului și dreptul acestuia de a participa la deciziile care îl privesc, atunci îl vom putea ajuta să-și îmbunătățească situația, luându-i în considerare capacitățile în continuă dezvoltare și resursele individuale.

În calitate de dumneavoastră de profesioniști trebuie să căutați să stabiliți o asemenea relație reciprocă. Acest principiu este valabil și în cazul comunicării cu părinții. Putem spune că ingredientele cele mai importante ale comunicării sunt: a) abilitățile interpersonale: ascultarea cu atenție și încurajarea interlocutorului, înțelegerea sentimentelor și a opiniilor sale, b) respectul față de interlocutor și c) capacitatea de a înțelege opinia și situația acestuia. Ca profesioniști, este de așteptat să vă asumați responsabilitatea de a stabili un contact optim, caracterizat prin deschidere, implicare, interes și respect. Cu o asemenea atitudine puteți comunica eficient atât cu copiii, cât și cu părinții lor.

Stabilirea unei relații de recunoaștere este o condiție necesară pentru comunicarea cu părinții și copiii lor. Când dumneavoastră, ca specialiști, vă asumați responsabilitatea de a stabili contactul și dovediți respect și înțelegere, îi ajutați să aibă încredere și să comunice eficient.

Comunicarea apreciativă este o comunicare eficientă.

Criterii pentru o bună comunicare cu copiii

Cu ajutorul principiilor menționate mai sus, putem construi următoarele criterii pentru o bună comunicare cu copiii.

- Fiecare copil este unic, la fel cum fiecare dintre noi este unic. Situația fiecărui copil este diferită.
- Copiii pot avea diferite niveluri de dezvoltare emoțională și morală sau de responsabilitate. Faptul că ei se află într-o situație dificilă este consecința unor împrejurări de care nu pot fi făcuți responsabili; toți copiii merită respect și înțelegere.
- Unii copii au o „rețea de susținere” mai bună decât alții: ei sunt înconjurați de adulți care îi ajută sau sprijină. De aceea, părinții copiilor mai puțin „norocoși” din acest punct de vedere trebuie susținuți pentru a-și asuma responsabilitățile sau, împreună cu aceștia, trebuie găsite alte soluții pentru asigurarea drepturilor și dezvoltării copiilor.
- Unii copii au mai multe oportunități decât alții.

Și nu uitați, fiecare copil este unic și necesită o abordare individualizată.

Aceste criterii se aplică și în cazul grupurilor de copii. Grupurile de copii **nu** trebuie tratate global. Fiecare copil din interiorul grupului trebuie tratat individual.

**Adaptați-vă comunicarea la persoana cu care comunicați:
copil, părinte sau profesionist.
Ascultați și luați în considerare perspectiva și situația celuilalt.**

Comunicarea adaptată la copil

Când vorbiți cu un copil, este important să folosiți un stil de comunicare prietenos, să fiți conștienți de limbajul trupului și de faptul că trebuie să folosiți un limbaj adaptat nivelului de înțelegere al copilului.

Aplicați următoarele principii în timpul comunicării:

Folosiți întotdeauna un limbaj simplu

- Folosiți întotdeauna un limbaj simplu, luând în considerare vârsta, gradul de maturitate și dezvoltarea intelectuală a copilului din fața dumneavoastră.
- Asigurați-vă că mesajul și cuvintele dumneavoastră sunt înțelese corect de copil.

Limbajul trupului

- Evitați să vă încruntați, deoarece încruntarea poate fi luată drept dezaprobare.
- Uitați-vă în ochii copilului și adoptați o atitudine de interes, coborându-vă la nivelul la care copilul vă poate privi în ochi.
- Evitați pozițiile rigide ale trupului.
- Nu uitați că postura pe care o adoptați va antrena automat un anumit răspuns din partea copilului.
- Tonul vocii (aveți grijă să păstrați un ton calm și respectuos – un asemenea ton îl va face pe copil să asculte mult mai bine).
- Nu tratați niciodată copilul într-un mod degradant, umilitor, agresiv sau nemilos.

Listă de verificare pentru comunicarea cu părinții și copiii

Contact:	Asumați-vă responsabilitatea de a stabili contactul și creați o atmosferă de încredere/înțelegere. Aveți grijă la tonul vocii, limbajul trupului și la reacția părinților/copilului.
Competență:	Explicați care sunt competențele dumneavoastră, de ce doriți să vă întâlniți sau să vizitați domiciliul copilului, prezentați tema și scopul discuției. Verificați așteptările părinților/copilului. Stabiliți și conveniți punctele care urmează a fi luate în considerare sau discutate. Explicați detaliile practice pentru întâlnire (ora).
Clarificare și consultare:	Dacă întâlnirea are scopul de a furniza sau a obține informații, de a oferi îndrumare cu privire la anumite probleme sau sprijin într-o situație de criză, explicați-le că doriți să discutați situația pentru ca, împreună, să găsiți o soluție potrivită pentru copil. Începeți cu o descriere concretă a situației copilului, a activităților lui etc. Arătați interes pentru ce spun părinții/copilul. Mobilizați-le resursele. Puneți întrebări, dacă apare ceva ce nu înțelegeți. Subiectele provocatoare și cu o puternică încărcătură emoțională trebuie discutate la sfârșitul conversației. Când discutați despre anumite probleme, propuneți soluții. Țineți cont de limite – ale dumneavoastră și ale celorlalți. Este recomandat să puneți întrebări deschise (Ce s-a întâmplat? Cum văd ei situația? Ce soluții au pentru problema respectivă? Cum pot contribui la soluționare? Cine ar mai putea fi implicat?).
Concluzii:	Evaluați. Permiteți-le tuturor participanților la discuție să spună cum au perceput discuția. Prezentați pe scurt soluțiile identificate și, dacă este posibil, puneți-vă de acord cu privire la: ce vor face părinții/copilul, ce veți face dumneavoastră, cine ar mai putea fi implicat în găsirea unei soluții. Avansați o propunere de urmărire a acțiunii (ședințe, alte măsuri).

5. Rolul școlii și al cadrelor didactice în protecția și promovarea drepturilor copilului

5.1. Rolul școlii

„Copilul are dreptul de a primi o educație care să îi permită dezvoltarea, în condiții nediscriminatorii, a aptitudinilor și personalității sale” (art. 47 alin. 1 din Legea nr. 272/2004).

Școala se află pe locul imediat următor, după familie, în ceea ce privește relația cu copiii și responsabilitatea pentru educația acestora. Ca atare, joacă un rol extrem de important în dezvoltarea deplină a personalității copilului.

Potrivit Legii nr. 84/1995 a învățământului, învățământul românesc are ca finalitate formarea personalității umane prin:

- însușirea cunoștințelor științifice, a valorilor culturii naționale și universale;
- formarea capacităților intelectuale, a disponibilităților afective și a abilităților practice prin asimilarea de cunoștințe umaniste, științifice, tehnice și estetice;
- asimilarea tehnicilor de muncă intelectuală, necesare instruirii și autoinstruirii pe durata întregii vieți;
- educarea în spiritul respectării drepturilor și libertăților fundamentale ale omului, al demnității și al toleranței, al schimbului liber de opinii;
- cultivarea sensibilității față de problematica umană, față de valorile moral-civice, a respectului pentru natură și mediul înconjurător;
- dezvoltarea armonioasă a individului prin educație fizică, educație igienico-sanitară și practicarea sportului;
- profesionalizarea tinerei generații pentru desfășurarea unor activități utile, producătoare de bunuri materiale și spirituale.

Aceste obiective coincid în mare măsură cu scopurile enumerate la articolul 29 din Convenția ONU cu privire la drepturile copilului:

- dezvoltarea plenară a personalității, a vocațiilor și a aptitudinilor mentale și fizice ale copilului;
- cultivarea respectului pentru drepturile omului și libertățile fundamentale, precum și pentru principiile consacrate prin Carta Națiunilor Unite;
- educarea copilului în spiritul respectului față de părinții săi, față de limba sa, de identitatea și valorile sale culturale, față de valorile naționale ale țării în care locuiește, ale țării de origine, precum și față de civilizații diferite de a sa;
- pregătirea copilului să își asume responsabilitățile vieții într-o societate liberă, într-un spirit de înțelegere, de pace, de toleranță, de egalitate între sexe și prietenie între toate popoarele și grupurile etnice, naționale și religioase și cu persoanele de origine autohtonă;
- educarea copilului în spiritul respectului față de mediul natural.

Pe lângă atribuțiile specifice care le revin în îndeplinirea acestor obiective și a celorlalte prevederi ale Legii nr. 84/1995, articolul 48 din Legea nr. 272/2004 arată că Ministerul Educației și Cercetării, inspectoratele școlare și unitățile de învățământ sunt obligate să întreprindă măsuri necesare pentru:

- facilitarea accesului la educația preșcolară și asigurarea învățământului general obligatoriu și gratuit pentru toți copiii;

- dezvoltarea de programe de educație pentru părinții tineri, inclusiv în vederea prevenirii violenței în familie;
- organizarea de cursuri speciale de pregătire pentru copiii care nu pot răspunde la cerințele programei școlare naționale, pentru a nu intra prematur pe piața muncii;
- organizarea de cursuri speciale de pregătire pentru copiii care au abandonat școala, în vederea reintegrării lor în sistemul național de învățământ;
- respectarea dreptului copilului la timp de odihnă și vacanță, precum și a dreptului acestuia de a participa liber la viața culturală și artistică;
- prevenirea abandonului școlar din motive economice, luând măsuri active de acordare a unor servicii sociale în mediul școlar, cum sunt: hrană, rechizite, transport și altele asemenea.

Nu numai școlile, ci și fiecare cadru didactic în parte trebuie să acționeze astfel încât să faciliteze respectarea dreptului copilului la educație, precum și a celorlalte drepturi ale copilului. Dintre toate profesiile, cea de cadru didactic are un rol central în realizarea drepturilor copilului. Rolul educatorului/ învățătorului/ profesorului este de a-i încuraja și a-i asista pe copii în procesul de învățare și în dezvoltarea lor generală. De aceea, cadrele didactice trebuie să își adapteze metodele de predare la diversitatea copiilor din clasa lor și să asigure implicarea activă a fiecărui copil în procesul de învățare. Pentru a realiza acest lucru, cadrele didactice trebuie să asigure, într-o manieră constructivă, legătura dintre școală și părinți, comunitate și lumea exterioară.

Prin urmare, este foarte important ca profesorii să stabilească o relație de cooperare cu părinții, chiar din momentul în care un copil începe școala, și să îi implice în viața școlară a copilului printr-un dialog permanent, astfel încât, împreună, să îi ofere fiecărui copil în parte cea mai bună educație.

5.2. Implicarea părinților în viața școlară a copilului

Cooperarea dintre părinți și școală joacă un rol fundamental în educația și dezvoltarea copiilor și în promovarea și protecția drepturilor acestora, cu atât mai mult cu cât școala are, la rândul ei, un rol educativ în societate ca ansamblu. La școală, copiii asimilează cunoștințe și valori și își dezvoltă capacitatea de deveni cetățeni activi ai societății democratice.

Modul în care părinții sunt implicați în viața școlară a copiilor lor reprezintă un model de împărțire a responsabilităților privind educarea și protecția drepturilor generației viitoare. În acest demers, școala are ca parteneri atât comitetele de părinți, cât și consiliile reprezentative ale părinților sau asociațiile părinților. Componenta și atribuțiile acestora sunt stabilite în mod oficial prin Ordinul nr. 4925/2005 al Ministerului Educației și Cercetării privind aprobarea Regulamentului de organizare și funcționare a unităților de învățământ preuniversitar. Acești parteneri pot sprijini cadrele didactice atât în procesul obișnuit de educație, cât și în situațiile în care apar probleme în desfășurarea acestuia.

În special **comitetul de părinți al clasei** reprezintă un partener important al cadrelor didactice în activitatea lor cotidiană de planificare și organizare a procesului de educație. Comitetul de părinți poate contribui la acest parteneriat în diverse moduri:

- ajută învățătorii/diriginții în activitatea de cuprindere în învățământul obligatoriu a tuturor copiilor de vârstă școlară și de îmbunătățire a frecvenței acestora;
- sprijină unitatea de învățământ și dirigințele în activitatea de consiliere și de orientare socioprofesională sau de integrare socială a absolvenților;
- sprijină dirigințele/învățătorul în organizarea și desfășurarea unor activități extrașcolare;

- are inițiative și se implică în îmbunătățirea condițiilor de studiu pentru elevii clasei;
- atrage persoane fizice sau juridice care, prin contribuții financiare sau materiale, susțin programe de modernizare a activității educative și a bazei materiale din clasă și din școală.
- sprijină conducerea unității de învățământ și dirigintele/învățătorul în întreținerea, dezvoltarea și modernizarea bazei materiale a clasei și a unității de învățământ.

Concret, aceasta înseamnă că părinții pot fi implicați într-o multitudine de activități, de la discuțiile cu alți părinți, pentru a-i convinge să-și înscrie/trimită copilul la școală, până la organizarea de excursii și alte evenimente ori decorarea clasei, pentru a o face mai atractivă pentru copii.

Consiliul reprezentativ al părinților funcționează la nivelul fiecărei unități de învățământ și este compus din președinții comitetelor de părinți ale fiecărei clase. Consiliul reprezintă un alt organism important în viața școlii, care poate face propuneri cu privire la disciplinele și domeniile care să se studieze prin curriculumul supus deciziei școlii, identifică surse de finanțare extrabugetară și propune modul de folosire a acestora, susține parteneriatul educațional dintre școală și instituțiile cu rol educativ de pe plan local și sprijină școala în elaborarea programelor pentru prevenirea abandonului școlar, asigurând astfel dreptul tuturor copiilor la educație și dezvoltare. Un rol la fel de important al consiliului constă în păstrarea și promovarea cunoștințelor cu privire la tradițiile culturale specifice minorităților locale și în dezvoltarea unei abordări multiculturale și a dialogului cultural. Astfel, consiliul poate sprijini cadrele didactice în protejarea copiilor aparținând unei minorități împotriva discriminării și în crearea unei legături și a unui sentiment de apreciere față de trecutul cultural al acestor copii. Nu în ultimul rând, consiliul reprezentativ al părinților reprezintă o legătură importantă cu comunitatea locală, deoarece trebuie să colaboreze cu comisiile de protecție a copilului, cu autoritățile locale și cu organizațiile neguvernamentale cu responsabilități în domeniul protecției copilului, pentru a soluționa situația elevilor care au nevoie de protecție, deoarece sprijină conducerea unității de învățământ în întreținerea și modernizarea bazei materiale, are inițiative și se implică în îmbunătățirea calității vieții și activității elevilor, în internate și în cantine.

Consiliul reprezentativ al părinților poate decide constituirea sa în asociație cu personalitate juridică, conform reglementărilor în vigoare.

În sfârșit, părinții pot fi implicați în viața școlilor prin intermediul asociațiilor părinți-profesori, care promovează parteneriatul școlilor cu părinții, dar și cu comunitățile din care acestea fac parte. Astfel de asociații au fost înființate, de exemplu, de Colegiul Național Matei Basarab din București și mai multe licee din județul Iași (Liceul de Informatică, Liceul „Garabet Ibrăileanu”, Liceul „Miron Costin”, Grupul Școlar Agricol „Haralamb Vasiliu” Podul Iloaiei).

5.3. Cum se poate implica mai mult familia în activitatea școlară a copilului?

Adeseori, implicarea sporită a părinților și familiilor este una dintre modalitățile cele mai semnificative de îmbunătățire a educației în cadrul școlii și al comunității, în special pentru a garanta că educația este percepută într-o manieră mai cuprinzătoare. O serie de studii confirmă faptul că implicarea părinților are un impact deosebit de mare asupra atitudinii, frecvenței la cursuri și performanțelor școlare ale copiilor/elevilor, dar și asupra dinamicii și metodologiilor utilizate în școli. În plus, contribuie la construirea relațiilor dintre școală și mediul în care crește copilul.

Totuși, este evident că vor exista întotdeauna dificultăți cu privire la participarea părinților la activitatea școlii din cauza diferitelor situații din cadrul familiei, cum ar fi: părinți care lucrează și/sau părinți singuri, care nu pot contribui la activitățile școlare din cauza atribuțiilor de serviciu, a lipsei de timp ori a dificultăților familiale – boli, dependență (consum de alcool, de droguri etc.).

Implicarea nu se rezumă la educația tradițională oferită de școală. În prezent, trebuie luate în considerare și alte probleme importante, de exemplu programa școlară. Cunoștințele de matematică, istorie sau limbi moderne sunt relevante și importante pentru dezvoltarea unui copil, dar în societatea contemporană este la fel de importantă și pregătirea copilului pentru a deveni un cetățean, un membru al societății democratice, cu propriile sale drepturi și obligații.

Un alt aspect pe care nu trebuie să îl pierdem din vedere îl constituie faptul că trăim într-o lume în schimbare, în care cunoașterea produce permanent modificări și cantitatea de informație crește vertiginos. De aceea, școala trebuie să ia în considerare faptul că fiecare copil trebuie să știe să gestioneze informațiile, să fie analitic și critic, flexibil, capabil să învețe, „dezvețe” și să reînvețe pe tot parcursul vieții. În același timp, școala are sarcina de a-i ajuta pe copii să își rezolve problemele: de exemplu, cum să reacționeze în fața unui conflict, cum să prevină violența, cum să gestioneze frustrarea etc.

Toate elementele de mai sus ne indică importanța noului rol al școlii și subliniază necesitatea de a realiza o cooperare din ce în ce mai strânsă între școală, părinți, comunitate și restul serviciilor oferite în cadrul comunității.

Este evident faptul că toată lumea este preocupată de procesul de dezvoltare, educare și socializare a copiilor. De aceea, trebuie să fim mai conștienți de importanța respectării drepturilor lor și de răspunderea pe care o avem cu toții în această privință.

În acest context, cadrele didactice joacă un rol-cheie în îmbunătățirea și identificarea modalităților de a întări cooperarea și implicarea diferiților actori în activitatea școlii, pentru a garanta o implementare reală a drepturilor copiilor. Unele dintre aceste modalități depind de dorința și capacitatea școlii de a-i implica pe părinți. Pentru a pune în practică schimbarea, părinții trebuie să își facă timp să participe la educarea copiilor lor, iar școala trebuie să le furnizeze sprijinul necesar pentru a se implica. Din acest efort comun va rezulta un parteneriat între părinți și cadre didactice în beneficiul copiilor.

Tabelul următor prezintă o serie de exemple despre modalitățile în care pot colabora comunitățile, părinții și cadrele didactice pentru a le asigura o educație de calitate tuturor copiilor.

- **Înființați un comitet de participare** care poate influența procesul de luare a deciziilor în școală, prin invitarea părinților, copiilor, reprezentanților comunității și profesorilor să discute modelul educativ și modalitățile prin care vor fi respectate drepturile copiilor în interiorul acestui model. Elaborați propuneri și discutați metodele didactice și alte elemente utilizate în școală pentru a promova dialogul, participarea și democrația. Comitetul poate fi utilizat și pentru soluționarea conflictelor posibile din cadrul școlii. În acest fel, părinții pot juca un rol activ în conducere și în procesul de luare a deciziilor necesare pentru planificarea, dezvoltarea și asigurarea unei educații bune și complete pentru copii și pentru protecția, promovarea și implementarea drepturilor acestora.

- **Inițiați parteneriate între școală și mediul de afaceri.** Școlile și mediul de afaceri pot colabora pentru a pregăti elevii pentru educația viitoare și pentru viața de membri productivi ai comunităților lor. Mai mult, oferiți-le elevilor posibilitatea de a obține bani pentru a-și plăti cheltuielile și promovați ideea de activitate de răspundere pentru copii, sub supravegherea adulților, prevenind astfel exploatarea și abuzurile. Sensibilizarea angajatorilor.
- **Desfășurați activități pentru a satisface mai bine nevoile copiilor și ale familiilor lor.** De exemplu, școala poate invita alți specialiști: autoritatea de sănătate publică și poliția pot programa vizite periodice în școli pentru a detecta eventualele probleme; asistenții sociali se pot întâlni cu profesorii sau consilierii școlari pentru a coordona acțiunile atunci când există suspiciunea că există un caz de neglijență, rele tratamente sau abuz asupra unui copil. Școala poate oferi spațiu pentru organizarea de activități, astfel încât copiii să stea mai mult timp cu educatori plătiți de autoritatea locală și să nu fie necesară construirea unui centru de zi. În acest fel, copiilor li se poate oferi un loc unde să stea până când vin de la lucru părinții, iar părinților un sprijin în îndeplinirea responsabilităților lor.
- **Deschideți școala** pentru diverse activități comunitare, reuniuni și evenimente speciale, în vederea promovării și sensibilizării cu privire la drepturile copiilor. În acest fel, școala va lua parte la viața comunității, iar părinții vor simți că fac parte din aceasta.

Când iau în considerare implicarea familiei, cadrele didactice se concentrează mai ales asupra implicării părinților în lucrul direct cu copiii lor în activitatea de învățare de acasă. Firește, acest aspect este important, dar există și alte elemente, la fel de importante, legate de dezvoltarea simțului civic și valorilor democratice. Profesorii trebuie să-i sprijine pe părinți în educarea copiilor cu privire la unele aspecte precum participarea, dialogul, toleranța, respectul față de ceilalți etc.

Punererea în practică a implicării a părinților este o adevărată provocare pentru școală. Școala trebuie să ofere diferite oportunități pentru ca părinții să poată participa. Nu putem să neglijăm faptul că părinții sunt foarte diferiți în ceea ce privește dorința, capacitatea și timpul disponibil pentru a se implica în activitățile școlare. De exemplu, între normele existente în unele familii cu dificultăți și normele, și regulile școlare pot exista decalaje semnificative. Este obligația școlilor de astăzi să îi implice și pe părinții din această categorie.

Cooperarea dintre școală și părinți este necesară pentru protecția și implementarea drepturilor copiilor. Cum o puteți realiza? Vă prezentăm mai jos câteva sugestii.

- Inițiați-i pe părinți cu privire la importanța drepturilor copiilor și încurajați-i să se implice din momentul în care copiii încep grădinița sau clasa I. Este perioada în care părinții îi însoțesc pe copii la școală, ceea ce vă oferă timpul necesar și posibilitatea de a avea un dialog cu părinții.
- Sprijiniți-i pe părinți în desfășurarea de activități care îmbunătățesc participarea copilului.
- Oferiți-le părinților instrumentele practice, orientarea și informațiile necesare pentru educarea și îngrijirea copilului.
- Dezvoltați implicarea părinților în programele privind drepturile copiilor, implicați-i în soluționarea conflictelor și în orice situații în care există motive de îngrijorare cu privire la copilul lor.

5.4. Principii de acțiune pentru cadrele didactice

Atribuțiile cadrelor didactice în promovarea și protecția drepturilor copiilor	Convenția ONU cu privire la drepturile copilului	Legea nr. 272/2004
NEDISCRIMINAREA	Art. 2 Art. 28 alin. 1	Art. 6 lit.b Art. 7 Art. 47 alin. 1
Cadrele didactice trebuie să trateze toți copiii în mod egal, fără nici o discriminare, indiferent de rasă, culoare, sex, limbă, religie, opinie politică sau altă opinie, de naționalitate, apartenență etnică sau origine socială, de situația materială, de gradul și tipul unei deficiențe, de statutul la naștere sau de statutul dobândit, de dificultățile de formare și dezvoltare sau de alt gen ale copilului, ale părinților ori ale altor reprezentanți legali sau de orice altă distincție.		
Cadrele didactice trebuie să promoveze toleranța și înțelegerea față de copiii care sunt percepuți ca fiind diferiți.		
Sistemul disciplinar nu trebuie să fie discriminatoriu și trebuie să ia în considerare interesul superior al copilului. De exemplu, fetele însărcinate nu pot fi trimise acasă/exmatriculate.		
INTERESUL SUPERIOR AL COPILULUI	Art. 3	Art. 2 și 6 lit. a
Cadrele didactice trebuie să se asigure că, în toate acțiunile lor cu privire la copii, interesul superior al copilului reprezintă o prioritate. Acest lucru este valabil și în cazul în care cadrul didactic trebuie să soluționeze un conflict între drepturile unui copil și drepturile altei persoane, indiferent dacă aceasta este copil, părinte sau profesor.		Art. 2 alin. 3
Profesorii trebuie să implice familia în toate deciziile, acțiunile și măsurile privitoare la copil și să sprijine îngrijirea, creșterea și formarea, dezvoltarea și educarea acestuia în cadrul familiei.		Art. 2 alin. 4
PARTICIPAREA	Art. 12	Art. 6 lit.h Art. 23 Art. 24
Copilul capabil de discernământ are dreptul de a-și exprima liber opinia asupra oricărei probleme care îl privește. Opinia copilului va fi luată în considerare și i se va acorda importanța cuvenită, în raport cu vârsta și cu gradul de maturitate ale copilului. Personalul didactic trebuie să le ofere copiilor posibilitatea de a se implica în luarea deciziilor (la toate nivelurile de educație) care îi privesc. De asemenea, profesorii trebuie să încurajeze gândirea democratică, critică și constructivă.		
Cadrele didactice trebuie să respecte și să asigure dreptul copilului de a-și exprima opinia cu privire la conținutul lecțiilor și mediul din clasă.		
Cadrele didactice trebuie să le furnizeze copiilor informațiile, explicațiile și sfaturile necesare, în funcție de vârsta și de gradul de înțelegere ale acestora, și să le permită să-și exprime punctul de vedere, ideile și opiniile.		Art. 23 alin. 3
Cadrele didactice trebuie să respecte și să asigure dreptul copiilor de a contesta criteriile și rezultatele evaluărilor și de a se adresa conducerii instituției de învățământ cu privire la acest aspect. În același timp, profesorii trebuie să explice și să stabilească împreună cu copiii și limitele acestui drept.		Art. 48 alin. 3
Copilul trebuie să aibă posibilitatea de a-și exprima opinia și de a fi ascultat atunci când se discută luarea unei măsuri disciplinare, cum ar fi exmatricularea.		
Cadrele didactice trebuie să încurajeze funcționarea consiliului elevilor stimulând participarea copiilor la acest consiliu și organizarea de alegeri democratice.		

DREPTUL LA EDUCAȚIE	Art. 28, 29	Art. 47, 48
Cadrele didactice trebuie să asigure respectarea dreptului copilului la educație prin:		
<ul style="list-style-type: none"> ■ adaptarea programei, metodelor de predare și modalității în care este condusă clasa la diversitatea de copii din clasă; ■ asigurarea unei implicări active a fiecărui copil în procesul de instruire și crearea unui mediu stimulant de învățare la școală. În acest fel se poate preveni abandonul școlar; ■ organizarea de cursuri speciale de pregătire pentru copiii care nu pot răspunde cerințelor programei școlare naționale, pentru a preveni intrarea acestora prematură pe piața muncii sau, după caz, transmiterea unor asemenea solicitări către inspectoratul școlar. 		
Cadrele didactice trebuie să se asigure că educația furnizată nu se limitează la transmiterea de cunoștințe și că aceasta cuprinde și formarea de aptitudini pentru viață, cum ar fi: gândirea critică, abilități de soluționare a problemelor, capacitatea de a lua decizii echilibrate și de a avea un stil sănătos de viață, de a deveni o persoană tolerantă, care respectă drepturile celorlalți oameni și alte capacități care oferă copiilor instrumentele necesare să își atingă potențialul și să-și optimizeze șansele de reușită în viață.		
Cadrele didactice trebuie să cunoască Convenția ONU cu privire la drepturile copilului și Legea nr. 272/2004 și trebuie să includă formarea cu privire la drepturile copilului în cursurile școlare. Aceștia trebuie să organizeze cursuri și activități specifice cu privire la drepturile copiilor și trebuie să includă aceste drepturi și în alte cursuri pe care le predau. Mai mult, cadrele didactice trebuie să își adapteze acțiunile și atitudinea la spiritul legislației privind drepturile copilului. Învățătorul/Dirigintele joacă un rol important în educația cu privire la drepturile copilului.		
<p>Cadrele didactice trebuie să se asigure că disciplina școlară este administrată într-o modalitate conformă cu demnitatea umană a copilului și în conformitate cu drepturile copilului, nefiind permise sub nici un motiv pedepsele fizice ori acelea care se află în legătură cu dezvoltarea fizică, psihică sau care afectează starea emoțională a copilului. Astfel,</p> <ul style="list-style-type: none"> ■ pedepsele corporale în cadrul procesului instructiv-educativ sunt interzise; ■ nu sunt permise agresiunea verbală și umilirea în public; ■ măsurile de disciplină nu trebuie să aducă atingere dreptului copilului de a păstra legătura cu părinții. În școlile cu internat, de exemplu, copiilor nu li se poate interzice să le telefoneze părinților sau să plece acasă la sfârșitul săptămânii. De asemenea, nu trebuie impuse măsuri care ar putea împiedica copilul să participe la activitățile legate de cultura sa ori să utilizeze limba sa maternă; măsurile care ar putea împiedica exercitarea drepturilor la participare și exercitarea dreptului la odihnă sau timp liber. ■ măsurile disciplinare trebuie să fie graduale: un copil nu va fi, de exemplu, exmatriculat automat atunci când s-a comportat necorespunzător. <p>Măsurile de disciplină nu trebuie să fie discriminatorii: comportamentelor similare trebuie să li se răspundă cu măsuri similare. Cu toate acestea, măsurile ar trebui adaptate și în funcție de sensibilitatea fiecărui copil.</p>	Art. 28 alin. 2	Art. 28, Art. 48 alin. 2, Art. 90
COOPERAREA CU FAMILIA		
Părinții sunt principalii responsabili pentru creșterea și asigurarea dezvoltării copilului.	Art. 5, 18	Art. 5, 31, 32, 44
De aceea, cadrele didactice trebuie să încerce să implice părinții în viața școlară a copiilor lor. Școlile care îi consideră pe părinți parteneri ai școlii funcționează, de obicei, mai bine decât celelalte.		
De asemenea, profesorii trebuie să stabilească legătura cu părinții, să îi înțeleagă și să construiască o relație de încredere cu aceștia.		

<p>Cadrele didactice trebuie să îi sprijine pe părinți și să îi informeze cu privire la dezvoltarea copilului lor. Acest lucru se poate realiza astfel:</p> <ul style="list-style-type: none"> ■ încercând să îi convingă pe părinți să își înscrie copiii la școală; ■ informându-i pe părinți în cazul în care copilul lor absentează sau are probleme la școală; ■ încercând să îi convingă pe părinți că nu e bine ca fetele să se căsătorească, iar dacă totuși acest lucru se întâmplă, că fetele nu trebuie să abandoneze școala; dacă o fată este însărcinată, profesorul trebuie să o sfătuiască despre posibilitățile pe care le are, iar dacă este minoră, trebuie implicați părinții pentru a găsi soluția cea mai bună. Dacă adolescentele însărcinate intenționează să își dea consimțământul pentru adopție, profesorul trebuie să consilieze/sfătuiască adolescenta respectivă să se adreseze Serviciului public de asistență socială sau Direcției generale de asistență socială și protecția copilului; ■ îndrumând familiile cu dificultăți către Serviciul public de asistență socială; ■ cooperând cu Serviciul public de asistență socială, dacă acesta solicită informații cu privire la sănătatea, dezvoltarea fizică și educația copilului. 		
DREPTUL LA ODIHNĂ ȘI VACANȚĂ	Art. 31	Art. 48 alin. 1 lit. e Art. 49
<p>Cadrele didactice trebuie să faciliteze respectarea dreptului copiilor la odihnă și vacanță, asigurându-se că aceștia dispun de timp liber suficient, de exemplu:</p> <ul style="list-style-type: none"> ■ incluzând un număr suficient de recreații și activități extracurriculare; ■ oferind posibilitatea ca aceștia să își petreacă recreațiile într-o manieră atractivă: profesorii trebuie să invite copiii să se joace în timpul recreațiilor, fără să îi forțeze. Acest lucru poate fi realizat pe rând de profesorii care răspund de organizarea activităților în timpul recreațiilor; ■ organizând activitățile de învățare și teme pentru acasă în așa fel încât acestea să nu solicite un volum de muncă excesiv; ■ încercând să încurajeze copiii să ia parte la activități culturale, cum ar fi lectura, vizionarea unor filme interesante care au legătură cu ce au citit și vizitarea unor muzee; ■ organizând activități extrașcolare: concursuri, excursii, tabere, proiecte, spectacole etc. 		
DREPTUL DE A FI PROTEJAT ÎMPOTRIVA ABUZULUI, EXPLOATĂRII ȘI NEGLIJĂRII	Art. 19, 32-36, 39	Art. 85-99
<p>Cadrele didactice trebuie să asigure respectarea dreptului copilului de a fi protejat împotriva oricăror forme de violență, abuz, rele tratamente sau neglijență:</p>		
<ul style="list-style-type: none"> ■ dacă au suspiciuni în legătură cu existența unei situații de abuz sau de neglijare a unui copil, acestea trebuie să sesizeze imediat Serviciul public de asistență socială sau Direcția generală de asistență socială și protecția copilului; 		Art. 48 alin. 4, Art. 85 alin. 3, Art. 91 alin. 1
<ul style="list-style-type: none"> ■ trebuie să colaboreze cu reprezentanții Direcției generale de asistență socială și protecția copilului și să ofere toate informațiile necesare pentru soluționarea sesizărilor; 		Art. 94 alin. 1
<ul style="list-style-type: none"> ■ trebuie să fie conștienți de situația și sensibilitatea specială a copilului abuzat sau neglijat și să contribuie la readaptarea fizică și psihologică și reintegrarea socială: <ul style="list-style-type: none"> - să sprijine copilul să interacționeze cu ceilalți copii din clasă; - să se concentreze asupra potențialului copilului; - să fie deschis față de nevoile copilului respectiv și să fie protector (într-o măsură adecvată). 		Art. 86
MUNCA COPILULUI	Art. 32	Art. 87
<p>Cadrele didactice trebuie să contribuie la respectarea dreptului copilului de a fi protejat împotriva exploatării, și nu de a nu fi constrâns la o muncă ce comportă un risc potențial sau care este susceptibilă să îi compromită educația ori să îi dăuneze sănătății sau dezvoltării sale fizice, mentale, spirituale, morale ori sociale.</p>		
<p>Profesorii trebuie să ia legătura cu părinții atunci când copiii lipsesc de la școală pentru a munci. Profesorii trebuie să îi încurajeze pe părinți să își trimită copiii la școală și să le explice de ce este important acest lucru. De asemenea, aceștia îi pot informa pe părinți că există și alte resurse pentru a depăși dificultățile materiale ale familiei.</p>		

Cadrele didactice trebuie să sesizeze de îndată Serviciul public de asistență socială în cazul în care elevii se sustrag procesului de învățământ, desfășurând munci cu nerespectarea legii. În astfel de situații, Serviciul public de asistență socială, împreună cu inspectoratele școlare județene și celelalte instituții publice de resort, trebuie să ia măsuri în vederea reintegrării școlare a copilului.		Art. 87 alin. 3
Cadrele didactice trebuie să contribuie la prevenirea abandonului școlar din motive economice, solicitând inspectoratelor școlare și școlilor luarea unor măsuri de acordare a unor servicii sociale în mediul școlar, cum sunt: hrană, rechizite, transport și altele asemenea		Art. 48 alin. 1 lit. f
PROTECȚIA ÎMPOTRIVA CONSUMULUI DE DROGURI	Art. 33	Art. 88
Cadrele didactice trebuie să asigure respectarea dreptului copilului de a fi protejat împotriva folosirii ilicite de stupefiante și substanțe psihotrope, introducând acest subiect în programa școlară. Profesorii trebuie să îi informeze pe copii cu privire la consecințele consumului de droguri. Acest lucru se poate realiza prin includerea acestei tematici în cadrul orelor de dirigenție. Profesorii pot invita un specialist să participe la aceste cursuri. Copiii din clasă care deja consumă droguri trebuie conștientizați cu privire la efectele pe care le au drogurile asupra comportamentului. De asemenea, profesorii trebuie să îi îndrume pe copilul respectiv și pe părinții acestuia spre serviciile specializate. Când există suspiciunea de trafic de droguri în școală, profesorii trebuie să fie proactivi și să notifice autoritățile competente.		

Recomandări pentru acțiunile cadrelor didactice
1. Lucrul în rețea
Este important ca personalul didactic să coopereze cu alți specialiști din cadrul școlii și din afara ei, implicând în activități cadre medicale, polițiști și asistenți sociali (de exemplu, invitând specialiști din domeniul sănătății să țină o prelegere cu privire la educația sexuală sau polițiști care să țină o prelegere cu privire la prevenirea accidentelor rutiere, traficului de persoane, exploatarea sexuale etc.).
2. Informare
Este important ca profesorii să aibă cunoștințe bune despre județ/sector și despre sistemul de protecție a copilului din județul/sectorul în care lucrează. Aceștia trebuie să cunoască serviciile sociale disponibile părinților și copiilor din județul/sectorul respectiv.
3. Responsabilizarea părinților
Cadrele didactice trebuie să își asume un rol activ în responsabilizarea părinților cu privire la obligațiile, drepturile și responsabilitățile față de copiii lor, stabilind cu aceștia o relație constructivă, de încredere și respect reciproc.

6. Nediscriminarea

Profesorii reprezintă modele pentru acțiunile antidiscriminatorii din școli. Promovarea respectului, înțelegerii și toleranței creează un mediu adecvat de învățare.

6.1. Nediscriminarea și exemple de discriminare

Conform principiului nediscriminării, toți copiii trebuie să se bucure de drepturile lor, fără nici o distincție. Școala și cadrele didactice nu trebuie să trateze copiii diferențiat, în funcție de culoare, sex, limbă, religie, opinii politice sau de altă natură, naționalitate, apartenență etnică sau origine socială, situație materială, dizabilitate, statutul la naștere sau statutul dobândit al copilului ori al părinților sau reprezentanților legali ai acestuia.

Se întâmplă de multe ori ca unii copii să fie totuși tratați în mod diferit la școală, din cauza unuia sau altuia din aceste motive. Cei care discriminează pot fi, în egală măsură, profesorii, elevii sau părinții elevilor. Aceștia încadrează unele categorii de copii în niște stereotipuri, pe care le aplică tuturor copiilor din categoria respectivă, fără a evalua copilul individual. Stereotipurile s-au transformat, prin urmare, în prejudecăți, care reprezintă exemple de gândire automată, generatoare ale unor atitudini negative ulterioare și comportamente diferențiate, bazate pe o asemenea gândire.

Stereotip

„Copiii romi se căsătoresc de mici și abandonează școala.”

Prejudecățile duc, adeseori, la stigmatizare, iar oamenii stigmatizați devin mai ușor ținte ale unui tratament discriminatoriu.

Stigmatizarea

„Nu vrem ca acest copil să se joace cu noi, pentru că are SIDA.”

Următoarele categorii de copii sunt adeseori stigmatizate și, astfel, discriminate.

1. Copiii care provin din familiile sărace

Un băiat este adeseori necăjit de colegi pentru că poartă haine vechi.

2. Copiii care aparțin minorităților etnice, rasiale sau lingvistice

Uneori, copiii romi nu sunt înscriși în școlile obișnuite, fiind trimiși la școlile speciale.

3. Copiii cu dizabilități

Un copil într-un scaun cu rotile care nu poate intra în școală, pentru că nu există rampă la intrare.

4. Copiii suferinzi de boli cronice, contagioase sau incurabile (sifilis, TBC, HIV/SIDA, cancer)

Copiii dintr-o școală refuză să stea la masă lângă un copil care are HIV/SIDA.

5. Copiii cu părinți necăsătoriți (părinți divorțați, familii monoparentale, părinți în închisoare, copiii din afara căsătoriei sau din cupluri necăsătorite)

Un copil nu vrea să-l aibă coleg de bancă pe un altul al cărui tată se află în închisoare.

6. Copiii separați de părinții lor (pentru care s-a luat o măsură de protecție specială, ai căror părinți sunt plecați în străinătate pentru perioade mai lungi de timp etc.)

Un profesor țipă la o fată care a deranjat clasa: „Fii cuminte! Ești insuportabilă de când maică-ta a plecat la muncă în Spania și te-a lăsat de capul tău”.

7. Copiii care au săvârșit o infracțiune

Școala a refuzat să înscrie un băiat care a fost cercetat pentru furt.

Copiii sunt adeseori tratați în mod diferit chiar fără să se observe. Trebuie să se acorde atenție în special acestor forme de discriminare ascunsă.

Un profesor care are copii favoriți în clasă nu îi tratează, de fapt, pe toți copiii în același fel și discriminează restul clasei.

Un profesor care nu agreează un anumit copil și îl izolează în mod constant în ultima bancă nu tratează acest copil în mod echitabil.

Astfel, în principiu, toți copiii ar trebui tratați în același fel. Dar pentru a asigura aceleași oportunități pentru toți copiii, unii dintre ei necesită o serie de măsuri speciale și trebuie tratați într-un mod special. Copiilor cu dizabilități, de exemplu, trebuie să li se ofere aceeași posibilitate de a-și realiza dreptul la educație și de a se bucura de un nivel de trai adecvat.

Conducerea școlii trebuie să se asigure că intrările în școală sunt accesibile, iar clasele în care învață copii cu dizabilități fizice sunt situate la parter și nu au praguri la intrare.

Discriminarea copiilor are consecințe multiple. Discriminarea restricționează mult posibilitățile și generează durere și suferință psihologică. Adeseori, copiii discriminați sunt expuși sărăciei. Copiii cărora li s-a refuzat accesul la educație de calitate riscă să devină adulți care câștigă puțini bani. De asemenea, discriminarea poate genera o serie de tulburări ale organismului, precum dureri de piept, probleme de stomac, dureri de cap și insomnii. Copiii care sunt obiectul prejudecății și discriminării în societate întâmpină greutăți în privința accesului la asistența medicală și la alte tipuri de servicii sociale și, de aceea, au mai multe probleme de sănătate și psihologice decât colegii lor.

Există, deci, destule motive pentru a lupta împotriva tuturor practicilor discriminatorii din școală, din clasă sau din afara ei, care sunt perpetuate de conducerea școlii, de cadrele didactice sau de copiii înșiși. Școala trebuie să aibă o politică nediscriminatorie și să nu refuze accesul la școală în mod nejustificat.

6.2. Ce pot face cadrele didactice pentru combaterea discriminării?

Cadrele didactice trebuie să creeze un mediu adecvat de învățare pentru toți copiii și să încurajeze toleranța și respectarea drepturilor omului, astfel încât copiii să nu fie discriminați, indiferent de statutul lor sau al părinților lor, de situațiile sau nevoile lor specifice. Așa cum am menționat anterior, oamenii pot discrimina în diferite moduri, uneori fără să-și dea seama sau fără rea intenție. Cadrele didactice trebuie să ofere modele de comportament în acest sens, de exemplu neridiculizând un copil care este supraponderal sau intervenind atunci când colegii râd de un copil din cauza originii sale etnice, a părului său roșu sau din alt motiv.

Iată câteva exemple privind modul în care ar trebui să acționeze cadrele didactice pentru a combate discriminarea:

- tratând fiecare elev ca pe o individualitate și respectându-l pentru ceea ce este;
- evitând utilizarea unor exemple discriminatorii;
- identificând stereotipurile și prejudecățile proprii;
- încurajând toți elevii să participe la discuțiile din clasă;
- reevaluându-și metodele de predare și adaptându-le astfel încât să poată participa toți elevii;
- luând atitudine când un elev face o remarcă discriminatorie, chiar dacă aceasta este spusă în glumă;
- întâlnindu-se cu elevii în recreații, într-un cadru mai puțin oficial, și observând dacă unii copii sunt izolați de ceilalți într-un mod discriminatoriu;
- stabilind reguli împreună cu clasa cu privire la interacțiune și respect reciproc, astfel încât nimeni să nu rămână izolat.

Ministerul Educației și Cercetării a derulat diferite programe pentru asigurarea calității învățământului în zonele rurale și dezavantajate, pentru grupurile minoritare și pentru copiii cu nevoi educaționale speciale sau aflați în situații dificile, în vederea asigurării unei educații incluzive și a accesului nediscriminatoriu la educație pentru acești copii.

Exemple de bună practică

România

Mediatorii școlari

Pentru a îmbunătăți calitatea învățământului, pentru a deschide școlile către comunitate și pentru a diminua abandonul școlar și absenteismul în rândul comunităților de romi, Ministerul Educației și Cercetării a introdus o nouă profesie în Codul Ocupațiilor din România. Mediatorii școlari reprezintă o categorie profesională nouă, care asigură relația dintre școală și comunitatea romă.

Atribuțiile mediatorilor școlari sunt:

- să sprijine și să contribuie la frecventarea școlii de către copiii romi, la toate nivelurile;
- să organizeze întâlniri cu părinții romi;
- să colaboreze cu organizațiile neguvernamentale de romi sau altele;
- să furnizeze datele necesare pentru elaborarea proiectelor și a statisticilor corecte privind populația școlară;
- să identifice potențialii profesori romi (absolvenții de liceu romi, studenții romi cu rezultate școlare bune);
- să raporteze și să medieze conflictele din cadrul și din afara comunității;
- să prezinte presei informații privind educația populației romi;
- să încurajeze implicarea părinților în educația copiilor lor și în viața lor școlară;
- să semnaleze autorităților toate aspectele privind comunitatea în vederea stimulării autorităților în găsirea de soluții pentru aspectele respective.

Spania

„Pune-te în locul meu!”

Cu prilejul Anului European al Persoanelor cu Dizabilități (2003), un învățător și elevii săi din clasa a II-a au elaborat un program menit să conducă la acceptarea diversității și a persoanelor cu dizabilități motorii, fizice și senzoriale. Ei s-au gândit că, pentru a înțelege viața zilnică a acestor persoane, trebuie să încerce să se pună în locul lor.

În acest scop, s-au informat despre diferitele dizabilități, despre limbajul semnelor, au făcut cumpărături într-un supermarket legați la ochi.

Astfel, ei au învățat despre drepturile și libertățile fundamentale, exercitarea toleranței, respingerea oricărui tip de discriminare și respectul pentru diferențe. Profesorii și elevii au ajuns să cunoască dificultățile pe care le întâmpină persoanele cu dizabilități în viața personală și socială și au putut să facă recomandări pentru a îmbunătăți calitatea vieții persoanelor cu dizabilități.

În timpul proiectului, profesorii au activat ca ghizi, pentru a facilita apropierea elevilor de lumea persoanelor cu dizabilități, și au pus accentul pe integrarea anumitor aspecte, stabilind relații între cunoștințele și experiența anterioare și conținutul nou introdus. Profesorii și-au propus ca procesul de instruire a copiilor din clasă să fie funcțional și să le ofere posibilitatea de a pune în practică cunoștințele acumulate. În consecință, au organizat cu elevii jocuri și sporturi adaptate.

7. Drepturile de participare ale copiilor

Copiii trebuie ascultați și punctele lor de vedere trebuie luate în considerare. Asta nu înseamnă că trebuie urmate în mod automat. Însă, dacă opiniile lor nu sunt luate în considerare, trebuie să li se explice de ce.

7.1. Care sunt drepturile de participare ale copiilor?

Participarea copiilor la luarea deciziilor ce le afectează viața este un drept fundamental, garantat de articolul 12 al Convenției ONU cu privire la drepturile copilului și de articolul 24 al Legii nr. 272/2004. Acest drept înseamnă că toți copiii au dreptul să-și exprime punctele de vedere în toate problemele ce îi afectează, în cadrul familiei, la nivelul comunității locale, la școală, și chiar la nivel politic național. Adulții trebuie să ia în considerare și să acorde importanța cuvenită părerilor copiilor, în concordanță cu vârsta și maturitatea acestora. Astfel, copiii au dreptul să se implice activ în societate și să participe la luarea deciziilor care îi pot afecta în mod direct. Au dreptul să se opună violării drepturilor lor și pot încerca să facă ceva pentru aplicarea acestora.

În termeni legali, participarea nu este un singur drept, ci o sumă de mai multe drepturi, așa cum se poate observa mai jos.

Drepturile de participare ale copiilor	Convenția ONU cu privire la drepturile copilului	Legea nr. 272/2004
Ascultarea opiniei copilului și luarea în considerare a acesteia Dreptul de a fi informat asupra consecințelor pe care opinia sa le poate avea	Articolul 12	Articolele 6 (h) și 24
Dreptul la libertatea de exprimare	Articolul 13	Articolul 23
Dreptul la libertatea de gândire, de conștiință și de religie	Articolul 14	Articolul 25
Dreptul la libera asociere și dreptul de întrunire pașnică	Articolul 15	Articolul 26
Capacitățile în continuă dezvoltare ale copilului, ca bază a modului de îndrumare și orientare de către părinți	Articolul 5	Articolul 30 (2)

7.2. De ce este important să ascultăm copiii?

Permițându-le copiilor să participe în toate aspectele ce le afectează viața, putem obține următoarele rezultate:

- copiii vor căpăta siguranță de sine și vor fi capabili să-și asume responsabilitatea pentru propria viață;
- copiii vor fi mai bine protejați împotriva abuzurilor și a violenței, aceste fenomene ieșind mai ușor la iveală atunci când copiii știu cum să le facă față și au la îndemână mecanismele necesare;
- societatea democratică va fi întărită, deoarece doar în momentul în care copiilor li se arată respect față de propriile opinii aceștia încep să descopere importanța respectării părerilor altora. În acest fel, ei încep să înțeleagă procesele și valorile proprii democrației, fapt ce ar trebui să contribuie la crearea unei societăți mai tolerante, capabile să lupte împotriva unor fenomene precum rasismul sau alte forme de discriminare;
- la nivelul societății în ansamblu deciziile care se iau sunt mai bune atunci când se au în vedere efectele acestor decizii asupra copiilor.

7.3. Care sunt activitățile la care pot participa copiii și de la ce vârstă?

Copiii trebuie să aibă posibilitatea de a-și exprima propriile opinii privitoare la toate aspectele care le afectează viața, cum sunt deciziile care privesc educația, felul în care sunt îngrijiți și crescuți în familie, procedurile în cazul comiterii unor infracțiuni, precum și deciziile ce privesc plasamentul, adopția sau încredințarea copilului.

La școală, copiii pot participa la organizarea activităților din clasă sau din afara acesteia. Ei pot avea un cuvânt de spus cu privire la regulamentul clasei, conținutul cursurilor și modalitățile de predare, dar și în ceea ce privește stabilirea regulilor pe terenul de joacă, organizarea petrecerilor școlare sau a excursiilor.

Posibilitatea copiilor de a participa la luarea deciziilor depinde de capacitățile acestora. Capacitatea depinde de vârstă și de maturitatea copilului, dar și de elemente de conjunctură. Pe măsură ce crește, copilul începe să aibă nevoi legate de participare și devine din ce în ce mai capabil să-și formeze propriile opinii. A nu se înțelege, însă, că aceste drepturi le sunt refuzate celor mici. Dimpotrivă, ei simt, de asemenea, nevoia și au capacitatea de a participa.

Cei mici ca experți

La școala elementară Overijse din Belgia erau programate să înceapă niște lucrări de construcție. Înainte de a le începe, elevii au fost întrebați dacă au vreo sugestie. Cei mici au solicitat ca balustradele să fie mai joase. Balustradele de la vechea scară erau prea înalte pentru ei, astfel că elevii mai mari îi împingeau de pe scări pe cei mici. Opinia celor mici a fost luată în considerare: noile scări au balustrade mai joase. Este greu de crezut că adulții ar fi putut identifica singuri această problemă.

7.4. Pot fi obligați copiii să participe?

Nu. Copiii au dreptul de a participa, dar nu și obligația de a o face. Ei nu sunt obligați să își exprime opiniile, dacă nu doresc sau nu sunt interesați să o facă. Copiii nu trebuie, de asemenea, să fie supuși nici unei presiuni, constrângeri sau influențe care i-ar

putea împiedica să își exprime în mod liber opiniile sau ar putea duce la manipularea sentimentelor lor. Adulții trebuie să asigure cadrul adecvat care să faciliteze exercitarea liberă a acestui drept. **Așadar, adulții trebuie să caute un echilibru între a-i lăsa pe copii să-și exprime opiniile fără a interveni și a le oferi o îndrumare pertinentă.**

7.5. Cum pot facilita cadrele didactice participarea copiilor?

Participarea copiilor poate fi realizată dacă li se dă posibilitatea de a-și forma și de a-și exprima opinia. Cadrele didactice, însă, trebuie să stabilească și condițiile de participare. În acest scop, copiilor trebuie să le fie oferite informațiile necesare privind diferitele opțiuni și alternative, precum și consecințele acestora. Fără a fi manipulator, profesorul trebuie să asigure orientarea, îndrumarea sau consilierea adecvată pentru copil, astfel încât acesta să își asume din ce în ce mai multe responsabilități, să devină activ, tolerant și să aibă o gândire democratică.

Cadrele didactice trebuie să încurajeze participarea copiilor în activitățile zilnice din clasă și din școală. Ei pot realiza acest lucru în diverse feluri:

- Cadrele didactice îi pot implica pe copii în dezbateri cu privire la toate aspectele care îi privesc. De exemplu, pot organiza în clasă o discuție cu privire la situația unui copil care a fost implicat într-un accident rutier sau pot face planuri despre cum să se reorganizeze terenul de joacă sau despre redecorarea clasei. Profesorii nu trebuie să aștepte de la copii să aducă subiectul în discuție, ci să o inițieze ei înșiși. După o vreme, copiii vor discuta mult mai spontan despre anumite lucruri și vor lua legătura cu profesorii când au o problemă.
- Profesorii le pot cere părerea copiilor în diverse moduri: pot deschide o discuție în clasă, le pot solicita să facă o schiță cu privire la un anumit subiect, să discute o temă în grupuri mici, să așeze o cutie de sugestii în clasă etc. De asemenea, nu trebuie să uite să îi asculte și pe cei mai mici. Și ei pot avea idei, adecvate vârstei lor.

În clasa I, doamna învățătoare i-a întrebat pe copii dacă au propuneri pentru a face clasa mai atractivă. Una dintre propuneri a fost să li se permită părinților să viziteze clasa o dată pe săptămână, astfel încât să le poată arăta acestora ce fac ei la școală. Propunerea e tipică pentru vârsta lor și, probabil, nu vor mai dori acest lucru atunci când vor ajunge la liceu.

De asemenea, au descoperit împreună o nouă modalitate de a cere cuvântul în clasă, atunci când aveau de rezolvat un exercițiu sau desfășurau activități individuale. Regula ridicatului mâinii nu funcționa prea bine. Copiilor li se părea obositor să stai atât timp cu mâna ridicată în aer, iar cei care încercau să atragă atenția strigând „...doamna, doamna!” deranjau ora. Ei au găsit următoarea soluție: fiecare copil a pictat o sticlă în mai multe culori: o parte verde, una portocalie și una roșie. Fiecare culoare avea un cod. Verde însemna: „Nu am nevoie de ajutor, totul este în regulă”. Portocaliu: „Mi-ar prinde bine puțin ajutor, dar nu este așa de urgent”. Roșu: „Am nevoie de ajutor acum”. Culoarea care era îndreptată spre partea din față a clasei indica dacă elevul avea nevoie de ajutor sau nu. Sistemul a funcționat foarte bine. Atât doamna învățătoare, cât și elevii săi s-au declarat mulțumiți și în clasă era liniște.

- Cadrele didactice trebuie să poată învăța din opiniile copiilor, să înțeleagă și să ia în considerare punctul lor de vedere. În același timp, trebuie să vrea să-și schimbe propriile opinii și să le adapteze la ideile copiilor.

- Profesorii trebuie să încerce să discute regulile interne ale clasei. Împreună cu copiii, ei pot conveni asupra modului în care să se abordeze și să se asculte reciproc, asupra modului de a cere cuvântul în clasă și de a reacționa unii față de ceilalți. Este important să se acorde suficient timp și atenție acestor discuții. În acest fel, toți copiii vor fi implicați în stabilirea regulilor. La sfârșit, concluziile trebuie să fie clare pentru toți. Regulile trebuie afișate, de exemplu, la „Gazeta de perete a clasei”, în scris sau cu ajutorul figurilor sau pictogramelor, care sunt mai adecvate pentru copiii mai mici. Se recomandă ca aceste acorduri să fie prezentate într-un mod agreabil, care să-i ajute pe copii să-și amintească ce au convenit.

Doamna dirigintă și copiii

- discută regulile interne ale clasei (cum ar fi oprirea telefoanelor mobile și punctualitatea la cursuri) și stabilesc modalitățile de soluționare a conflictelor;
- discută despre organizarea excursiilor;
- scriu o adresă către administrația locală pentru a-i solicita să ia măsuri de siguranță a traficului în fața școlii;
- stabilesc tematica orelor de dirigiență;
- se consultă cu profesorul de sport și alcătuiesc programul meciurilor din cadrul campionatului de fotbal al școlii.

- Cadrele didactice trebuie să îi încurajeze pe copii să medieze conflictele. Există sisteme în care elevii pot alege un profesor sau un elev mai mare căruia să i se adreseze când au o problemă (un fel de „înger păzitor”). Profesorii pot sprijini înființarea unui astfel de sistem în școala lor. O altă modalitate de a-i face pe copii să-și rezolve problemele constă în a-i invita pe reprezentanții elevilor să facă parte din consiliul elevilor și să își asume un rol de conducere ca mediatori.
- Construirea unei relații bazate pe încredere reciprocă între copii și adulți este vitală pentru o participare veritabilă a copiilor. Din acest punct de vedere, e necesară o schimbare a atitudinii față de copii. Profesorii trebuie să încerce să reducă „distanța” dintre ei și copii. De exemplu, pentru copiii mai mici, de până la 12 ani, poate fi important să li se permită să se adreseze învățătorilor pe numele mic. Acest lucru îi apropie pe copii, fără a reduce autoritatea profesorilor. Este o practică de succes în multe state din Europa. Profesorii trebuie să încerce să îi implice pe copiii mai timizi, invitându-i direct să spună ce gândesc despre un anumit subiect.
- Cadrele didactice trebuie să îi informeze pe copii cu privire la importanța și funcționarea consiliului de elevi. Profesorii îi pot încuraja pe copii să înființeze un ziar al școlii sau să scrie articole pentru acesta. Ziarul școlii poate publica acordurile dintre elevi și profesorii lor cu privire, de exemplu, la regulile pe terenul de joacă, utilizarea instalațiilor sanitare etc.
- Profesorii îi pot încuraja pe elevi să participe la Parlamentul elevilor. Cu toate că aceste instituții nu funcționează în cadrul școlii, ele pot avea impact asupra aspectelor educaționale. Același lucru este valabil și pentru alte inițiative de participare, cum ar fi participarea copiilor la procesul de raportare către Comitetul ONU pentru drepturile copilului de la Geneva care monitorizează implementarea Convenției ONU cu privire la drepturile copilului.

Rapoartele către Comitetul ONU pentru drepturile copilului de la Geneva

În decembrie 1998, UNICEF a lansat programul de promovare a drepturilor copiilor la libertate de exprimare și participare denumit „Ce credeți?”. Programul se bucură de mult succes în Belgia. Sub coordonarea Comitetului UNICEF din Belgia, elevii belgieni și-au elaborat propriul lor raport „din umbră”, pe baza căruia Comitetul i-a invitat să ia cuvântul în cadrul grupului de lucru de dinaintea sesiunii. În ceea ce privește învățământul, elevii au solicitat, printre altele, creșterea gradului de participare în școli, o calitate mai bună a învățământului și un învățământ, într-adevăr, gratuit.

Pe data de 1 iunie 2006, cu ocazia Zilei Internaționale a Copilului, în **România** a fost lansată inițiativa Consiliul Copiilor „SPUNE!”. Evenimentul a constat într-o dezbatere între elevi și parlamentari și a fost organizat la Palatul Parlamentului, unde copiii au discutat despre problemele care îi privesc și au furnizat soluții. Participanții au încercat să identifice împreună modurile în care pot fi rezolvate aceste probleme, prin implicarea copiilor în proces. Consiliul Copiilor este un forum care le oferă copiilor posibilitatea să-și exercite dreptul de a-și spune părerea cu privire la aspectele care îi privesc, cât și dreptul de a fi ascultați. La sfârșitul primului an de funcționare a consiliului, copiii își vor elabora propriul lor raport, care va fi inclus în raportul pe care Guvernul României trebuie să îl înainteze în 2007 Comitetului ONU pentru drepturile copilului.

- Profesorii trebuie să se asigure că toți copiii înțeleg de ce e luată o anumită decizie, și nu cea pe care, eventual, o preferă ei. În plus, trebuie să arate deschidere, să discute împreună cu copiii decizia respectivă și să îi facă să înțeleagă că opiniile lor nu pot fi urmate din niște motive clare și bine argumentate.

Copiii din clasa a IV-a au propus să participe la luarea deciziei cu privire la destinația excursiei de anul acesta. Învățătorul a spus că acum nu e posibil, că totul a fost deja aranjat (autobuz, bilete de intrare, tur de vizitare etc.). Astfel, ei pot participa la luarea deciziei cu privire la locul și modalitatea de a organiza excursia de anul viitor.

Copiii au propus să elimine aglomerația de vehicule din fața școlii, cauzată de părinții care își iau copiii de la școală, obligându-i pe aceștia să oprească pe cealaltă parte a străzii. Conducerea școlii le-a explicat copiilor că aceasta nu e o soluție bună, din motive de siguranță, deoarece ar fi trebuit să traverseze printr-un loc periculos pentru a ajunge la părinții lor. Aceștia au propus să se înființeze un grup de lucru în care elevii, părinții, profesorii și conducerea școlii să găsească o soluție.

Concluzie

În general, putem spune că multe școli din întreaga lume le oferă copiilor posibilități limitate de a învăța prin dialog și participare. Prea puține școli recunosc contribuția copiilor la propria lor instruire și sunt de acord cu participarea copiilor la luarea deciziilor din învățământ, în funcție de capacitățile lor în continuă dezvoltare.

Încă mai există mulți profesori care tind să-i considere pe copii niște receptori pasivi de cunoștințe și se tem că implicarea copiilor în luarea deciziilor le va reduce posibilitatea de a menține disciplina sau suficientă ordine în clasă. Totuși, cercetările și practica arată că atunci când copiii sunt respectați și implicați în decizii în legătură cu viața școlară, relațiile dintre ei și cadrele didactice se îmbunătățesc, la fel și rezultatele

educaționale, ceea ce conduce la mai puține conflicte și violență și la un angajament mai profund față de educație. Copiii pot contribui, așa cum s-a menționat în capitolul anterior și în prezentul capitol, la: elaborarea programei, promovarea modelelor eficiente de predare, elaborarea regulamentelor școlare privind comportamentul, nediscriminarea și nonviolența, organizarea și petrecerea vacanței, aranjarea și decorarea clasei, sprijinirea colegilor de clasă, dar și la elaborarea politicii educaționale.

A promova participarea copiilor la propria lor educație înseamnă, mai întâi, să elaborezi metode de predare care se bazează pe recunoașterea faptului că elevii nu sunt receptori pasivi de cunoștințe și că pot învăța eficient prin soluționarea problemelor, sub îndrumarea profesorilor și/sau colaborarea cu colegii lor. Personalul didactic trebuie să accepte că fiecare copil este un agent activ în procesul propriu de instruire. Mai mult, profesorii trebuie să încerce să introducă o practică mai democratică în școală și pot avea o abordare mai cuprinzătoare atunci când evaluează competențele copiilor. De exemplu, aptitudinile sociale și exercitarea responsabilității și a deciziilor democratice sunt competențe importante pe care trebuie să le dezvolte copiii dintr-o școală și dintr-o societate democratică pe lângă aptitudinile cognitive.

Însă, când creăm posibilități de participare este important să fim conștienți că drepturile implică și responsabilități din partea copiilor. Drepturile și responsabilitățile reprezintă fundamentul unei școli democratice. Acestea implică toleranța și respectul pentru opinia celorlalți, precum și respectul față de limitele celorlalți – condiții care pot fi învățate numai prin dialogul democratic.

8. Educația cu privire la drepturile omului

Educația cu privire la drepturile omului este educația DESPRE și PENTRU drepturile omului. Într-o școală democratică, copiii capătă aptitudini, cunoștințe și atitudini cu privire la drepturile omului.

8.1. Ce este educația cu privire la drepturile omului și de ce este importantă?

Conform Convenției ONU cu privire la drepturile copilului (art. 29) și Legii nr. 272/2004 (art. 48 alin. 2), educarea copiilor cu privire la drepturile lor și la drepturile celorlalți reprezintă unul dintre obiectivele educației. Ministerul Educației și Cercetării a integrat în educația generală necesitatea de a educa toți copiii cu privire la drepturile lor. Programa pentru Educație și cultură civică este elaborată în spiritul Convenției ONU cu privire la drepturile copilului și respectă recomandările acesteia.

A le preda copiilor despre drepturile omului și încălcările drepturilor omului, cum ar fi abuzul asupra copiilor, înseamnă a preda **despre** drepturile omului. Acesta este un proces continuu și ar trebui să aibă loc la toate nivelurile de învățământ. De exemplu, nu este suficient să distribuie textul Convenției ONU cu privire la drepturile copilului, ci trebuie și să discuți, și să explice acest subiect în mod periodic.

A-i învăța pe copii cum să respecte și să protejeze drepturile la școală și în cadrul comunității înseamnă a pleda **pentru** drepturile omului. Ceea ce înseamnă că la promovarea drepturilor omului, trebuie să contribuie nu numai programa, ci și procesele educaționale, metodele pedagogice și mediul educațional.

În general, se poate spune că educația cu privire la drepturile omului reprezintă sprijinul acordat copiilor pentru a înțelege drepturile omului, ale lor și ale celorlalți, și pentru a simți că sunt importanți și trebuie să fie respectați și apărați.

Educația cu privire la drepturile omului le oferă copiilor **aptitudinile, cunoștințele și atitudinile** de care au nevoie pentru a contribui la o lume fără încălcări ale drepturilor omului.

Aptitudinile includ ascultarea celorlalți, analiza morală, cooperarea, comunicarea, soluționarea problemelor și cercetarea situației de fapt. Aceste aptitudini îi ajută copiii:

- să analizeze lumea înconjurătoare;
- să înțeleagă că drepturile omului sunt o modalitate de a le îmbunătăți viața lor și viața celorlalți;
- să acționeze pentru protecția drepturilor omului.

Cunoștințele despre existența documentelor referitoare la drepturile omului și conținutul acestora, despre faptul că drepturile sunt universal aplicabile tuturor ființelor umane și sunt inalienabile, precum și despre consecințele încălcării drepturilor omului, îi ajută pe copii să își protejeze propriile lor drepturi și drepturile altora.

Dobândirea de aptitudini și cunoștințe conduce la **atitudini** care decurg din conștientizarea mai multor lucruri: că drepturile omului sunt importante, că demnitatea umană este înnăscută și că, întotdeauna, cooperarea este mai bună decât conflictul, că suntem responsabili pentru acțiunile noastre și că putem îmbunătăți lumea în care trăim.

Disponând de aceste aptitudini, cunoștințe și atitudini, copiii vor fi pregătiți pentru o viață responsabilă într-o societate liberă și democratică și vor fi pregătiți să lupte împotriva încălcării drepturilor lor și ale celorlalți.

8.2. Cum să predăm drepturile omului?

Cea mai bună modalitate de prevenire a încălcării drepturilor copiilor constă în educarea copiilor, astfel încât aceștia să își cunoască drepturile și să le invoce. De asemenea, cunoașterea și conștientizarea drepturilor îi vor ajuta să își dea seama de importanța lor când vor deveni adulți.

Cadrele didactice se plâng de obicei și, de multe ori, au dreptate, că există o mulțime de așteptări de la școală. În ciuda acestui fapt, profesorii, în calitate de specialiști, trebuie să înțeleagă că școala trebuie să își schimbe atitudinea față de provocările din societatea modernă și, implicit, obiectivele și obligațiile sale.

Astăzi este important și necesar ca școala să își asume roluri și obligații noi, pe care trebuie să le satisfacă pentru a-i pregăti pe copii să devină cetățenii unei societăți democratice, globalizate, flexibile și solicitante.

Într-o societate democratică și, în special, în contextul european, drepturile omului și drepturile copiilor capătă o valoare însemnată. Profesorii și educatorii trebuie să educe copiii să trăiască în această societate.

Cum se poate face acest lucru în mod concret? Considerând școala o organizație care reproduce modelul societății pe care dorim să o dezvoltăm. În același timp, școala este locul în care se oferă acces la cunoaștere și se creează cunoaștere. De aceea, dacă dorim să introducem drepturile copilului în școală trebuie să intervenim la trei niveluri:

- organizarea școlii;
- metodele didactice;
- conținutul didactic.

Organizarea școlii

Copiii trebuie să participe la organizarea școlii într-un mod activ și trebuie să își asume responsabilități. Ei nu doar primesc drepturi, ci trebuie să le și practice. Școala trebuie să considere copilul o ființă competentă, capabilă să ia decizii, să soluționeze probleme și conflicte, iar procesul de învățare trebuie organizat astfel încât să le permită să facă aceste lucruri.

Pentru a influența și a-ți asuma răspunderea față de un model dezirabil, precum și pentru a înțelege ce înseamnă apartenența la o organizație sau la un sistem, e nevoie, ca ingrediente necesare minime, de claritate în reguli și de respect reciproc.

Metode didactice

Procesele de instruire trebuie organizate printr-o modalitate participativă, în care opiniile copiilor sunt luate în considerare. Asta înseamnă să alegi o modalitate democratică, unde, în negociere cu copilul, mediul de învățare este construit într-un mod flexibil și creativ. Proiectele și învățarea axată pe probleme reprezintă o metodă utilă.

Pedagogia prin dialog reprezintă un exemplu pentru modul în care pot fi luate în considerare opiniile copiilor.

În pedagogia prin dialog, elevii nu se află în dialog doar cu profesorul sau între ei, ci și cu materia pe care o studiază, când citesc, când scriu sau când aud despre aceasta. Cadrul didactic trebuie să organizeze cursurile astfel încât elevii să se afle în dialog între ei și cu ei înșiși într-o modalitate de reflectare. Dacă reușește, elevul va deveni activ în procesul său de instruire. Interacțiunea profesorului cu elevii se poate caracteriza drept dialog, dacă acesta e deschis opiniilor elevilor, le acordă valoare, îi pune față în față pe unii cu ceilalți și, astfel, se creează un dialog și în interiorul fiecărui elev.

Conținutul didactic

Drepturile copiilor pot fi introduse direct în programă, ca subiect sau temă, sau ca elemente dispartate în diferite materii. De exemplu, la Istorie, viața lui Gandhi poate fi studiată în relație cu subiecte privind drepturile omului.

8.3. Metodologia participativă. Exemple

Metodologia participativă este considerată de specialiștii în pedagogie ca fiind cea mai eficientă modalitate de a dezvolta aptitudini, cunoștințe și atitudini atât la copii, cât și la adulți. Metodologia participativă și interactivă implică total copiii în procesul de învățare. Împreună cu profesorul lor, aceștia devin exploratori activi ai lumii din jur, și nu receptori pasivi ai cunoștințelor predate. Această metodologie este foarte adecvată pentru abordarea aspectelor legate de drepturile omului, unde, adeseori, există, mai degrabă, puncte de vedere diferite cu privire la un aspect, și nu un singur răspuns „corect”.

Exemple de metode participative de învățare

Jocul de rol

Elevii din clasa a X-a de la Școala Baywater au învățat despre drepturile populației de culoare din Statele Unite, jucând rolul unor conducători ai acesteia (Delaney și Malcolm X). În activitatea de grup cu privire la Delaney – un conducător de culoare cunoscut în principal pentru că a încercat să determine populația de culoare din SUA să se întoarcă în Africa, unde își are rădăcinile – elevii au trebuit să găsească argumente pentru a realiza o scenetă în care să prezinte școlii opiniile acestui conducător.

Partea interesantă a acestei metode participative de învățare constă în faptul că elevii au avut posibilitatea de a citi texte deasupra nivelului lor de competență, deoarece a trebuit să acumuleze cunoștințe specifice. Când au formulat argumentele în scris pentru scenetă, elevii au interacționat și au putut negocia pentru a crea un text care să exprime ceea ce înțelegea grupul, ca întreg, ca fiind poziția și opiniile lui Delaney. Chiar dacă grupul nu a fost de acord cu Delaney încă de la început, procesul de negociere ca parte a metodei participative a avut drept consecință faptul că grupul a putut să își exprime punctele de vedere și să se identifice cu acestea și, deși au găsit argumente pro și contra cu privire la Delaney, în discuția cu grupul advers au fost loiali în a reprezenta opinia lui Delaney.

Pe baza jocului de rol și a metodei care a abordat acest subiect specific și cu relevanță pentru viața lor, elevii au fost dornici să discute unii cu ceilalți, dând dovadă de capacități pe care nu și le-ar fi dezvăluit prin metodele tradiționale de învățare.

Pe baza jocului de rol și a metodei care a abordat acest subiect specific și cu relevanță pentru viața lor, elevii au fost dornici să discute unii cu alții, dând dovadă de capacități pe care nu și le-ar fi dezvăluit prin metodele tradiționale de învățare.

Proiecte bazate pe metoda de învățare prin probleme

În țările scandinave, proiectele bazate pe această metodă fac parte integrantă din metodele participative și reprezintă coloana vertebrală a metodelor de învățare atât în școlile de masă, cât și în instituțiile de învățământ superior.

Metoda se bazează pe definirea și analiza unei probleme. În fiecare etapă a unui astfel de proiect elevii trebuie să scrie și să discute despre: 1. Planificarea proiectului; 2. Colectarea datelor; 3. Elaborarea prezentării și 4. Prezentarea.

O clasă din Norvegia a ales subiectul „Cum tratează comunitatea persoanele care au probleme cu alcoolul și drogurile?” pentru disciplina „Cunoștințe despre societatea noastră”.

Toate grupurile din clasă au trebuit să intervieveze persoane surse de informații și în acest scop au alcătuit liste cu întrebări, pentru a aduna informații într-o manieră sistematică, au alcătuit note de observații, au scris interviurile și au discutat în grupuri cu privire la modalitatea de a-și realiza prezentările.

Unul dintre grupuri a reușit să îi implice și pe ceilalți colegi, deoarece obiectivul proiectului lor a fost să ofere clasei cunoștințe temeinice cu privire la aspectele legate de consumul de alcool și droguri din comunitatea lor și, astfel, să îi determine pe colegii lor să reflecteze la propria lor relație cu drogurile și alcoolul.

Prezentarea proiectului a cuprins câteva elemente: o prezentare a efectelor abuzului de alcool și droguri (au utilizat afișe/panouri); o prezentare a interviurilor cu clienții dintr-un centru ambulatoriu pentru alcoolici; o membră a grupului a povestit vizita sa la o instituție pentru tratarea persoanelor dependente de droguri, unde s-a întâlnit cu un fost coleg de școală; un interviu cu un polițist; în cele din urmă, un interviu anonim cu doi consumatori de cannabis.

Efectul general al acestor proiecte și prezentări bazate pe probleme și realizate, pornind de la scenarii și interacțiuni active cu clasa, în calitate de public, constă în faptul că elevii caută noi modalități și devin foarte activi și responsabili față de procesele de învățare.

8.4. Un sistem disciplinar uman și un mediu pozitiv de învățare la școală – Educație în loc de disciplină!

Legea prevede că sistemul disciplinar din școli trebuie să fie în conformitate cu demnitatea copilului. În loc de a pune accentul pe un sistem disciplinar, poate ar fi mai potrivit să punem accentul pe școală ca mediu adecvat de instruire pentru elevi și de lucru pentru profesori. Un astfel de mediu de învățare poate contribui la prevenirea și reducerea acțiunilor de disciplinare, după cum este descris în prezentul capitol și în cel anterior.

Argumente pentru o disciplină pozitivă prin educație

După cum am descris în capitolul privind calitatea de bun părinte, pedeapsa corporală are efect doar pe termen scurt, este umilitoare și poate conduce la sentimente de respingere și agresiune. Nu așa internalizează copiii valorile.

Majoritatea problemelor de disciplină apar, deoarece copilul încalcă regulile stabilite în familie sau la școală sau norme universale, cum ar fi să nu furi. Întrucât multe reguli sunt similare în familie și la școală, este important ca profesorii și părinții să coopereze cu privire la educarea copiilor. În același timp, trebuie să fie conștienți de modelul pe care îl reprezintă ca adulți, comportându-se așa cum le pretind și copiilor să o facă.

O modalitate de a-i determina pe copii să respecte regulile și de a preveni încălcarea lor este să îi implicăm în stabilirea regulilor de bază și a consecințelor nerespectării lor. Vă propunem în cele ce urmează câteva alternative constructive potrivite pentru copii de vârstă școlară.

- Dialogul dojenitor: un dialog calm și ferm cu copiii și adolescenții pentru a amenda acțiunile, practicile și comportamentele nedorite, care poate avea loc la ora de dirigentie.
- Repararea pagubelor și corectarea greșelilor: se pare că una dintre cele mai eficiente metode nonviolente pentru disciplina preventivă a copiilor este să îi pui să repare pagubele pe care le-au cauzat și să își repare greșelile. De exemplu, dacă au spart ceva în clasă ori au stricat ceva pe terenul de joacă, trebuie lăsați să repare obiectul respectiv.
- Restrângerea privilegiilor: această măsură îi poate învăța pe copii să evalueze aspectele pro și contra cu privire la respectarea sau încălcarea înțelegerilor. Restricțiile nu trebuie să afecteze totuși, în nici un caz, drepturile fundamentale ale copiilor, ci pot consta în suspendarea dintr-o activitate comună cu a celorlalți copii.

Prevenirea și parteneriatul dintre adulți și copii reprezintă cele mai eficiente căi de abordare a problemelor de disciplină. De fapt, noi asociem, de obicei, cuvântul „disciplină” cu strategiile de reducere a comportamentului nedorit. Însă, după cum este descris la capitolul privind calitatea de bun părinte, o mare parte din comportamentul adecvat apare în cursul dezvoltării normale a copilului, atunci când adulții ascultă, au grijă, respectă și înțeleg copilul în unicitatea sa.

Când arată interes și ascultă ce povestesc copiii despre ce se întâmplă la școală sau cu prietenii, când negociază pe tema așteptărilor și îi implică în luarea deciziilor, în conformitate cu capacitățile lor în dezvoltare, adulții promovează **comportamentul pozitiv** al copiilor.

Unele conflicte sau comportamente neadecvate, care comportă un pericol sau risc pentru copil, trebuie să primească o reacție imediată. Aceste situații trebuie oprite în mod verbal. Sentimentele intense generate de o asemenea situație pot să impună necesitatea unei pauze. Detașarea de situația respectivă poate ajuta la clarificarea ei și apoi la purtarea unei discuții deschise despre ce s-a întâmplat, despre un alt mod în care ar fi putut fi gestionată situația, cum s-ar fi putut evita și ce soluții are copilul. În acest fel, conflictele și problemele pot fi prezentate ca provocări și pot fi înțelese și gestionate ca posibilități de învățare și dezvoltare.

Disciplina trebuie să fie pozitivă. Accentul nu trebuie pus pe comportamentul negativ, ci pe cel pozitiv. Adulții trebuie să se aștepte la un comportament pozitiv, să fie un model pentru copil și să îl răsplătească. Dacă este necesară o acțiune disciplinară, trebuie criticat comportamentul, nu copilul. Copilul trebuie să poată înțelege regulile, iar măsurile luate trebuie să fie proporționale cu gravitatea abaterii. Regulile trebuie să fie puține la număr, realiste și practice, iar copilul trebuie să aibă ocazia de a se apăra și redresa.

9. Dreptul copilului la protecție împotriva abuzului, neglijării, a pedepselor fizice și a oricărei forme de exploatare

Copiii trebuie să fie protejați împotriva oricăror forme de violență, neglijare, abuz sau rele tratamente. Această protecție este responsabilitatea tuturor, iar profesioniștii au în plus obligația de a sesiza autoritățile în astfel de situații.

9.1. Cum se definește abuzul?

„Prin **abuz asupra copilului** se înțelege orice acțiune voluntară a unei persoane care se află într-o relație de răspundere, încredere sau de autoritate față de acesta, prin care este periclitată viața, dezvoltarea fizică, mentală, spirituală, morală sau socială, integritatea corporală, sănătatea fizică sau psihică a copilului” (art. 89 alin.1 din Legea nr. 272/2004).

Abuzul asupra copiilor se clasifică în patru categorii – abuz fizic, neglijare, abuz sexual și abuz emoțional – iar aceste forme se întâlnesc mai des în diverse combinații decât singure. De exemplu, un copil abuzat fizic este, deseori, abuzat și emoțional, și un copil abuzat sexual este, de obicei, și neglijat. Orice copil poate fi victima oricărei forme de abuz la orice vârstă. Abuzul fizic și chiar vătămarea corporală par a fi însă mai frecvente în cazul copiilor mai mari de 5 ani.

Violența în familie poate afecta pe oricine, indiferent de religie, culoare sau statut social. Se întâmplă atât în familiile bogate, cât și în cele sărace, atât în familiile monoparentale, cât și în cele cu ambii părinți. Uneori, părinții se abuzează reciproc, iar pentru copilul care este martor poate fi dificil. Unii părinți își abuzează copiii prin folosirea violenței verbale sau fizice ca modalitate de disciplină. Atât băieții, cât și fetele pot avea parte de pedepse fizice abuzive din partea părinților, dar băieții sunt bătuți mai des decât fetele.

Abuzul asupra copiilor poate apărea și în instituțiile pentru copii.

În ultimii câțiva ani, în multe țări s-au adunat probe care arată că abuzul asupra copiilor se întâmplă mult mai des decât se credea.

Abuzul fizic este, de obicei, cea mai evidentă formă de abuz. Poate lua multe forme: lovituri, scuturări, arsuri, ciupituri, mușcături, sufocări, aruncări, biciuiri, bătăi și alte acțiuni ce pot cauza răni fizice, pot lăsa urme sau pot produce durere fizică.

Abuzul sexual asupra copilului presupune antrenarea copilului într-o activitate realizată cu intenția de a produce plăcere sau de a satisface nevoile unui adult sau ale unui alt copil, care, prin vârstă și dezvoltare, se află față de el într-o relație de răspundere, încredere sau putere. Când copilul este abuzat de un membru al familiei, atunci avem de-a face cu un incest.

Abuzul emoțional poate fi mai greu de evidențiat, deoarece nu există semne fizice vizibile. Bineînțeles că oamenii țipă unii la alții, își exprimă furia, se și insultă reciproc

câteodată, iar exteriorizarea nemulțumirilor poate fi uneori sănătoasă. Abuzul emoțional, însă, apare atunci când țipetele și furia merg prea departe sau atunci când un părinte minimizează, amenință sau respinge în mod constant un copil, într-atât încât îi afectează respectul de sine și sentimentele de prețuire a propriei persoane. Așa cum abuzul fizic produce cicatrice de ordin fizic, abuzul emoțional lasă și el urme adânci.

La fel ca și formele mai violente de abuz, abuzul emoțional poate afecta imaginea și respectul de sine al copilului și poate avea anumite efecte asupra capacității sale de a funcționa în societate, de a oferi și de a primi afecțiune. Copilul ar putea avea dificultăți în a-și face prieteni și a relaționa cu cei de aceeași vârstă, evitând să participe la activități împreună cu alți copii. Pe de altă parte, ar putea deveni înclinat către agresivitate și un comportament provocator. Este posibil, de asemenea, să prezinte probleme de învățare, să devină hiperactiv sau să aibă probleme precum enurezisul. S-ar putea să adopte o atitudine „pseudomatură”, devenind preocupat să aibă grijă de adulți și să-și asume alte asemenea roluri mult peste dezvoltarea normală la vârsta lui.

Atunci când apare și, în mod special, când persistă o perioadă mai îndelungată, abuzul emoțional poate avea impact pe toată durata vieții, afectând fericirea, relațiile și succesul unui tânăr. E posibil ca acesta să devină tăcut, incapabil să se destindă și înclinat către un comportament defetist. În cazuri extreme, poate deveni autodistructiv, poate încerca să se automutilizeze, chiar să încerce să se sinucidă.

Ca și în cazul altor tipuri de abuz, abuzul emoțional este deseori rezultatul comportamentului părinților care, la rândul lor, au crescut într-un mediu în care au fost abuzați din punct de vedere emoțional de propriii lor părinți. Conștientizarea modului în care se poartă cu copiii lor este un prim pas important pentru stoparea comportamentului abuziv. De multe ori, ei nu realizează că purtarea lor are un impact negativ; dacă și-ar conștientiza acțiunile și ar fi mai sensibili la durerea copilului lor, probabil că ar dori să-i pună capăt.

Abuzurile nu se întâlnesc doar în familii. Teroarea este o formă de comportament abuziv care apare în grupuri de indivizi cu aceeași vârstă, la orice vârstă. Terorizarea cuiva prin intimidare, amenințări sau umilire poate fi un comportament la fel de abuziv precum bătaia. Cei care îi terorizează pe alții au fost adeseori abuzați ei înșiși. Acest lucru este valabil și pentru cei care își abuzează partenerii. Totuși, abuzurile pe care le-a suferit o persoană în trecut nu constituie o scuză pentru a-i abuza pe alții.

„Prin **neglijarea copilului** se înțelege omisiunea, voluntară sau involuntară, a unei persoane care are responsabilitatea creșterii, îngrijirii sau educării copilului de a lua orice măsură subordonată acestei responsabilități, fapt care pune în pericol viața, dezvoltarea fizică, mentală, spirituală, morală sau socială, integritatea corporală, sănătatea fizică sau psihică a copilului” (art. 89 alin. 2 din Legea nr. 272/2004).

Neglijarea apare atunci când un copil nu beneficiază de hrană, casă, haine, îngrijire medicală sau supraveghere adecvată. Neglijarea emoțională survine atunci când părintele nu îi oferă copilului suficient sprijin emoțional sau, în mod premeditat și repetat, nu îi acordă destulă atenție sau nu îi dă atenție deloc. Nu vorbim însă de neglijare atunci când părintele nu-i dă copilului tot ce pretinde, precum un alt calculator sau un telefon mobil nou.

Abuzul poate, de asemenea, îmbrăca forma infracțiunilor bazate pe ură, îndreptate împotriva oamenilor din cauza rasei lor, a religiei, a capacităților, sexului sau orientării sexuale.

9.2. Diferite tipuri de abuz și protecția copilului drept răspuns la aceste situații

Ca și Convenția ONU cu privire la drepturile copilului și Protocolul său opțional asupra vânzării copiilor, a prostituției și pornografiei având ca subiect copiii, Legea nr. 272/2004 protejează copiii împotriva diferitelor forme de violență, neglijare, abuz sau rele tratamente (articolele 85, 89), împotriva exploatării economice (articolul 87), împotriva consumului de droguri (articolul 88), împotriva răpirii sau oricăror forme de traficare (articolul 98) și împotriva oricăror alte forme de exploatare (articolul 99).

Copiii trebuie să fie protejați împotriva **oricărei forme** de violență, abuz, rele tratamente sau neglijență (articolul 85) și, în consecință, trebuie luate toate măsurile necesare pentru prevenirea acestora. Legea prevede măsuri specifice care trebuie luate în aceste cazuri, măsuri care aproape întotdeauna necesită cooperarea între mai multe categorii de profesioniști.

Exploatarea prin muncă reprezintă, în prezent, cel mai răspândit mod de exploatare și de abuz asupra copiilor din întreaga lume. Acest subiect va fi prezentat pe larg în Capitolul 10.

Articolul 88 din Legea nr. 272/2004 garantează protecția copiilor împotriva **folosirii ilicite de stupefiante** și substanțe psihotrope. Acestea includ substanțe precum opiul, morfina și alcaloizii de opiu și morfină sintetică, frunzele de coca și cocaina, produsele pe bază de canabis și orice drog cu efecte psihotrope/psihoactive capabil să inducă o stare de dependență sau, în cazul unui abuz, poate duce la probleme de sănătate publică sau socială (sedative precum barbituricele, stimulante precum amfetaminele și halucinogene, precum LSD).

Agenția Națională Antidrog, în colaborare cu Autoritatea Națională pentru Protecția Drepturilor Copiilor și cu alte autorități, are obligația de a lua măsurile corespunzătoare pentru prevenirea folosirii copiilor la producția și traficul ilicit al acestor substanțe și pentru conștientizarea publicului larg și, în mod special, a copiilor cu privire la această problemă. Sprijinirea copiilor și a familiilor acestora în vederea prevenirii și intervenției în caz de consum de droguri include consiliere și îndrumare, dar și elaborarea de politici și strategii care să garanteze recuperarea fizică și psihică și reintegrarea socială a copiilor dependenți de droguri, inclusiv prin dezvoltarea de metode de intervenție alternativă la instituțiile psihiatrice tradiționale.

Profesorii trebuie să contribuie la protecția copiilor împotriva folosirii drogurilor, informându-i cu privire la consecințele consumului de droguri, de exemplu prin includerea acestei tematici în cadrul orelor de dirigiență sau al cursurilor de educație pentru sănătate, la care pot invita și specialiști. Copiii din clasă care deja consumă droguri trebuie conștientizați cu privire la efectele pe care le au drogurile asupra comportamentului. De asemenea, profesorii trebuie să îl îndrume pe copilul respectiv și pe părinții acestuia spre serviciile specializate. În cazul suspiciunii de trafic de droguri în școală, profesorii trebuie să acționeze fără întârziere și să notifice autoritățile competente.

Articolul 98 din Legea nr. 272/2004 se referă la **răpirea și traficul** de copii. Traficul de persoane este definit în Convenția ONU împotriva Crimei Organizate Transfrontaliere ca fiind "recrutarea, transportarea, transferul, adăpostirea sau primirea de persoane prin amenințare sau folosirea violenței sau a altor forme de coerciție, de răpire, de fraudă, de înșelare, de abuz de putere sau a unei poziții de vulnerabilitate sau prin darea sau

acceptarea de beneficii sau plată pentru obținerea consimțământului unei persoane de a avea controlul asupra altei persoane, în scopul exploatării acesteia”. Ministerul Administrației și Internelor împreună cu Autoritatea Națională pentru Protecția Drepturilor Copilului și Oficiul Român pentru Adopții, în cooperare cu Ministerul Educației și Cercetării, au un rol important în această problemă. Aceste instituții vor întreprinde pașii necesari în vederea luării tuturor măsurilor de natură legală, administrativă și educațională destinate să asigure protecția efectivă împotriva oricărei forme de traficare internă și internațională a copiilor, cu orice scop și în orice formă, inclusiv de către părinții lor.

Profesorii pot contribui la prevenirea răpirii și traficului de copii, informându-i pe copii cu privire la acest aspect și organizând dezbateri în clasă în timpul orelor de dirigiență. De asemenea, pot invita experți, cum ar fi polițiști sau reprezentanți ai organizațiilor neguvernamentale specializate în combaterea fenomenului, pentru a ține prelegeri pe această temă.

În ceea ce privește măsurile disciplinare, Legea nr. 272/2004 interzice **pedepsele fizice** sub orice formă (art. 28). Bătaia unui copil nu este permisă nici la școală, nici în familie. Nu numai pedepsele fizice, ci și orice alte pedepse care se află în legătură cu dezvoltarea fizică, psihică sau care afectează starea emoțională a copilului. Orice alte tratamente umilitoare sau degradante sunt interzise, precum terorizarea, atacurile verbale sau umilirea publică. Măsurile disciplinare nu pot fi stabilite decât în acord cu demnitatea copilului.

Cadrele didactice trebuie să asigure respectarea acestor prevederi în școli și să îi informeze pe părinți cu privire la interdicțiile menționate, sfătuindu-i cu privire la alternativele pe care le au atunci când și dacă trebuie să schimbe comportamentul copiilor lor (vezi Capitolul 3).

9.3. Sesizarea, identificarea și sprijinul din partea personalului didactic în cazuri de abuz, neglijare, exploatare și trafic

9.3.1. Personalul didactic este obligat să sesizeze cazurile de abuz și să coopereze la soluționarea lor

În cazul în care personalul didactic suspectează existența unui caz de abuz sau de neglijare a unui copil, trebuie să sesizeze de urgență Serviciul public de asistență socială sau Direcția generală de asistență socială și protecția copilului pe a cărei rază teritorială s-a constatat existența respectivului caz. Articolele 91 și 134 din Legea nr. 272/2004 precizează în mod explicit această obligație:

Articolul 91 alin.1: „Orice persoană care, prin natura profesiei sau ocupației sale, lucrează direct cu un copil și are suspiciuni în legătura cu existența unei situații de abuz sau de neglijare a acestuia este obligată să sesizeze Serviciul public de asistență socială sau Direcția generală de asistență socială și protecția copilului în a cărei rază teritorială a fost identificat cazul respectiv”.

Articolul 134 alin.1: „Nerespectarea obligațiilor prevăzute la (...) art. 91 constituie abatere disciplinară gravă și se sancționează potrivit legii”.

9.3.2. Recunoașterea abuzului asupra copiilor și a neglijării acestora

Pentru a-și putea îndeplini aceste obligații, este important ca educatorii, învățătorii, profesorii să cunoască semnele specifice ale abuzului sau neglijării, fiind receptivi la indicii relevate de comportamentul copiilor, părinților sau al altor responsabili legali ai copilului.

Indicii ale abuzului sau neglijării	
La copil	La părinte
<ul style="list-style-type: none"> ■ Prezintă schimbări neașteptate de comportament sau de randament școlar. 	<ul style="list-style-type: none"> ■ Arată interes scăzut pentru copil.
<ul style="list-style-type: none"> ■ Nu a primit ajutor pentru problemele fizice sau medicale supuse atenției părinților. 	<ul style="list-style-type: none"> ■ Neagă existența problemelor de acasă sau de la școală ale copilului sau dă vina pe acesta.
<ul style="list-style-type: none"> ■ Are probleme de învățare care nu pot avea cauze fizice sau de natură psihică. 	<ul style="list-style-type: none"> ■ Îl vede pe copil ca fiind în întregime rău, fără valoare sau ca pe o povară.
<ul style="list-style-type: none"> ■ Este întotdeauna circumspect, ca și cum ar aștepta mereu să se întâmple ceva rău. 	<ul style="list-style-type: none"> ■ Cere perfecțiunea sau un nivel de performanță fizică sau academică la care copilul nu poate ajunge.
<ul style="list-style-type: none"> ■ Îi lipsește supravegherea unui adult. 	<ul style="list-style-type: none"> ■ Îi cere copilului să îi arate grijă, atenție și satisfacerea nevoilor sale afective.
<ul style="list-style-type: none"> ■ Se plânge tot timpul, se străduiește prea mult sau este prea responsabil. 	
În raportul dintre părinte și copil	
<ul style="list-style-type: none"> ■ Se ating sau se privesc rareori. ■ Manifestă o atitudine negativă în relația lor. ■ Declară că nu se plac. 	

Nici unul dintre aceste semne nu indică în mod automat un abuz. Oricare dintre ele poate fi găsit la orice părinte sau copil, într-un moment sau altul. Dar când indiciile apar în mod repetat sau combinate, ele trebuie să determine personalul didactic să acorde atenție sporită situației și să ia în considerare posibilitatea unui abuz asupra copilului.

Posibilitatea existenței abuzului fizic poate fi luată în considerare atunci când copilul și/ sau părintele sau o altă persoană în grija căreia se află copilul manifestă următoarele semne:

Semne ale abuzului fizic	
Copil	Părinte (sau altă persoană)
<ul style="list-style-type: none"> ■ Are arsuri, mușcături, vânătăi, oase rupte sau ochi învineții în mod inexplicabil. 	<ul style="list-style-type: none"> ■ Dă explicații neconvingătoare, contradictorii sau nu dă nici o explicație privind rănile copilului.
<ul style="list-style-type: none"> ■ Are vânătăi vechi sau alte semne vizibile, după o absență de la școală. 	<ul style="list-style-type: none"> ■ Descrie copilul ca fiind „rău” sau într-un alt mod negativ.
<ul style="list-style-type: none"> ■ Pare înspăimântat de părinți și protestează sau plânge când trebuie să meargă acasă. 	<ul style="list-style-type: none"> ■ Utilizează pedepse fizice dure.
<ul style="list-style-type: none"> ■ Se crispează la apropierea adulților. 	<ul style="list-style-type: none"> ■ A fost abuzat în copilărie.
<ul style="list-style-type: none"> ■ Declară că a fost bătut de un părinte sau de o altă persoană care îl îngrijește. 	

Sindromul copilului zdruncinat este un tip de leziune traumatică a creierului care apare la bebelușii scuturați cu violență. Bebelușul are mușchii gâtului puțin dezvoltati și capul mare și greu. Scuturatul face ca fragilul creier al copilului să se miște în interiorul cutiei craniene și astfel apar striviri, umflături și hemoragii ce pot determina leziuni grave, permanente ale creierului sau chiar decesul. Leziunile caracteristice sindromului copilului zdruncinat sunt hemoragiile subdurale (sângerări în interiorul creierului), hemoragii ale retinei (în interiorul acesteia), leziuni ale coloanei vertebrale, ale gâtului, fracturi ale coastelor sau altor oase. Aceste efecte nu sunt întotdeauna ușor observabile. Simptome ale sindromului copilului zdruncinat includ: iritabilitate extremă, letargie, lipsa poftei de mâncare, probleme de respirație, convulsii, vomă și piele albă sau vânătă. De obicei, astfel de leziuni apar la copiii mai mici de 2 ani, dar pot fi întâlnite și la copii de maximum 5 ani.

Posibilitatea **neglijării** copilului poate fi luată în considerare atunci când copilul și/ sau părintele sau o altă persoană în grija căreia se află copilul manifestă următoarele semne.

Semne ale neglijării	
Copil	Părinte (sau altă persoană)
<ul style="list-style-type: none"> ■ Nu a beneficiat de îngrijire medicală sau stomatologică necesară la timp, vaccinări sau tratament oftalmologic ori ochelari. 	<ul style="list-style-type: none"> ■ Pare să fie indiferent față de copil.
<ul style="list-style-type: none"> ■ Este adesea murdar și miroase neplăcut. 	<ul style="list-style-type: none"> ■ Pare apatic sau deprimat.
<ul style="list-style-type: none"> ■ Nu are haine adecvate anotimpului și temperaturii de afară. 	<ul style="list-style-type: none"> ■ Se comportă irațional sau într-o manieră ciudată.
<ul style="list-style-type: none"> ■ Consumă alcool sau alte droguri. 	<ul style="list-style-type: none"> ■ Consumă alcool sau alte droguri.
<ul style="list-style-type: none"> ■ Susține că nu are pe nimeni acasă care să îl îngrijească. 	

Posibilitatea **abuzului sexual** poate fi luată în considerare atunci când copilul și/ sau părintele sau o altă persoană în grija căreia se află copilul manifestă următoarele semne:

Semne ale abuzului sexual	
Copil	Părinte (sau altă persoană)
<ul style="list-style-type: none"> ■ Are dificultăți la mers sau când stă pe scaun. 	<ul style="list-style-type: none"> ■ Este excesiv de protector cu copilul, limitând sever contactul acestuia cu alți copii, în special de sex opus.
<ul style="list-style-type: none"> ■ Refuză brusc să se schimbe pentru ora de educație fizică sau refuză să participe la activități fizice. 	<ul style="list-style-type: none"> ■ Este secretos și izolat.
<ul style="list-style-type: none"> ■ Dă dovadă de cunoștințe sau comportament sexual ciudat, sofisticat sau neobișnuit. 	<ul style="list-style-type: none"> ■ Descrie dificultăți în căsnicie care implică lupte pentru putere în familie sau relații sexuale.
<ul style="list-style-type: none"> ■ Contractează o boală venerică sau, în cazul unei fete, rămâne însărcinată. 	
<ul style="list-style-type: none"> ■ Fuge de acasă. 	
<ul style="list-style-type: none"> ■ Acuză abuzul sexual din partea unui părinte sau altei persoane în grija căreia se află. 	

Posibilitatea **abuzului emoțional** poate fi luată în considerare atunci când copilul și/ sau părintele sau o altă persoană în grija căreia se află copilul manifestă următoarele semne.

Semne ale abuzului emoțional	
Copil	Părinte (sau altă persoană)
<ul style="list-style-type: none"> ■ Are un comportament alcătuit din extreme, cum ar fi comportamentul servil sau revendicativ exagerat, pasivitate sau agresivitate extremă. 	<ul style="list-style-type: none"> ■ Acuză, ceartă și minimalizează copilul în mod constant.
<ul style="list-style-type: none"> ■ Este fie prea matur (îngrijește un alt copil, de exemplu), fie prea infantil (se leagă sau dă din cap în mod frecvent). 	<ul style="list-style-type: none"> ■ Nu este preocupat de soarta copilului și refuză să ia în considerare problemele copilului la școală.
<ul style="list-style-type: none"> ■ Este întârziat în dezvoltarea fizică sau emoțională. 	<ul style="list-style-type: none"> ■ Respinge copilul în mod evident.
<ul style="list-style-type: none"> ■ Încearcă să se sinucidă. 	
<ul style="list-style-type: none"> ■ Declară o lipsă de atașament față de părinți. 	

9.3.3. Cum pot oferi cadrele didactice sprijin în aceste cazuri

Dacă are o suspiciune că un copil este neglijat, abuzat sau maltratat, pe baza semnelor sau a unor combinații ale semnelor descrise mai sus, profesorul trebuie să acționeze. Primul pas este să ia legătura și să se consulte cu colegii care predau la clasa din care face parte copilul și, dacă și aceștia sunt îngrijorați, să îl anunțe pe directorul școlii sau să sesizeze direct autoritățile competente cu privire la acest caz. Odată făcut primul pas, cadrul didactic trebuie să devină parte a rețelei care îi oferă sprijin copilului și familiei acestuia.

Întotdeauna există o problemă de natură etică cu privire la momentul și modalitatea în care trebuie contactați părinții. În general, acest lucru trebuie să se întâmple de la bun început. Contactul se stabilește mai ușor dacă a existat o implicare constantă a părinților în viața școlară a copilului. Este bine să luați legătura cu părinții și să le împărtășiți preocuparea dumneavoastră, ca profesor. Se prea poate ca părinții să știe de situația grea a copilului, dar să nu aibă puterea să o schimbe fără sprijin. Chiar dacă e posibil să reacționeze cu furie sau negare, părinții vor dori, în general, să coopereze, după ce i-ați contactat și aflați ce sprijin pot primi. Chiar dacă sunt supărați, se vor simți ușurați, deoarece se interesează cineva și împarte cu ei răspunderea pentru copil. În majoritatea cazurilor, părinții doresc ce e mai bun pentru copiii lor, dar nu pot întotdeauna să realizeze acest lucru.

Unii părinți din Danemarca, intrați în conflict cu autoritățile, din cauză că-și neglijaseră copiii, iar aceștia fuseseră plasați într-un centru rezidențial pentru tratament psihosocial, au formulat ulterior următoarele sfaturi pentru specialiștii care le vorbesc părinților aflați în situații asemănătoare.

- Nu ne vorbiți de sus, ci respectați-ne așa cum suntem.
- Faceți uz de profesionalismul dumneavoastră.
- Fiți deschiși și direcți.
- Ascultați-ne.
- Respectați-ne sentimentele, lăsați-ne spațiu și creați o situație sigură pentru noi.
- Implicați-ne în căutarea soluțiilor.
- Ajutați-ne să aflăm ce putem face și ce suntem în stare să facem.
- Aflați la ce ne pricepem și identificați-ne resursele.
- Fiți sinceri și atenți.

În cazurile în care părinții refuză dialogul sau cooperarea, este important ca specialistul să insiste asupra îngrijorării legate de copil și a observațiilor făcute. Fiți concret când le descrieți părinților motivele dumneavoastră de îngrijorare. Există riscul să vă identificați cu părinții și să credeți că, de fapt, se pot îngriji de copil, dar nu închideți ochii la experiențele copilului.

Dacă este un caz de abuz grav sau de abuz sexual, care s-a petrecut în cadrul familiei, trebuie sesizate autoritățile competente înainte de a lua legătura cu părinții, astfel încât să nu se distrugă dovezile sau să fie amenințat copilul, ca să nu ofere informații.

Copilul aflat într-o situație vulnerabilă trebuie să se bucure de protecție specială. Țineți minte că victima nu inventează astfel de situații și, de obicei, este speriată, rușinată sau se simte vinovată. Relele tratamente sau abuzul implică o persoană care are putere asupra copilului.

Îi puteți oferi ajutor copilului spunându-i că acest lucru li s-a întâmplat și altor copii sau spunându-i că nu are nici o vină. Adulții trebuie să protejeze copiii. Acordați atenție nevoilor și comportamentului său, astfel încât să își poată recâștiga încrederea în relațiile sociale și în adulți.

Trebuie să se acorde o atenție deosebită situației copilului în clasă. Supravegheați copilul respectiv în timpul orelor și în recreații. În clasă se pot forma grupuri mici de lucru, în care copilul să facă parte dintr-un grup care îi acordă sprijin. Însă, atenția primită trebuie să fie echilibrată. Copilul trebuie protejat, dar nu supraprotejat.

E dificil să-i oferi sprijin unui copil, astfel încât să depășească o situație de neglijare sau abuz. Copilul are, adeseori, experiențe pe care noi, ca adulți, nu le punem în relație cu copilăria. E posibil să își fi dezvoltat mecanisme de apărare, să se simtă lipsit de valoare, să creadă că nu merită nimic bun sau să nu știe cum să reacționeze în situațiile bune și sigure. În calitate de adulți, este necesar să reacționăm cu empatie la acțiunile copilului și să îl sprijinim în continuarea dezvoltării lui.

În calitate de reprezentant al sistemului de învățământ, trebuie să protejați drepturile copilului. În ziua de azi, școala are mai multe responsabilități decât transmiterea de cunoștințe și aptitudini. Școala și profesorii trebuie să promoveze autonomia, independența, atitudinile și acțiunile democratice, calitatea de cetățean și dezvoltarea globală a personalității. Dacă un copil a fost abuzat sau neglijat, aceste valori sunt puse în pericol. De aceea, profesorii trebuie să sprijine copilul respectiv să depășească situația în care se află.

O modalitate de a aborda indirect situația este de a discuta în clasă despre drepturile copiilor în general. Puteți organiza o dezbatere despre Convenția ONU cu privire la drepturile copilului și, în legătură cu aceasta, puteți să introduceți și teme legate de neglijență sau abuz. Procedând în acest fel, nu veți încălca regula de confidențialitate.

9.4. Comunicarea și confidențialitatea în cazuri de neglijare și abuz

Cel mai bun lucru pe care îl puteți face în calitate de cadru didactic este să îi promiteți copilului că îl ajutați pe el și pe familia lui, indiferent de ce vă va spune. Nu promiteți niciodată că nu veți dezvălui sau nu veți transmite mai departe informațiile oferite de copil.

În situații de abuz și neglijare, este important să acordați atenție comunicării cu copilul și să vă folosiți abilitățile de comunicare interpersonală. Situația este dificilă, deoarece copilul nu mai are încredere în adulți. Consecințele acestei încrederi distruse pot fi frica, neliniștea, rușinea și vina. Copilul poate încerca să se protejeze și, deseori, să își protejeze întreaga familie, în special în cazul unui abuz comis de un membru al familiei.

În timpul comunicării cu un copil neglijat sau abuzat, este important să arătăm considerație față de părinții acestuia, în pofida a ceea ce s-a întâmplat, deoarece copilul este atașat de ei. Poate fi de ajutor pentru copil dacă menționăm că părinții lui vor ce e mai bun pentru el, dar, pentru moment, nu sunt capabili să îi ofere aceasta. Pentru stima de sine a părinților, pentru binele copiilor și loialitatea lor față de părinți și pentru cooperarea viitoare a părinților cu personalul specializat, este important ca părinții să își păstreze pe cât posibil demnitatea. Abuzul comis de un adult din afara rețelei familiale este, la rândul lui, foarte grav, însă experiența trăită și consecințele acesteia pot fi tratate într-un mod diferit, deoarece rețeaua familială îi poate acorda sprijin copilului pentru a trece peste situația respectivă.

E, de asemenea, important să creați un mediu deschis, bazat pe încredere și siguranță. Deseori, copilul poate să regrete că i-a informat pe alții despre situația lui și că și-a dezvăluit secretul, ceea ce poate avea implicații majore pentru familie, de exemplu. Copilul fie se teme de aceste consecințe, fie a fost amenințat și îi este frică să nu fie pedepsit.

Cel mai bun lucru pe care îl poate face profesorul este să îi promită copilului că îl va ajuta pe el și familia lui, indiferent de ce va spune. Niciodată nu trebuie să promită că nu va dezvălui sau nu va transmite mai departe informațiile oferite de copil. Nu trebuie să uităm că, odată ce copilul a dezvăluit abuzul sau neglijarea, înseamnă că situația poate fi remediată. Aceasta este o ușurare pentru copil, întrucât poate face față sentimentelor de neliniște, frică, singurătate.

Interlocutorul copilului trebuie să se exprime concret, dându-i acestuia posibilitatea de a exterioriza ce simte și cum își vede propria situație, cât și prilejul de a-și cunoaște interlocutorul și motivul pentru care se află acolo. Obiectivul este reducerea sentimentelor de neliniște și frică ale copilului în legătură cu ce se va întâmpla. Copilul poate fi îngrijorat că vor afla și alții ce povestește și se poate întreba ce vor crede și cum vor reacționa ei. E posibil să-i fie și teamă de consecințele implicării unei persoane străine.

Dacă vă aflați într-o asemenea postură, spuneți-i direct că înțelegeți prin ce a trecut. Puteți face asta în termeni mai generali, spunând că este greu pentru un copil să treacă prin situații în care nu este protejat. Încercați să diminueți sentimentele de insecuritate, neliniște și îngrijorare ale copilului.

Atitudinea dumneavoastră este foarte importantă. Copilul are nevoie de sprijin. Aveți încredere în informațiile pe care le veți primi și în orientarea pe care i-o puteți oferi. Când copilul are curajul de a comunica o astfel de situație, trebuie să fiți deschis și să ascultați. Dacă decideți să discutați cu copilul, NU utilizați întrebări și observații cum ar fi: „Sigur spui adevărul? Poate ai înțeles greșit? Poate tu ai fost de vină, nu ai fost cuminte? De ce nu ai spus mai devreme?”. Asemenea comentarii îl pot determina pe copil să nu se simtă în siguranță sau chiar să nege ce s-a întâmplat.

Exemplele¹ de mai jos ilustrează modul în care puteți comunica concret cu copilul. Este important să nu îi spuneți nimic copilului din ceea ce nu vreți să audă părinții.

Un alt aspect important este să fiți concret, să ascultați activ, să fiți foarte atent la contactul cu copilul și, în permanență, să verificați dacă dumneavoastră, ca profesionist, și copilul vă înțelegeți. Concentrați-vă pe ce spune copilul, repetați câteodată și apoi ascultați ce are de zis. În acest fel, îi răspundeți copilului și sunteți pe aceeași linie cu el în ceea ce privește sentimentele și înțelegerea situației. Uneori poate fi folositor să povestiți o întâmplare despre alt copil și să vorbiți despre situație în termeni generali.

Exemple

- „Cred că ți-a fost urât când te-ai trezit și nu era nimeni acasă. Adulții n-ar trebui să-lase pe copii singuri în timpul nopții.”
- „Cunosc o fată de vârsta ta. Nu a spus niciodată că mama ei este foarte bolnavă. Când nu avea haine curate spunea că se simte rău și nu se ducea la școală.”
- „Cunosc mulți copii în situația ta, care nu povestesc nimănui că sunt bătuți acasă.”
- Un profesor este îngrijorat pentru un băiat din clasa sa, deoarece știe de violența din familia băiatului. În plus, tatăl are o problemă cu alcoolul. În prima sa discuție cu acest băiat, îi spune: „Mulți copii din școală se simt atât de rău acasă, încât nu-și pot face temele cum trebuie. Se gândesc la multe lucruri – sunt îngrijorați de ce se întâmplă acasă”.

Recomandări pentru comunicarea cu un copil care a fost neglijat/abuzat

- Vorbiți cu copilul într-un loc liniștit, în care se simte în siguranță.
- Așezați-vă lângă el sau la același nivel.
- Spuneți-i că discuția este confidențială, dar informați-l cu privire la posibilitatea de a dezvălui ceea ce vă spune, dacă este spre binele lui.
- Acordați-i tot timpul necesar pentru a deschide discuția și a vorbi.
- Arătați-vă interesul și încrederea în el.
- Adaptați-vă vocabularul în funcție de copil.
- Dacă nu înțelegeți ceva, puneți întrebări pentru a vă lămurii, fără să îl presăți să vă răspundă la întrebări sau bănuieli.
- Nu criticați, nu formulați judecăți, nu arătați dezaprobare față de copil sau agresor.
- Nu sugerați răspunsurile.

1. Exemplele sunt extrase din cel mai cunoscut manual privind neglijarea și abuzul copiilor în țările nordice, folosit pentru formarea profesională a asistenților și educatorilor sociali: Killen, Karin, *Neglijarea și abuzul sunt responsabilitatea tuturor* (Omsorgssvigt er alles ansvar), pp. 326-347, 2005.

10. Exploatarea prin muncă a copilului

Principalul motiv al muncii copilului este sărăcia. Munca reprezintă exploatarea copiilor, îi privează de educație, le fură copilăria și perpetuează sărăcia.

Pentru a proteja copiii împotriva exploatării economice și a efectuării unor munci care pot fi periculoase sau care pot afecta educația, sănătatea sau dezvoltarea fizică, mentală, spirituală sau socială a copilului, articolul 32 din Convenția ONU cu privire la drepturile copilului impune statelor semnatare să stabilească o vârstă minimă pentru încadrarea în muncă, să reglementeze orele și condițiile de muncă și să stabilească pedepsele sau sancțiunile potrivite pentru a asigura aplicarea acestor prevederi. Astfel, statul trebuie să țină seamă de prevederile corespunzătoare din alte instrumente internaționale, mai ales din Convențiile și Recomandările Organizației Internaționale a Muncii. Codul muncii din România prevede că este interzisă angajarea persoanelor sub 15 ani. Totodată, numai persoanele peste 18 ani pot fi angajate pentru munci dificile, periculoase sau dăunătoare. Chiar și așa, copiii angajați nu pot lucra decât șase ore pe zi și 30 de ore pe săptămână și nu pot lucra noaptea.

Ce este permis și ce este interzis?

Legislația națională și cea internațională nu interzic toate tipurile de muncă efectuată de copii. Legislația internațională se concentrează pe lupta împotriva exploatării prin muncă. Aceasta înseamnă prestarea unui munci în detrimentul dezvoltării copilului. Or, nu orice muncă efectuată de copil reprezintă exploatare prin muncă a acestuia. Pentru a da un exemplu, nu este interzis de lege să lași copilul să își curețe camera sau să spele vasele.

UNICEF distinge între munca copilului și exploatarea prin muncă a copilului. Munca copilului este participarea copiilor în activități economice care nu le afectează negativ sănătatea, dezvoltarea și nu interferează cu educația lor. Munca ce nu interferează cu educația (munca ușoară) este permisă de la vârsta de 12 ani, conform Convenției nr.138 a Organizației Internaționale a Muncii.

Exploatarea prin muncă a copilului este definită mai strict și este interzisă de Convențiile nr.138 și nr.182 ale Organizației Internaționale a Muncii și de articolul 32 din Convenția ONU cu privire la drepturile copilului. Mai exact, sunt interzise:

- implicarea în activități economice a tuturor copiilor sub 12 ani;
- implicarea în cele mai grave forme de muncă a tuturor copiilor sub 18 ani:
 - toate formele de sclavie sau practicile similare, ca, de exemplu, vânzarea de sau comerțul cu copii, servitutea pentru datorii și munca de servitor, precum și munca forțată sau obligatorie, inclusiv recrutarea forțată sau obligatorie a copiilor în vederea utilizării lor în conflictele armate;
 - utilizarea, recrutarea sau oferirea unui copil în scopul prostituției, producției de material pornografic sau de spectacole pornografice;
 - utilizarea, recrutarea sau oferirea unui copil în scopul unor activități ilicite, mai ales pentru producția și traficul de stupefiante, așa cum le definesc convențiile internaționale pertinente;
 - muncile care, prin natura lor sau prin condițiile în care se exercită, sunt susceptibile să dăuneze sănătății, securității sau moralității copilului.

- implicarea în munci periculoase a tuturor copiilor sub 18 ani. În general, acestea sunt activitățile care pot afecta sănătatea fizică, mentală, morală sau socială a copilului. Câteva exemple sunt prezentate mai jos:
 - ridicarea de greutate;
 - lucrul cu substanțe periculoase;
 - munca în subteran;
 - prea multe ore lucrate;
 - muncă ce provoacă stres fizic sau psihic;
 - munca și traiul pe stradă;
 - primirea unui salariu necorespunzător sau lipsa salariului;
 - impunerea prea multor responsabilități pentru un copil;
 - munca împotriva demnității și a respectului de sine al copilului.

Articolul 87 alin. 1 și 2 din Legea nr. 272/2004 stipulează dreptul copilului de a fi protejat împotriva exploatării și nu poate fi constrâns la o muncă ce comportă un risc potențial sau care este susceptibilă să îi compromită educația ori să îi dăuneze sănătății sau dezvoltării sale fizice, mentale, spirituale, morale ori sociale, menționând că este interzisă orice practică prin intermediul căreia un copil este dat de unul sau de ambii părinți ori de reprezentantul lui legal în schimbul unei recompense, sau nu, în scopul exploatării copilului sau a muncii acestuia.

Munca este dăunătoare și atunci când afectează educația copilului. Aceasta este o problemă și în România pentru că mulți copii care lucrează nu merg la școală. Alineatul 3 al articolului 87 din Legea nr. 272/2004 stabilește: „În situațiile în care copiii de vârstă școlară se sustrag procesului de învățământ, desfășurând munci cu nerespectarea legii, unitățile de învățământ sunt obligate să sesizeze de îndată Serviciul public de asistență socială. În cazul unor asemenea constatări, Serviciul public de asistență socială împreună cu inspectoratele școlare județene, cât și celelalte instituții publice competente sunt obligate să ia măsuri în vederea reintegrării școlare a copilului”.

Care sunt cauzele exploatării prin muncă a copilului?

În general, cauza cel mai des întâlnită a muncii copiilor este sărăcia. Pentru multe familii, munca depusă de copii este o necesitate pentru a supraviețui. O problemă conexă este rata mare de dependență din unele societăți, ceea ce înseamnă că numărul copiilor și al persoanelor în vârstă este cu mult mai mare decât al persoanelor care lucrează. Un alt motiv îl reprezintă politicile economice necorespunzătoare ale guvernelor care, adesea, închid ochii la angajatorii care se folosesc de copii, pentru că reprezintă o mână de lucru mai ieftină și sunt mai ascultători. De asemenea, lipsa educației este un alt motiv care îi face pe copii să își petreacă timpul “mai bine”. Părinții cu un nivel scăzut de educație văd adeseori în educație doar o pierdere de timp și bani. Principala cauză a muncii copiilor în România este sărăcia.

Ajutorul dat în activitățile zilnice pe lângă casă sau la strânsul recoltei poate fi o manieră pozitivă de a-i învăța pe copii să își asume anumite responsabilități. Aceste activități nu trebuie să afecteze însă dreptul copilului la odihnă, vacanță, educație și sănătate.

De ce trebuie să luptăm împotriva exploatării prin muncă a copiilor?

Există mai multe motive economice și sociale pentru a lupta împotriva exploatării prin muncă a copiilor. Mai întâi, pentru că acceptarea exploatării prin muncă a copilului înseamnă „a-i fura copilăria”. De asemenea, exploatarea prin muncă a copiilor perpetuează sărăcia. Copiii care muncesc nu primesc suficientă educație, ceea ce îi va transforma în adulți care vor câștiga puțin (lanțul generațional).

În România au fost înființate și funcționează, în aproape toate județele și sectoarele, echipe intersectoriale locale, formate din reprezentanți ai instituțiilor cu responsabilități în domeniul protecției copilului împotriva exploatării prin muncă (direcțiile generale de asistență socială și protecția copilului, inspectoratele teritoriale de muncă, inspectoratele de poliție, inspectoratele școlare, autorități de sănătate publică) precum și reprezentanți ai organizațiilor neguvernamentale.

Echipele intersectoriale locale au responsabilitatea de a identifica și monitoriza cazurile de exploatare prin muncă a copiilor și de a identifica soluții pentru retragerea copiilor din cele mai grave forme de muncă.

Ce poate face personalul didactic?

Proiectul unui *Ghid practic pentru monitorizarea cazurilor de exploatare prin muncă* a fost elaborat pe baza experienței dobândite de Autoritatea Națională pentru Protecția Drepturilor Copilului în parteneriat cu Fundația Internațională pentru Copil și Familie, în perioada 2002-2006, în implementarea programelor de acțiune pentru prevenirea și combaterea exploatării prin muncă a copiilor.

Potrivit proiectului, mandatul inspectoratelor școlare în cadrul echipelor intersectoriale locale, în ceea ce privește **prevenirea** muncii copilului, include finanțarea și derularea unor programe de prevenire, cum sunt programele naționale „Educație pentru cetățenie democratică” sau „Educația părinților”.

Totodată, în vederea **retragerii** copiilor din muncă, inspectoratele școlare contribuie la:

- reintegrarea școlară a copiilor retrași din forme grave de muncă (de exemplu, prin intermediul programului național „A doua șansă”);
- derularea unor programe de completare a studiilor;
- asigurarea asistenței psihologice pentru copii prin intermediul consilierilor școlari și a specialiștilor din centrele de asistență psihopedagogică.

După cum am amintit mai sus, Legea nr. 272/2004 menționează expres obligațiile unităților de învățământ și ale inspectoratelor școlare în situații în care copiii desfășoară munci care le pot compromite educația. Cadrele didactice care observă că elevii sunt implicați în aceste tipuri de activități trebuie să sesizeze imediat Serviciul public de asistență socială. De asemenea, cadrele didactice pot solicita inspectoratelor școlare și școlilor luarea unor măsuri de acordare a unor servicii sociale în mediul școlar, cum sunt: hrană, rechizite, transport și altele asemenea, în vederea prevenirii abandonului școlar.

Acestea sunt obligațiile și posibilitățile pe care le au cadrele didactice atunci când află că un elev muncește. Ele pot sesiza ușor când un copil muncește: copilul începe să nu mai vină la școală sau este foarte obosit la cursuri, nu și-a făcut temele sau rezultatele sale sunt din ce în ce mai slabe. Acestea sunt motive suficiente pentru a lua legătura cu părinții.

Dacă un cadru didactic află (direct de la copilul în cauză, de la colegii acestuia sau de la alți membri ai comunității) că unul dintre elevii săi lucrează prea mult, pentru a contribui la veniturile familiei, primul pas pe care trebuie să-l facă este să ia legătura cu părinții.

Profesorul va încerca să înțeleagă punctul de vedere al părinților cu privire la motivul și tipul de muncă desfășurată de copilul lor, dar trebuie să le explice de ce unele munci sunt dăunătoare pentru dezvoltarea și educația copilului. Va insista asupra pericolului de abandon școlar, explicând că, prin renunțarea la școală, se reduc opțiunile pe care copilul le va avea pe piața muncii, odată ajuns la vârsta adultă. În același timp, profesorul trebuie să îi informeze pe părinți despre alternativele existente pentru depășirea unor situații dificile - de exemplu, le poate da informații concrete despre sprijinul pe care familia îl poate obține de la serviciile de asistență socială.

În relația cu familia, profesorul nu trebuie să-i stigmatizeze pe părinți, ci să încerce să îi motiveze pentru a trimite copilul la școală, renunțând să-i ceară să desfășoare o muncă excesivă. Trebuie să le explice clar părinților și copilului importanța pe care o reprezintă în viața copilului și a întregii familii faptul că el învață și capătă deprinderi prin frecventarea cursurilor și că are posibilitatea să își petreacă timpul cu colegii de vârsta lui. Profesorul trebuie să se gândească la modalitățile în care copilul poate fi antrenat în viața clasei, astfel încât să se simtă inclus și acceptat de colegi. Profesorul poate discuta cu toți elevii clasei și poate găsi împreună cu ei un grup de sprijin pentru copilul care a fost exploatat prin muncă.

Pentru alți copii, care nu au frecventat școala și au muncit o perioadă lungă de timp, s-ar putea să fie dificil să se întoarcă la activitatea școlară normală. Uneori, este necesar să le oferim cursuri alternative sau de recuperare prin care pot reîncepe procesul de instruire și pot să construiască pe ceea ce au învățat din muncă. Uneori, cunoștințele și aptitudinile pe care copiii le-au acumulat la muncă nu pot fi transferate cu ușurință în viața școlară. De exemplu, cercetările cu privire la copiii care muncesc și la capacitățile lor indică faptul că ei nu pot utiliza cu ușurință cunoștințele de matematică pe care le-au asimilat lucrând ca vânzători în modul abstract de la școală. Din acest motiv, copiii au nevoie de unele cursuri de recuperare și de cursuri practice pentru a se reîntoarce la școală.

Mai mult, pentru unii copii cu vârste cuprinse între 13 și 16 ani, este dificil să se întoarcă la școală și să facă față nivelului și ritmului de aici, deoarece cunoștințele necesare sunt departe de viața practică. S-ar putea înființa un parteneriat între școală și piața muncii, în care copiii să poată lucra în mici ateliere, oferindu-le în paralel cursuri suplimentare care să îi ajute mai târziu să fie integrați într-o școală vocațională sau profesională unde pot fi pregătiți pentru viitor.

11. Lucrul în rețea

Ce este lucrul în rețea?

Drepturile copilului reprezintă o problemă complexă, implementarea acestora necesitând o abordare holistică. Prin urmare, apare întrebarea cum pot fi coordonate toate acțiunile care vizează implementarea drepturilor copilului și cum poate fi stabilită o cooperare eficientă și complementară între diferiți profesioniști, între instituțiile publice și private de învățământ, sociale, de sănătate, juridice și religioase și între diferite resurse și servicii.

Acest lucru poate fi realizat prin **lucrul în rețea**, o modalitate de cooperare în domeniul social care facilitează atingerea obiectivelor cu eforturi mai mici și resurse mai puține. Prin această modalitate de lucru se evită atât lipsa, cât și suprapunerea intervențiilor necesare. Lucrul în rețea aduce beneficii tuturor celor implicați, inclusiv beneficiarilor, și îmbunătățește rezultatele acțiunilor.

Lucrul în rețea este o modalitate de a împărtăși informații și de a distribui sarcini pentru a obține un rezultat - pentru a folosi fiecare „membru” al rețelei ca pe o unitate ce realizează o parte din sarcină. Membrii rețelei pot fi familiile copiilor dintr-o grădiniță, asistenții medicali, medicii, profesorii, poliția, asistenții sociali, comunitatea. Atunci când aceștia cooperează, își distribuie reciproc responsabilități și sarcini, împărtășesc informații și resurse pentru un obiectiv comun înseamnă că lucrează în rețea.

În special când este vorba despre drepturile copilului, datorită complexității lor, aceasta este o bună modalitate de a obține rezultate satisfăcătoare. O cerință pentru eficiența lucrului în rețea este ca toate părțile să dorească să participe și să coopereze – ceea ce necesită schimbarea mentalităților și a modalităților de lucru, precum și conștientizarea de către diferiții participanți a faptului că aparțin unor instituții, organizații sau servicii diverse: servicii publice de asistență socială, direcții generale de asistență socială și protecția copilului, Biserică, poliție, școli, sistem juridic, servicii medicale etc. Fiecare dintre acestea are un cadru legislativ specific, practici diferite, responsabilități diferite și diverse domenii de expertiză. Demararea lucrului în rețea înseamnă punerea laolaltă a tuturor elementelor de mai sus pentru a atinge obiectivele comune. În cazul drepturilor copilului este, desigur, importantă includerea comunității și a liderilor acesteia.

De ce este necesar lucrul în rețea?

În domeniul promovării, implementării și protecției drepturilor copilului, lucrul în rețea poate ajuta în ceea ce privește:

- Informarea - îi ține pe membri la curent cu evoluția actuală din domeniu;
- Stabilirea de contacte - membrii se pot întâlni între ei;
- Promovarea - conștientizarea publicului cu privire la activitățile membrilor rețelei în domeniul drepturilor copilului;
- Susținerea - promovarea unei anumite modalități de abordare a muncii în teren;
- Acțiunea - inițierea de acțiuni;
- Sprijinul reciproc în orice problemă legată de drepturile copilului;
- Dobândirea de cunoștințe formale sau nonformale despre drepturile copilului.

Procesul de dezvoltare a unei rețele presupune parcurgerea mai multor pași.

- *Pasul 1* – cunoașterea reciprocă: Cine suntem, ce facem, ce responsabilități și expertiză deținem? Cum lucrăm?
- *Pasul 2* – definirea drepturilor copilului și a rolului diversilor actori în protejarea și promovarea acestora: Ce drepturi au copiii? Ce este relevant în comunitatea noastră? Ce este relevant pentru munca mea? În ce fel sunt responsabilitățile și experiența mea legate de drepturile copilului?
- *Pasul 3* – identificarea problemelor: Cum le putem aborda și ce dorim să obținem?
- *Pasul 4* – stabilirea lucrului în rețea: Cum putem coopera, ce instrumente putem folosi și de ce resurse dispunem? Cum ne putem informa, sprijini reciproc și cum putem funcționa împreună? Cum putem defini criterii și modalități de abordare comune? În cadrul acestui pas trebuie definite strategiile și relațiile externe cu alte organisme.

Actorii din comunitate care pot fi implicați

Poliția cunoaște foarte bine comunitatea. Polițiștii pot participa la identificarea diverselor situații de risc și pot informa asistentul social; pot facilita intervenția timpurie în situații de vulnerabilitate; pot sesiza situațiile copiilor aflați pe străzi în timpul programului de școală, cazurile când există probleme în familie și trebuie să se intervină etc. Au un rol important în a oferi informații privitoare la aceste situații și pot sprijini alte servicii pe măsură ce își îndeplinesc îndatoririle.

Medicii și asistentele medicale ale comunității: în timpul consultațiilor la cabinet sau al vizitelor la domiciliu, pot fi martori ai diverselor probleme ale familiilor și copiilor acestora. Ei pot oferi informații familiilor, îndrumându-le unde se pot adresa, atunci când au nevoie de sprijin, și contribuie la implementarea programelor de sănătate.

Profesorii reprezintă, de asemenea, o bună sursă de informații. Ei educă adulții de mâine. În relația cu părinții, pot juca un rol important, oferindu-le informații și sprijin pentru respectarea drepturilor copilului.

Preotul poate sprijini familiile din comunitate și poate oferi informații cu privire la activitățile desfășurate de alți membri ai comunității. Datorită influenței sale în comunitate, preotul are posibilitatea de a multiplica informația, de a sublinia importanța drepturilor copilului și de a le oferi resurse copiilor și părinților.

Comunitatea, prin intermediul membrilor, asociațiilor, conducătorilor săi etc., poate desfășura activități de promovare, protecție și implementare a drepturilor copilului. Membrii comunității pot sprijini inițiativele propuse de diverși profesioniști. În cadrul comunității putem avea organizații neguvernamentale pregătite să ofere rețelei servicii și resurse.

Asistenții sociali au un rol esențial în rețea. Datorită poziției pe care o ocupă, ei pot fi cei care sprijină crearea rețelei și pot desfășura activități de coordonare și de identificare a resurselor.

Cel mai bun mod de a învăța cum se înființează și dezvoltă o rețea este prin a face acest lucru (învățarea din practică). Iată un exemplu de caz privind înființarea unei rețele:

Un caz de abuz asupra unui copil

Un **profesor** este îngrijorat de un posibil abuz asupra unui copil, deoarece a observat unele vânătăi și a văzut că acesta a început să neglijeze școala. Profesorul le vorbește părinților despre îngrijorarea sa. Totuși, părinții pretind că respectivul copil este foarte activ, deci cade frecvent, adăugând că ei nu au observat nici o schimbare în ceea ce privește activitatea lui școlară. În perioada următoare, profesorul ține sub observație copilul în timpul pauzelor dintre orele de curs și vede că acesta este foarte activ și cade, într-adevăr, des însă niciodată când aleargă. Astfel, este foarte probabil ca vânătăile să nu fie provocate din stângăcie. În acest sens, profesorul contactează **medicul** pentru a obține mai multe informații cu privire la semnele de abuz. Medicul îi prezintă câțiva indicatori fizici și de comportament relevanți. Profesorul îi contactează din nou pe părinți cu aceste probleme și observații. Totuși, părinții neagă responsabilitatea și își mențin punctul de vedere. Datorită acestor observații, profesorul îi informează că va trebui să aducă la cunoștința **Serviciului public de asistență socială** îngrijorarea sa. Asistentul social vizitează familia pentru a evalua cazul, observă unele indicii de abuz și neglijare și, la rândul său, anunță **Direcția generală de asistență socială și protecția copilului** pentru a interveni.

Structura serviciului de asistență socială din Catalonia, ca practică a lucrului în rețea

În Catalonia, sistemul de servicii de asistență socială este organizat pe două niveluri: primar și de specialitate. La nivelul primar, serviciile de asistență socială sunt oferite de municipalitate. Aceste servicii reprezintă cheia intrării în sistem. Ele sunt cele care detectează situații de vulnerabilitate și risc, oferă sprijin, fac trimiteri către alte servicii și oferă servicii de bază precum serviciile de zi, îngrijire la domiciliu etc.

Există însă zone rurale cu mai puțin de 5.000 de locuitori, și, pentru a oferi servicii de asistență socială, municipalitățile iau în considerare proximitatea lor și nevoile comune. Acolo unde există cel puțin un asistent social la 5.000 de locuitori, acestea dispun și de lucrători la domiciliu care pot oferi sprijin în familiile celor dependenți (persoane vârstnice, persoane cu dizabilități, familii în nevoie).

Pentru a face posibil acest lucru, au structurat teritoriul într-o organizație administrativă numită „Comarca”. Comarca cuprinde 14 sate și deține specialiști în următoarele domenii, printre altele, servicii de asistență socială, cultură, sport, copii, patrimoniu cultural, arhive, protecție civilă. Comarca oferă servicii diverselor sate. Unele dintre acestea au mai puțin de 100 de locuitori și, prin urmare, își împart responsabilitățile și resursele. În același timp, alte servicii, aparținând altor departamente, precum sănătate și educație, care intră în responsabilitatea districtului, au început, de asemenea, cooperarea. Această cooperare a luat forma unei rețele active. În prezent, Comarca oferă servicii familiilor, oamenilor în vârstă aflați în dificultate etc. Au un medic și un asistent social care se deplasează în sate. Medicul merge o dată pe săptămână, iar asistentul social doar la cerere. Medicul poate strânge informații legate de situațiile de risc sau alte dificultăți. Apoi, informează asistentul social. Când este posibil, merg cu aceeași mașină. De asemenea, întrețin legături cu preotul din zonă. Cooperează și cu șoferul de autobuz, care ia copiii pentru a-i duce la școală. Pe scurt, Comarca a creat o rețea de cooperare pentru a acoperi zona, pentru a detecta nevoile sau situațiile de risc și pentru a întreprinde acțiuni de prevenire.

Referințe și recomandări bibliografice

Principalele instrumente legale naționale și internaționale

- Convenția ONU cu privire la drepturile copilului
- Protocolul opțional al Convenției ONU cu privire la drepturile copilului, asupra vânzării copiilor, a prostituției și pornografiei având ca subiect copii
- Convenția Organizației Internaționale a Muncii nr. 182 privind interzicerea celor mai grave forme ale muncii copilului și acțiunea imediată în vederea eliminării acestora
- Convenția Organizației Internaționale a Muncii nr. 138 privind vârsta minimă de încadrare în muncă
- Legea nr. 272/2004 privind protecția și promovarea drepturilor copilului, publicată în Monitorul Oficial nr. 557 din data de 23 iunie 2004
- Legea nr. 273/2004 privind regimul juridic al adopției, publicată în Monitorul Oficial nr. 557 din data de 23 iunie 2004

Literatură utilă

Cojocaru, Ștefan: *Metode apreciative în asistența socială*, Polirom, 2005

Daly, Mary (ed.): *A fi părinte în Europa contemporană: O abordare pozitivă*, Strasbourg, 2006

[http://www.coe.int/T/DG3/YouthFamily/a_propos/EMMF-XXVIII%20\(2006\)%20Positive%20Parenting%20report.pdf#search=%22Mary%20Daly%3A%20Parenting%20in%20Contemporary%20Europe%22](http://www.coe.int/T/DG3/YouthFamily/a_propos/EMMF-XXVIII%20(2006)%20Positive%20Parenting%20report.pdf#search=%22Mary%20Daly%3A%20Parenting%20in%20Contemporary%20Europe%22)

Killen, Karin: *Neglijarea și abuzul sunt responsabilitatea tuturor (Omsorgssvigt er alles ansvar)*, pp. 326-347, 2005

Lansdown, Gerison: *Capacitățile în evoluție ale copilului*, 2005

<http://www.unicef-icdc.org/cgi-bin/unicef/Lunga.sql?ProductID=384>

Manual pentru implementarea Convenției ONU cu privire la drepturile copilului, elaborat pentru UNICEF de Rachel Hodgkin și Peter Newell, București, Vanemonde, 2004

Munca copilului: Țintind intolerabilul, Organizația Internațională a Muncii, 1996

http://www.crin.org/docs/anti_sl_dom_works.pdf.